

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

To je izvirna različica zaključnega dela.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

Kos, M. 2012. Predlog prostorske ureditve območja v KS Stara vas Velenje. Diplomaska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. (mentorica Zavodnik Lamovšek, A.): 86 str.

University
of Ljubljana

Faculty of
*Civil and Geodetic
Engineering*

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is original version of final thesis.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Kos, M. 2012. Predlog prostorske ureditve območja v KS Stara vas Velenje. B.Sc. Thesis. Ljubljana, University of Ljubljana, Faculty of civil and geodetic engineering. (supervisor Zavodnik Lamovšek, A.): 86 pp.

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta za
*gradbeništvo in
geodezijo*

Jamova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si

UNIVERZITETNI ŠTUDIJ
GRADBENIŠTVA
KOMUNALNA SMER

Kandidat:

MATEJ KOS

**PREDLOG PROSTORSKE UREDITVE OBMOČJA V KS
STARA VAS VELENJE**

Diplomska naloga št.: 3240/KMS

**SPATIAL DESIGN PROPOSAL OF LOCAL AREA IN
VELENJE MUNICIPALITY**

Graduation thesis No.: 3240/KMS

Mentorica:

doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek

Predsednik komisije:

izr. prof. dr. Janko Logar

Član komisije:

prof. dr. Boštjan Brank

prof. dr. Goran Turk

Ljubljana, 20. 09. 2012

POPRAVKI

Stran z napako	Vrstica z napako	Namesto	Naj bo
-----------------------	-------------------------	----------------	---------------

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Matej Kos izjavljam, da sem avtor diplomskega dela z naslovom »**Predlog prostorske ureditve območja v KS Stara vas Velenje**«.

Izjavljam, da je elektronska različica v vsem enaka tiskani različici.

Izjavljam, da dovoljujem objavo elektronske različice v repozitoriju UL FGG.

Ljubljana, 16.7.2012

podpis

BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

- UDK:** 712:725.2.2.001.6(497.12Velenje)(043.2)
- Avtor:** Matej Kos
- Mentor:** doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek
- Naslov:** Predlog prostorske ureditve območja v KS Stara vas Velenje
- Obseg in oprema:** 105 str., 52 sl., 15 pregl., 9. graf., 2 pril.
- Ključne besede:** prostorsko urejanje, raba tal, participacija javnosti, industrijski značaj mest, potreba po stanovanjih, javni prostori, odprti prostori, tehnološki parki

Izvleček

Diplomska naloga se ukvarja s problematiko urejanja neizkoriščenih območij, in sicer na primeru dela okoliša v Krajevni skupnosti Stara Vas v Velenju. Predmet obravnave je območje, ki zaradi svoje lokacije, nima jasne vizije razvoja. Delno industrijska okolica območja, predstavlja izziv, saj se postavlja vprašanje, kako v okolje umestiti bolj občutljive rabe prostora (stanovanjske površine in zelene površine). Po drugi strani ima zemljišče zaradi dobrih naravnih danosti in lege ob jezeru priložnost za razcvet dejavnosti, ki lahko pripomorejo k razvoju kakovostnega bivalnega in delovnega okolja. V nalogi predlagana zasnova (programska in prostorska) ureditve območja, poskuša razvijati različne dejavnosti v skladu z načeli trajnostnega razvoja. Ključne smernice so vključevanje javnosti v proces načrtovanja (strokovna in naključna javnost), načrtovanje učinkovitega prometa in zadostna količina javnih površin. V nalogi smo najprej proučili načine urejanja prostora, nadalje pa opisali podrobnejše načrtovanje, urbanistični razvoj Velenja in analizirali obravnavano območje. Osnovo predloga ureditve predstavljajo upoštevanje obstoječe rabe prostora, analiza potreb in želja širše javnosti ter prostorske analize.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION

- UDK:** 712:725.2.2.001.6(497.12Velenje)(043.2)
- Author:** Matej Kos
- Supervisor:** Assist. Prof. Alma Zavodnik Lamovšek, Ph.D.
- Title:** Spatial design proposal of local area in Velenje municipality
- Notes:** 105 p., 52 pic., 15 tab., 9. graph., 2 ann.
- Key words:** spatial planning, land use, public participation, industrial town character, housing demand, open public space, technology park

Abstract

This research paper tackles the problem of unused area arrangements in the case of land in Velenje. The topic at hand is an area, which has no clear development vision due to its location. Semi urban surrounding represents a challenge to how can we use this land to include green and living areas. On the other hand the good natural conditions and location near a lake represent a sufficient chance to expand activities which will develop quality of living and working environment. Program and territorial forms try to develop different activities in order with sustainable development principles. Key direction is involving public in the process of planning (experts and random public), planning efficient transportation order and adequate amount of public land. The paper firstly examines the ways of land regulations and further along describes in detail the planning and urban development of Velenje and analyzes the selected area. The basis of the arrangement proposal consists of existing land use, demand analysis, broad public needs and land study.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Almi Zavodnik Lamovšek za pomoč in nasvete pri izdelavi diplomske naloge.

Prav tako bi se zahvalil vsem bližnjim, ki so me podpirali v času študija in me spodbujali pri pisanju diplomske naloge.

KAZALO VSEBINE

IZJAVA O AVTORSTVU	II
BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK	III
BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION	IV
ZAHVALA.....	V
<i>1 UVOD</i>	<i>1</i>
1.1 Namen in cilj diplomske naloge.....	2
1.2 Metode dela	2
1.3 Zbiranje podatkov.....	3
<i>2 URBANISTIČNO NAČRTOVANJE</i>	<i>7</i>
2.1 Pristopi k urbanističnemu načrtovanju	9
2.1.1 Pametna rast.....	9
2.1.2 Urbanistično načrtovanje, ki temelji na načelih odpornosti	12
2.1.3 Inteligentni urbanizem.....	17
2.2 Demografske metode v urbanističnem načrtovanju	23
2.3 Kvantitativne metode v urbanističnem načrtovanju	29
2.4 Podrobnejše urbanistično načrtovanje.....	34
2.4.1 Načrtovanje naselitve	34
2.4.2 Načrtovanje centralnih dejavnosti.....	36
2.4.3 Načrtovanje zelenih površin	37
2.4.4 Načrtovanje prometa	37
<i>3 URBANISTIČNI RAZVOJ VELENJA</i>	<i>41</i>
<i>4 ANALIZA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA</i>	<i>47</i>
4.1 Opis območja obdelave	47
4.2 Prostorska umestitev obravnavanega območja.....	50
4.3 Trenutno stanje in raba tal na obravnavanem območju.....	50
4.4 Območje obdelave v aktualnih prostorskih razvojnih dokumentih Občine Velenje	53
4.5 Rezultati analiz	55
4.5.1 Prostorske analize (raba tal, florisni gabariti objektov, kulturna dediščina, prometno omrežje).....	55
4.5.2 Vizualna analiza	62
4.5.3 Rezultati anket	66
4.5.4 Analiza trga nepremičnin	75
4.6 Potreba po poslovnih coni – storitvene dejavnosti.....	80
4.7 Potreba po stanovanjih – stanovanjske površine	81
4.8 Vrtci, osnovno šolstvo in varstvo starejših – centralne dejavnosti.....	82
4.9 Povzetek rezultatov in cilji razvoja obravnavanega območja	84

<i>5 PREDLOG PROSTORSKE UREDITVE</i>	87
5.1 <i>Predlog koncepta prostorskega razvoja obravnavanega območja</i>	87
5.2 <i>Koncept razmestitve dejavnosti</i>	88
5.3 <i>Podrobna prostorsko – urbanistična ureditev območja</i>	89
5.3.1 <i>Komercialna cona</i>	89
5.3.2 <i>Stanovanjske površine</i>	90
5.3.3 <i>Območje mešanja dejavnosti</i>	90
5.3.4 <i>Prometni sistem in ureditev javne ploščadi</i>	91
<i>6 ZAKLJUČEK</i>	97
<i>VIRI</i>	99

KAZALO SLIK

Slika 1:	Način zbiranja podatkov in izdelave naloge.....	4
Slika 2:	Pogled na Velenjski grad s Šaleške ceste	8
Slika 3:	Pogled na Šaleško razvalino s Šaleške ceste	8
Slika 4:	Prostor, ki ga zasedajo različna prevozna sredstva (Vir: Beaumguard, 1999)	10
Slika 5:	Mešana raba (Vir: Blackbird architects, 2011).....	15
Slika 6:	Primerjava rabe tal (Vir: Thimphu structure Plan 2000 - 2027).....	19
Slika 7:	Smeri razvoja mesta (Vir: Gosar, 2006).....	25
Slika 8:	Indeks staranja (Vir: SURS, 2011).....	27
Slika 9:	Dolgoročno načrtovanje (Vir: Pogačnik, 1988).....	30
Slika 10:	Štetje prometa (Vir: Girardin, 2008)	33
Slika 11:	Vrtičkarsko naselje Kunta Kinte.....	36
Slika 12:	Varna kolesarska steza	39
Slika 13:	Nevarna kolesarska steza.....	39
Slika 14:	Urbanistični načrt Velenja (Vir: Kljajić in Vrbič, 1999).....	42
Slika 15:	Vila Savoie (Vir: Lomholt, Breu).....	44
Slika 16:	Bivša upravna zgradba premogovnika (Vir: Aljančič, 1959).....	44
Slika 17:	Ronchamp Chapel (Vir: Marin).....	44
Slika 18:	Kulturni dom Velenje	44
Slika 19:	Velenje leta 1964 (Vir: Petrić, 1964).....	45
Slika 20:	Standard (Vir: lastne slike).....	46
Slika 21:	Indijanski blok (Vir: lastne slike).....	46
Slika 22:	Panorama Velenja s Kožlja (Vir: lastne slike).....	47
Slika 23:	Obravnavano območje znotraj KS Stara vas (Vir: PISO, 2012)	49
Slika 24:	Raba tal na obravnavanem območju (Vir: PISO, 2012).....	51
Slika 25:	Zračni posnetek TRC Jezero.....	51
Slika 26:	Veljavni PA na obravnavanem območju (Vir: PISO, 2012)	54
Slika 27:	Predlog zazidave z individualno gradnjo (Vir: Reiter, 2004).....	54
Slika 28:	Tehnološki park Stara vas	55
Slika 29:	Karta rabe prostora (Vir: PISO, 2012).....	57
Slika 30:	Analiza tlorisnih gabaritov objektov (Vir: lastne slike)	58
Slika 31:	Analiza kulturne dediščine (Vir: PISO, 2012).....	59
Slika 32:	Karta cestnega omrežja v okolici območja (Vir: PISO, 2012)	60
Slika 33:	Karta prometnega sistema v okolici območja (Vir: PISO, 2012).....	61
Slika 34:	Pogledi na območje – shema (Vir: lastne slike)	62
Slika 35:	Pogled a – pogled s severovzhoda (Vir: lastne slike).....	63
Slika 36:	Pogled b – pogled s severozahoda (Vir: lastne slike).....	63
Slika 37:	Pogled c – pogled s smeri Šoštanja (Vir: lastne slike)	63
Slika 38:	Pogled d – pogled s Ceste Simona Blatnika (Vir: lastne slike).....	64
Slika 39:	Pogled e – pogled s stanovanjskih površin proti središču (Vir: lastne slike)	64
Slika 40:	Pogled f – pogled s stanovanjskih površin proti središču (Vir: lastne slike).....	64
Slika 41:	Pomembnejši pogledi z območja navzven – shema (Vir: lastne slike)	65
Slika 42:	Pogled A – pogled proti stari Termoelektrarni Velenje (Vir: lastne slike)	65
Slika 43:	Pogled B – pogled proti TRC Jezero (Vir: lastne slike).....	65

Slika 44: Pogled C – pogled proti skladišču (Vir: lastne slike).....	66
Slika 45: Pogled D – pogled proti stanovanjskemu naselju (Vir: lastne slike)	66
Slika 46: Koncept sloni na povezovanju zelenih površin.....	87
Slika 47: Razmestitev dejavnosti.....	88
Slika 48: Podrobnejša ureditev območja	92
Slika 49: Zasnova tehnološkega parka	93
Slika 50: Zasnova stanovanjskih površin	94
Slika 51: Predlog ureditve cone mešane rabe prostora.....	95
Slika 52: Predlog ureditve ploščadi	96

SEZNAM PREGLEDNIC

Preglednica 1:	Indeks staranja (Vir: SURS, 2012)	27
Preglednica 2:	Število gospodinjstev in stanovanj (Vir: SURS)	28
Preglednica 3:	Tipologija stanovanjskih zgradb (Vir: Pogačnik, 2005).....	35
Preglednica 4:	Primerjava občin (Vir: SURS, 2009).....	48
Preglednica 5:	Po številu prebivalcev primerljive občine in naselja (Vir: SURS, 2012)	49
Preglednica 6:	Sestava ankete.....	66
Preglednica 7:	Rezultati ankete namenjene strokovni javnosti	71
Preglednica 8:	Vpliv sosednjih dejavnosti na obravnavano območje.....	74
Preglednica 9:	Gostota naseljenosti (Vir: SURS, 2012).....	76
Preglednica 10:	Cene oglaševanih stanovanj (Vir: nepremicnine.net, 2012)	78
Preglednica 11:	Število, površina in cena dejansko izvedenih transakcij (Vir: GURS, 2012).....	79
Preglednica 12:	Št. vlog za izdajo GD (Vir: Vučina, 2012)	81
Preglednica 13:	Število vpisanih in kapacitete osnovnih šol.....	83
Preglednica 14:	Povzetek rezultatov in cilji razvoja obravnavanega območja.....	85
Preglednica 15:	Površine con	89

SEZNAM GRAFOV

Graf 1:	Projekcije števila prebivalcev v Sloveniji (Vir: SURS, 2011)	32
Graf 2:	Anketiranci glede na spol (Vir: lasten graf).....	67
Graf 3:	Anketiranci glede na izobrazbo (Vir: lasten graf).....	67
Graf 4:	Anketiranci glede na starost (Vir: lasten graf)	68
Graf 5:	Anketiranci glede na kraj bivanja (Vir: lasten graf).....	68
Graf 6:	Povprečna bruto plača (Vir: SURS, 2011).....	76
Graf 7:	Skupni prirast na 1000 prebivalcev (Vir: SURS, 2012).....	77
Graf 8:	Starostna piramida za Velenje (Vir: SURS, 2012).....	77
Graf 9:	Delovno aktivno prebivalstvo (Vir: SURS, 2012)	77

SEZNAM PRILOG

Priloga A: Anketa o stanovanjskih soseskah (namenjena prebivalcem Velenja in okoliških krajev)

Priloga B: Anketa o razvojnih možnostih Velenja (naslovljen na strokovno javnost)

1 UVOD

Velenje je industrijsko mesto. Je tudi »Titovo« mesto, športno mesto, mesto mladih in vrtno mesto, vendar je najbolj prepoznavno kot rudarsko in industrijsko mesto. V dohajanju hitrega razvoja je mesto na področju svoje zasnove bolj ali manj uspešno krmarilo skozi obdobja urbanizacije in industrializacije. Družbene in ekonomske spremembe so povzročile, spremembe mest, kar še posebej velja za industrijsko usmerjena mesta. V nasprotju z utesnjnim delovnim mestom v jami je nastalo odprto mesto z osončenimi stanovanjskimi stavbami. Koncept strogega coniranja rabe prostora rezultira v dobri orientaciji po mestu, problem pa nastane pri zasičenosti ali prostorski utesjenosti v primeru pomanjkanja prostora. Kako torej zagotoviti potreben prostor za razvoj v mestu, ki želi ohraniti svoj urbanistični koncept?

Mesto ima bogate izkušnje z urejanjem degradiranega prostora na območjih nekdanjega odjema lignita, kjer so zaradi posedanja izginile celo vasi. V nalogi obravnavamo območje v krajevni skupnosti Stara vas med Cesto Simona Blatnika in Koroško cesto. Omenjeno območje sicer ni razvrednoteno, daje pa zaradi nejasne razvojne vizije podoben vtis. Hkrati je pod vplivom industrijskega značaja okolice. Območje je od središča mesta oddaljeno približno 1,5 km, uporabljeno pa je za ilegalno vrtnarjenje, delno za kmetijske površine, večji delež pa je popolnoma neizkoriščen. Na drugi strani ima zemljišče ugodne naravne danosti, saj je dobro osončeno, južni del pa je ravninski. Poleg bližine središča mesta je ugodna tudi bližina obširnih športnorekreacijskih površin Turistično-rekreacijskega centra Jezero. Že v uvodu smo omenili različne rabe prostora. Tu se skriva drug problem načrtovanja dejavnosti na tem območju. Vsa sosednja območja imajo značilnost con z izključno namensko rabo prostora. Obravnavano območje meji na že omenjeno športnorekreacijsko površino, industrijsko območje stare termoelektrarne, enodružinske stanovanjske površine, ki so na vzhodni strani območja, ter na velike tlorisne gabarite proizvodne cone Gorenja, ki prevladujejo na južnem delu. Nove dejavnosti je potrebno torej smiselno razmestiti, saj si mesta dandanes prizadevajo izkoriščati tako naravne danosti, kot so nabrežja jezer in rek, kot tudi prednosti, ki jih prinašata uspešna obstoječa industrija in zadovoljstvo ljudi v soseski enodružinskih hiš.

Obravnavano območje ima torej kljub industrijskemu značaju dober potencial, da bi ga preuredili v mesto tvorno površino. V nalogi bomo pri načrtovanju rabe tal upoštevali bližino priključka na hitro cesto in pogled na skladiščne objekte. Naloga bo predstavila predlog ureditve območja in določila značaj nove mestne površine.

1.1 Namen in cilj diplomske naloge

V obravnavano območje v Krajevni skupnosti Stara vas (v nadaljevanju KS Stara vas) se posega ločeno po posameznih področjih. Vpliv predvidene trase tretje razvojne osi na načrtovano stanovanjsko območje in na novo prometno infrastrukturo v dosedanjih študijah ni bil upoštevan. Kljub temu da bo morebitna novonastala soseška načrtovana kot samostojna zaokrožena enota, moramo upoštevati razne medsebojne vplive med krajevnimi skupnostmi, med obravnavanim območjem in mestom Velenje ter odnos novonastale soseške do posameznika. V Velenju je odmerjanje prostora, namenjenega razvoju novih dejavnosti, zelo pereč problem. Mesto je bilo načrtovano kot odprto mesto z obilo zelenimi površinami ter jasno funkcionalno razporeditvijo dejavnosti. Vprašanje je, kako zagotavljati prostor, potreben za razvoj, hkrati pa ohranjati zasnovo mesta. Ena od možnosti širitve mesta je (ob nadomestitvi kmetijskih zemljišč) ravno širitev na v tej nalogi obravnavano območje v KS Stara vas. V diplomski nalogi želimo prikazati celovito reševanje prostorske problematike, ki se pojavlja na območjih z nejasno vizijo in križanjem različnih sektorskih in zasebnih interesov.

Cilj diplomske naloge je predstaviti različne teorije načrtovanja prostora, predstaviti urbanistični koncept mesta Velenje ter predlog prostorske ureditve območja po načelih trajnostnega razvoja.

1.2 Metode dela

V teoretičnem delu diplomske naloge so najprej predstavljene metode urbanističnega načrtovanja, ki vse bolj ali manj težijo k trajnostnemu razvoju. Sledi opis podrobnejšega načrtovanja človekovega okolja, od bivalnega okolja do zelenih površin. V naslednjih

poglavjih je opisana dostopnost podatkov in kako jih uporabiti, kar je prikazano z nekaterimi primeri. Nadaljnje metode dela zajemajo opis urbanistične zasnove Velenja kot celote ter opis obravnavanega območja, vključno s pregledom trenutnega stanja in obstoječih idej. Empirični del naloge sestoji iz zbiranja podatkov na terenu, iz uradnih evidenc in spletnih portalov. Uporabili smo tudi metodo ankete in odprtega vprašalnika. Terensko delo je zajemalo dostavljanje vprašalnikov, fotografiranje obravnavanega območja in prevladujočih pogledov z območja ter intervjuji s predstavniki lokalnih in mestnih oblasti. Ugotavljanje potreb soseske celega mesta je tako potekalo s pomočjo analize anket. Prva se nanaša na prostorsko ureditev območja in rabo tal, druga pa na načrtovanje stanovanjske soseske. Praktičen del naloge je preko predloga zasnove območja zaključen z nekaterimi podrobnejšimi rešitvami. Končni izdelek je predlog prostorske ureditve obravnavanega območja znotraj KS Stara vas v Velenju.

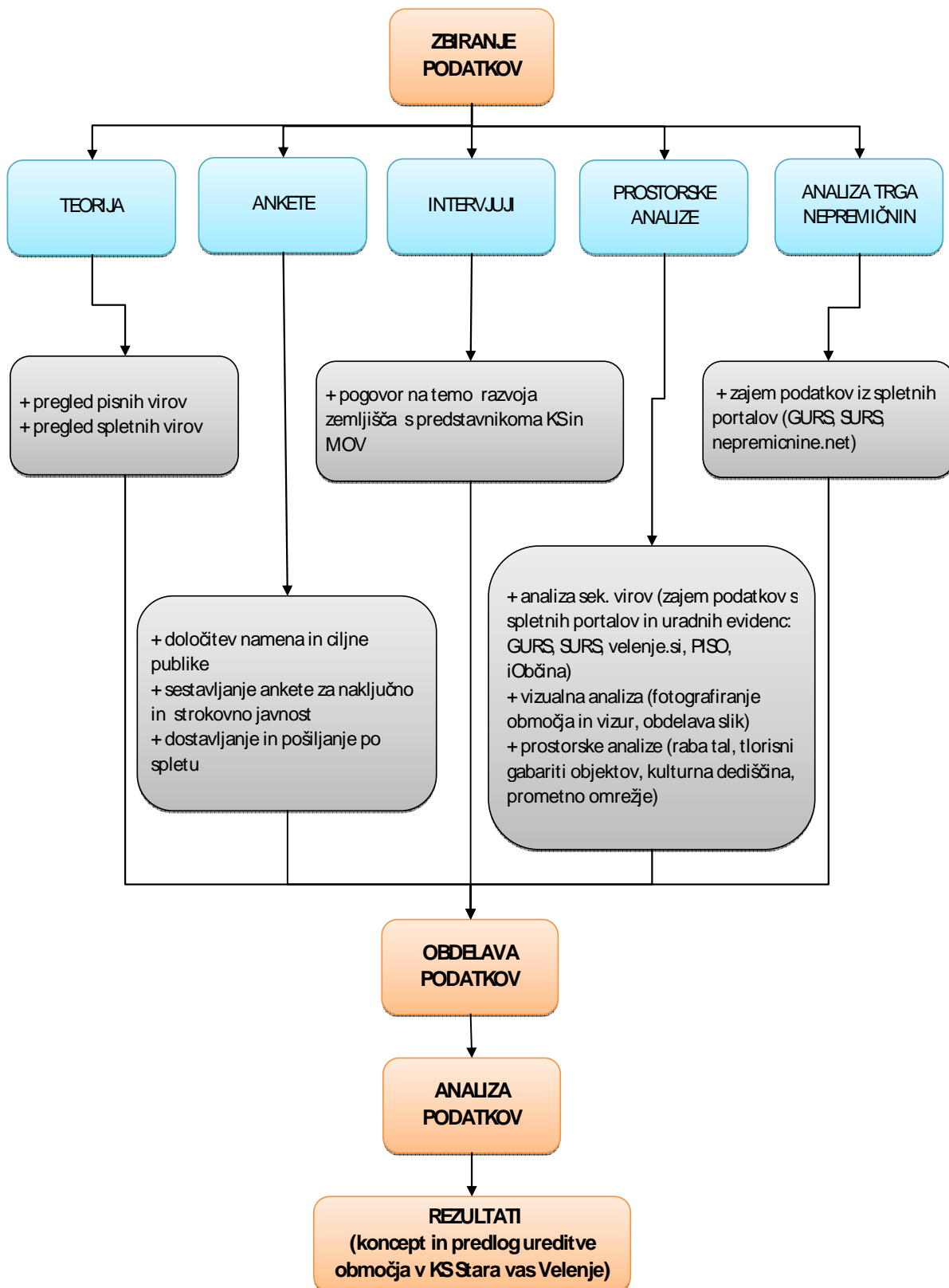
1.3 Zbiranje podatkov

Načrtovanje dejavnosti na obravnavanem območju je potekalo na podlagi podatkov pridobljenih na več načinov.

Pristop k empiričnemu delu naloge je prikazan na sliki 1. Pred zbiranjem in analizo podatkov je bilo potrebno ugotoviti, na kakšen način je podatke smiselno iskati. S pomočjo spletnih prostorskih informacijskih sistemov občin¹ smo pridobili podatke o: aktualnih veljavnih prostorskih aktih, namembnosti zemljišč, kulturni dediščini in državnih prostorskih aktih v pripravi. Prav tako smo iz sistema razbrali podatke o prometnem, energetske in komunalnem omrežju, prostorskih okoliših (šolski okoliši, soseske, mestne četrti) ter območju pridobivanja premoga. Statistični in demografski podatki so bili prav tako pridobljeni iz uradnih evidenc.

Namen vizualne analize, kot naslednjega načina pridobivanja podatkov, je prikaz trenutnega stanja obravnavanega območja in prikaz določenih glavnih, kvalitetnih in manj kvalitetnih pogledov z območja na okolico.

¹ Uporabljeni podatki na PISO so ažurirani s strani GURS-a, MK-ja, občine Velenje, DARS-a in MOP-a.

Slika 1: Način zbiranja podatkov in izdelave naloge

Podatke o zasedenosti in kapaciteti osnovnih šol, vrtcev in varstvenih zavodov za starejše na območju Velenja smo pridobili po pogovoru (ali po elektronski pošti) z ravnatelji in vodji zavodov. Na enak način smo ugotavljali tudi interese mestnih oblasti. Po pogovoru s predstavnikom KS smo se seznanili s pogledom lokalnih prebivalcev na razvoj zemljišča (Zupanc, 2012). Z razgovorom z občinskim uradnikom pa smo ugotovili interese občine in dosedanje poglede na razvoj obravnavanega območja (Vučina, 2012).

Javnost je v empiričnem delu naloge vključena v proces načrtovanja s pomočjo anket, ki sta zadnji način terenskega pridobivanja podatkov. Anonimna anketa je bila namenjena prebivalcem Velenja in preostalih bližnjih naselij. Tema ankete je bila načrtovanje stanovanjske soseske, saj so anketiranci odgovarjali in označevali njim najustreznejše trditve, ki so se nanašale na bivanje v stanovanjski soseski. Spletno anketo je rešilo 113 anketirancev. Namen ankete je ugotoviti v kakšni stanovanjski soseski bi Velenjčani radi živeli. Zaradi boljše preglednosti nad anketo so bila vprašanja in trditve razdeljeni v več sklopov (bivanje v soseski, mešana dejavnost, promet, javne in druge zelene površine ter demografska vprašanja). Poleg omenjene ankete je zbiranje podatkov potekalo tudi s pomočjo odprtega vprašalnika namenjenega strokovni javnosti. Sestavljen je bil iz sedmih vprašanj, ki so poskušala od sodelujočih izvedeti katere dejavnosti bi umestili v obravnavano območje, zakaj ravno te dejavnosti in kaj so prednosti ter slabosti območja.

Ta stran je namenoma prazna

2 URBANISTIČNO NAČRTOVANJE

V Zakonu o urejanju prostora (ZUreP-1) je urbanistično načrtovanje (planiranje) definirano kot posebna veja prostorskega načrtovanja, s katero se načrtuje poselitev in z njo povezane prostorske ureditve ter določajo pogoji za umestitev objektov v prostor. Pojma prostorskega načrtovanja pa smo se v uvodu že dotaknili, in sicer v besedni zvezi urejanje prostora. To je splošnejši izraz, saj lahko zajema državo kot celoto ali pa posamezno lokacijo. Urejanje prostora obsega planiranje človekovih dejavnosti v prostoru upošteva tehnične, okoljevarstvene, oblikovne in socialno-ekonomske vidike (Pogačnik, 2003).

Urbanistično planiranje je javna dejavnost, saj direktno posega v življenje prebivalstva, hkrati pa izhaja iz njihovih potreb in želja. S tem, ko se mesta ureja in ustvarja boljše pogoje za življenje, se privablja nove prebivalce in s tem nove potrebe po planiranju. Zapletenost urejanja prostora nam torej ponuja izzive, ki se jih loteva urbanistično načrtovanje s pomočjo ostalih strok, ki so tesno povezane z urbanizmom.

Ostale stroke, ki zaključujejo urbanistično planiranje kot interdisciplinarno stroko so:

- urbana geografija;
- urbana ekonomika;
- urbana sociologija;
- urbana psihologija;
- urbano pravo;
- umetnostna zgodovina in po »Planning sustainable cities« (Naison D. Mutizwa-Mangiza, 2009) še
- urbano inženirstvo.

Z urbano ekologijo se približamo principu h kateremu stremi prostorsko načrtovanje, t.j. trajnostni razvoj. Uveljavljena definicija pravi, da trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe (Prosen, 2009).

Varstvo kulturne dediščine naj bi ohranjalo zgodovinsko vredne spomenike v širšem pomenu besede, tako da služijo današnjim potrebam. V mestih so to cerkveni objekti, stari mestni trgi, ostanki obzidij, vedute, objekti z zgodovinsko vrednostjo itd. Kasneje bomo podrobneje opisali urbanistični koncept Velenja, kjer bomo omenili pomembnost ohranjanja Šaleške ceste kot linije med obema gradovoma, Velenjskim gradom in Šaleško ruševino (slika 2 in slika 3).

Slika 2: Pogled na Velenjski grad s Šaleške ceste

Slika 3: Pogled na Šaleško razvalino s Šaleške ceste

Varstvo naravne dediščine ohranja in varuje naravne danosti. Če se spet osredotočimo na mesta, so to biotopi, drevoredi, posamezna drevesa in vodne površine. Zanimiv je primer Ljubljanskega gradu, na katerega nam pogled zakriva grajski gozd. V interesu kulturnih varstvenikov (in tudi turističnih skupin) je, da je grad z določenih točk v mestu viden. Na nasprotni strani si za ohranitev dreves prizadevajo varstveniki narave. Iskanje kompromisov je v tem primeru neizogibno in nujno, saj bomo zelo težko ustregli obema skupinama ljudi.

2.1 Pristopi k urbanističnemu načrtovanju

2.1.1 Pametna rast

Koncept pametne rasti se je razvil zaradi problemov vedno večje rasti mest in vse večje uporabe avtomobilov. V preteklosti se je redko kdo zavedal, da bo prišlo do tako množične uporabe avtomobilov, kar se je kmalu začelo odražati na povečanih potrebah po parkirnih mestih, cestni infrastrukturi, avtomehaničnih delavnicah, bencinskih servisih, avtopralnicah in ostalih storitvah. Posledica so velike površine zemljišč, ki jih je potrebno nameniti za »delovanje avtomobilov«. Prvotno mišljenje, da avto prinaša le pozitivne posledice, je počasi ugašalo.

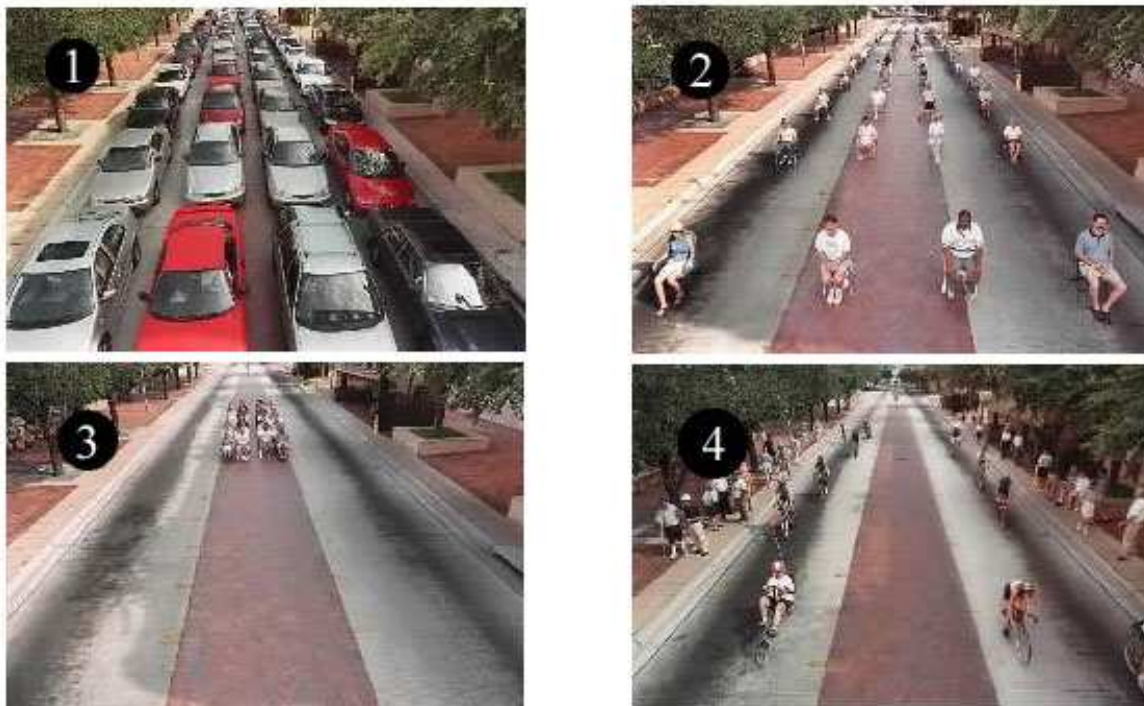
V mestu Tampa v Združenih državah Amerike so naredili primerjavo med različnimi prevoznimi sredstvi, in sicer jih je zanimalo, koliko prostora na ulici vsako izmed njih zavzame. Preizkus prikazuje slika 4. 40 ljudi je najprej zaparkiralo celotno ulico (videz ulice med jutranjo konico). Kasneje je vsak posameznik zavzel približno enako pozicijo kot jo je imel prej v avtomobilu. Zanimivo je, koliko so si ljudje narazen, kljub temu da so bili avtomobili blizu drug drugega. Uprizorili so še dve situaciji, na tretji sliki sedijo na polno zasedenem avtobusu, na zadnji sliki pa kolesarijo ali pešačijo.

Rezultat pametne rasti, kot smernice prostorskega načrtovanja, so mesta (ali posamezni mestni predeli), ki imajo dobro izkoriščena zemljišča, boljšo kakovost življenja, manjšo uporabo avtomobilov, raznolikost bivalnih enot, zaščitene zelene površine itd. Mesta je potrebno graditi kompaktno, spodbujati pešačenje, kolesarjenje, ustvarjati prijazne soseke, zelene koridorje, omejevati avtomobile (Duany, Speck, Lydon, 2010). Koncept se vrača k modelom in principom, ki preverjeno delujejo in so delovali v preteklosti, ter jih ob upoštevanju sodobne družbe integrira v današnji čas.

Koncept pametne rasti zajema naslednje vsebine in cilje:

- stanovanja za različne socialne skupine;
- pešču naklonjene soseke;
- sodelovanje skupnosti in vlagateljev;
- kakovostno načrtovanje privlačnih in prepoznavnih skupnosti;

- ustvarjalne, učinkovite in upravičene razvojne odločitve;
- mešana raba zemljišč;
- ohranjanje odprtih prostorov, kmetijskih zemljišč, naravne lepote;
- okrepiti razvoj in ureditve mešane rabe v obstoječih soseskah;
- izkoriščanje prednosti koncepta kompaktnega grajenja;
- izbira različnih prevoznih sredstev.

Slika 4: Prostor, ki ga zasedajo različna prevozna sredstva (Vir: Beaumguard, 1999)

V želji po kakovostnem širjenju je treba dobro razmisliti o čim bolj raznoliki ponudbi stanovanj. S ponudbo različnih stanovanjskih enot se lahko praktično vsaka skupnost približa različnim potrebam in željam prebivalcev različnih socialnih skupin (npr. družine z več otroki, mladi ali starejši pari, delavske družine). Z raznoliko ponudbo stanovanj je lahko soseska zapolnjena in se ogne enoličnosti, ki sicer lahko zaznamuje sosesko. Nove stanovanjske površine je potrebno načrtovati z mislijo na integracijo različnih socialnih skupin v širšo javnost. Hkrati pa je potrebno spremljati in poskusiti predvideti razmere na nepremičninskem trgu, kar pomeni, da je potrebno poznati obstoječo ponudbo in

povpraševanje. Želje ljudi so različne, nekateri si želijo velika stanovanja z lepim razgledom, medtem ko si drugi želijo manjša, cenejša stanovanja.

Ena izmed poglavitnih usmeritev znotraj koncepta pametne rasti je, kako zmanjšati osebni motorni promet ter njegove uporabnike preusmeriti na javna prevozna sredstva, saj bi na ta način povečali površine za pešce, kar je končni cilj. Na ta način nastajajo pešcu prijaznejše soseske, ki v uporabniku vzbujajo pozitivne občutke in v katerih lahko udobno prebiva, dela ali se igra.

Projekti, ki ne upoštevajo mnenja občanov med načrtovanjem, so kasneje slabše sprejeti med lokalnim prebivalstvom (Jeriha, 2010). Več vpletenih oseb sicer pomeni več pogledov na reševanje prostorske problematike (in s tem več konfliktov), vendar če lokalni prebivalci sodelujejo pri načrtovanju, se ozaveščajo o bodočem programu in tudi aktivno sodelujejo pri njem, s čimer razvijejo občutek, da sodelujejo pri oblikovanju soseske.

Koncept pametne rasti uvaja mešano rabo prostora kot eno izmed glavnih elementov za uspešno uresničevanje ciljev urejanja prostora, tako da se lahko prostori in dejavnosti dopolnjujejo. Pločniki ne predstavljajo več samo prometne površine, saj se na njih lahko nahajajo npr. klopi za posedanje, gostinski lokali, potujoča knjižnica, točkovna zelena površina ali drugačna ureditev zelenih površin, ki povezujejo dejavnosti in ljudi v urejeno in prepoznavno celoto. Ponovno postanejo kraj, kjer se ljudje vsakodnevno srečujejo in uživajo. Ker so stanovalci in uporabniki javnih površin iz različnih socialnih slojev, lahko v soseski zaživijo različne dejavnosti, ki še toliko bolj popestrijo ulice. Zaradi neposredne bližine storitev, delovnih mest in bivalnih enot, se razdalje, ki jih je potrebno prehoditi, občutno zmanjšajo, kar vpliva tudi na občutno zmanjšanje potreb po uporabi osebnih avtomobilov.

Ohranjanje odprtih površin, ki je eden od naslednjih principov pametne rasti, je za Velenje še nekoliko bolj pomembno, saj sam urbanistični koncept mesta temelji na odprtih prostorih. Te površine so raznolike, lahko so parki, trgi, rekreacijske površine itd. Posledica težnje po ohranjanju teh površin je zahteva, da je potrebno mesta omejiti v njihovem obsegu in usmerjati gradnjo v proste in degradirane površine znotraj mest. V novo načrtovanih soseskah pa v težnji po racionalnejši rabi zemljišč, varstvu okolja in trajnostnem prostorskem razvoju mest namesto gradnje v horizontalni smeri poudarjamo vertikalno smer razvoja in s tem prihranimo dragocene površine za druge rabe. Prednosti je več: cenejša komunalna infrastruktura (zaradi kompaktnejše gradnje), več prostora za zelene površine in površine namenjene rekreaciji ter kulturnim dejavnostim, in sicer kar v neposredni bližini

stanovanjskih zgradb in delovnih mest. Prednosti ohranjanja odprtih in zelenih površin lahko opazamo na vsakem koraku, pri spreminjanju letnih časov, ki jih tako bolje dojamemo v času poletne vročine, ko drevje ohranja prijetnejšo mikroklimo itd. Travnate površine pomembno prispevajo k razbremenitvi kanalizacijskih sistemov, saj po eni strani omogočajo zadrževanje vod, na drugi strani pa imajo pomembno filtrirno funkcijo, ki skrbi za čistejšo podtalno vodo.

2.1.2 Urbanistično načrtovanje, ki temelji na načelih odpornosti

Ko omenimo odpornost najprej pomislimo na naš imunski sistem, na sposobnost kljubovanja boleznim. Če na odpornost pogledamo malo širše, si jo lahko razlagamo kot bolj ali manj uspešen sprehod skozi življenje, v katerem moramo prestati marsikatero preizkušnjo. Mednje lahko prištejemo naše notranje nemire, zdravstvene težave, prebroditev gospodarske krize in podobno. Odpornost si uničujemo s povečevanjem strahu pred vsemi tegobami, zato moramo graditi na upanju in pozitivizmu, kar našo odpornost krepi.

S podobnimi besedami lahko opišemo in prenesemo odpornost na naselja, mesta in vasi, ki morajo ravno tako preživeti krizo in se prilagajati na nove razmere, kar na njih pušča sledi v različnih oblikah. Danes se mesta po svetu najbolj bojijo terorističnih napadov, prav tako pa negativne posledice za seboj pustijo vse pogostejše naravne katastrofe. Posledice lahko v grobem razdelimo glede na izvor:

- človeški izvor (vojna, AIDS, industrijske nesreče, terorizem, plaz, požar, poplave ...);
- naravni izvor (potres, tsunami, požar, ekstremno vreme, poplave, plaz ...).

Medtem ko nekateri pojavi spadajo izključno v eno ali drugo skupino, je nekaj takšnih, ki so lahko v obeh skupinah (npr. poplave v urbanem okolju so lahko posledica neustrezno dimenzioniranega protipoplavnega nasipa ali pa ekstremnih vremenskih razmer).

Leta 1963 se je v akumulacijsko jezero Vajont v Italiji zaradi obilnega dežja z brežin okoliškega hriba sprožil obsežen plaz, kar je povzročilo ogromen val. Pregrada je ostala skoraj nepoškodovana, je pa val, ki ga je povzročil plaz, dosegel nasprotno stran jezera in se preko pregrade prelil v dolino. Rezultat dolvodnih poplav je bil uničenje nekaj vasi in okrog 2000 človeških žrtev (SEMP, 2006). Ta katastrofa človeškega izvora je lahko poučen primer neprimerne lokacije hidrotehničnega objekta. V primeru da plaz ne bi zdrsil v akumulacijsko

jezero, ampak v reko z normalnim vodostajem, seveda ne bi povzročil takšne škode (Dutch, 2007).

Kljub temu da lahko vsi naštetih pojavi doletijo tudi ruralna območja, pa se princip urbanističnega načrtovanja osredotoča na mesta. Razlogov je več:

- trenutno približno polovica ljudi živi v mestih in po ocenah bo ta številka do leta 2030 narasla na 60 % (Newman, Beatley, Boyer, 2009);
- po ocenah Svetovne banke (The World Bank, 2009) približno 80 % toplogrednih plinov izvira iz mest;
- vodstva mest imajo lahko npr. preko prometne in prostorske politike, močan vpliv na izpust toplogrednih plinov v okolje.

Princip urbanističnega planiranja poskuša prostorske probleme reševati z mislimi na:

- zmanjševanje vplivov, ki domnevno povzročajo ekstremne vremenske pojave;
- zmanjševanje izpusta toplogrednih plinov;
- rezervacijo takšnega prostora (namenjenega človeškemu bivanju), ki ne bo neposredno izpostavljeno ekstremnim vremenskim nevšečnostim;
- čim bolj racionalno rab zemljišč, ki so namenjena novogradnjam;
- razmeščanje človeških dejavnosti na način, da bi bila poraba fosilnih goriv minimalna.

V tej nalogi obravnavano območje meji na področje umetno nastalih jezer zaradi podzemnega rudarjenja v bližnjem Rudniku lignita Velenje. Podjetje skuša svoj vpliv na okolje nadomestiti z urejanjem okolice za športne in rekreativne namene ter z gradnjo družbene infrastrukture. Nepremišljeni posegi v naravo v preteklosti so imeli negativen vpliv na kmetijska, gozdna in poselitvena območja, s čimer so za vedno spremenili relief in podobo krajine. Obstaja nekaj lestvic najbolj odpornih mest, ki med sabo tekmujejo v tem, katero mesto ima najmanjši vpliv na okolje (vse mere so seveda izražene na enoto prebivalca ali enoto površine). Uveljavili so se naslednji kriteriji: poraba primarne energije; uporaba energije iz obnovljivih virov; število stavb, ki izpolnjujejo najstrožje energetske zahteve; dolžina železnic; število pametnih javnih svetilk; število novo zasajenih dreves; uporaba javnega prevoza; število osebnih vozil na alternativni pogon; uporaba recikliranega materiala; procent mestnega prostora namenjenega zelenim površinam itd. (Cohen, 2011).

Kako torej reševati prostorske probleme v mestu, ki leži na nizki nadmorski višini in mu grozijo poplave? Kako rešiti problem pomanjkanja življenjskega prostora v mestu, ki mu primanjkuje primernih zemljišč za gradnjo stanovanj? Velenje se sooča s podobnimi problemi kot manjša mesta, ki se borijo z zapiranjem delovnih mest v industriji, zaradi česar nastajajo bolj ali manj velika degradirana območja, ter v manjši meri tudi z zgoraj naštetima problemoma. V naslednjih vrsticah so predstavljene točke, na katerih sloni prostorsko načrtovanje, ki omogoča mestom, soseskam in skupnostim optimalne pogoje za življenje.

Točka 1 – gostota, raznolikost

Ker se princip zavzema za izkoriščanje degradiranih območij znotraj mesta, okoli katerega že obstajajo razne dejavnosti, pride do zgoščevanja in mešanja različnih tipov zgradb, mešanja rabe tal ter bolj pestrega skupnega prostora. Na račun ohranjanja kvalitetnih kmetijskih zemljišč na obrobju in ostalih zelenih površin, princip torej od nas zahteva, da maksimalno izkoristimo prostore znotraj mesta. Nastajajo soseske polne življenja, saj omogočamo mešanje različnih rab prostora in s tem srečevanje različnih ljudi. Spopasti pa se je potrebno s povečanjem prometa, kar pa nam zaradi povečane gostote in mešanja rabe ponuja nove možnosti pri načrtovanju javnega prevoza. Na sliki 5 je prikazano vertikalno mešanje rabe prostora, kjer so v nadstropjih poslovni prostori ali stanovanja, v pritličju ali prvem nadstropju, kamor je možno dostopati direktno s pločnika, pa javni program.

Točka 2 – pešačenje

Odporna mesta in soseske dajejo pri potovanju prednost pešačenju in peš dosegljivost osnovnih dejavnosti definirata kot pravo kakovost mesta. Ta način zmanjševanja odvisnosti od avtomobila je ključen, dosežemo pa ga lahko še z izboljšanjem razmer za kolesarjenje. Pri urejanju vseh vrst peščevih con je potrebno posebno skrb nameniti temu, da bodo le-te primerne tudi za gibalno ovirane.

Točka 3 – javni prevoz

Sistem javnega prevoza mora delovati kot dopolnilni sistem peš potem ter kolesarski mreži. Tudi v tretji točki še vedno pokušamo izpodriniti osebni avto kot primarno prevozno sredstvo, saj poleg onesnaževanja ozračja zavzema predragocene površine, ki jih potrebuje (ceste, parkirišča, garaže, avtomehanične delavnice).

Slika 5: Mešana raba (Vir: Blackbird architects, 2011)

Točka 4 – ustvarjanje kvalitetnega javnega prostora

Odporna mesta se usmerjajo k ohranjanju in povečevanju kvalitetnih javnih površin ter k ustvarjanju privlačnih, varnih skupnih površin, ki bodo zaščitni znak skupnosti in pomemben gradnik soseske. Vsa, na različnih področjih uspešna, mesta in soseske vsebujejo ulice in prostore s posebno izraženo energijo, po katerih so poznane. Lahko gre za mestne parke, urbane parke, trge pred javnimi stavbami, žive ulice in podobno. Vsako mesto, ki želi postati odporno in trajnostno naravnano mora ohranjati in ustvarjati kakovostne prostore, ki s svojimi vsebinami privabljajo sodelujoče in uporabnike.

Točka 5 – popolna skupnost (ang. complete streets)

Odporna, prilagodljiva in prožna sosedstva so sposobna znotraj peš radija, ki znaša približno 500 m, zagotoviti vse potrebne dejavnosti, ki jih dnevno potrebujemo. Namesto uporabe avtomobila takšne soseske s pešcu prijaznimi površinami nudijo dostop do vseh pomembnih ciljev: šole, službe, rekreacije, trgovine. Postajališča javnega prometa, ki omogočajo dostop do oddaljenejših ciljev, morajo omogočati čakanje na prevoz v čim prijetnejših pogojih, npr. maksimalno 15 minut čakanja in čakanje pod streho. Povezanost je torej ključna, če hočemo, da bo soseska popolna in tako pešcu naklonjena.

Točka 6 – izboljšani naravni sistemi

Mesta, ki poskušajo biti trajnostna in odporna, ohranjajo in krepijo zdrave naravne sisteme znotraj mesta (zelene in vodne površine). Naše zdravje in zdravje našega bivalnega okolja je neločljivo povezano z »zdravstvenim stanjem« zrak, vode, zemlje in podnebja. V teh

naravnih žepih sredi mest moramo poskušati zgraditi zdrav in pester rastlinski in živalski sistem. To lahko dosežemo že z ohranjanjem obstoječih mokrišč, bajerjev, drevoredov in parkov, ker bomo s tem zavarovali ogrožene vrste živali ter ohranjali ostale obstoječe živali.

Točka 7 – izboljšava tehnologije in industrije

Prilagodljiva mesta in soseske povečujejo učinkovitost, zanesljivost in varnost svojih tehničnih oskrbnih sistemov. Gre za izboljšavo prometne, industrijske, komunalne in komunikacijske infrastrukture z namenom čim manjšega negativnega odtisa na okolju. Pri prostorskem načrtovanju imamo tako možnost posredno vplivati na porabo fosilnih goriv. Industrijsko rabo tal npr. predvidimo na območjih, kjer podobna industrija že obstaja. Na ta način prihranimo koridorje za energetske in transportne vode (conci se lahko ogrevata preko skupnih toplovodov, imata skupen transportni železniški tir, skupen ekološki otok, prostor za odpadke itd.). Tak način načrtovanja ni koristen zgolj zaradi boljšega izkoristka industrije in okolja, ampak nam omogoča tudi bolj dostopna in varna delovna mesta. Podobna kot povezava našega zdravja z zdravjem okolja, je povezava med ekonomskim zdravjem in učinkovitostjo ter uspešnostjo tehničnih sistemov mesta.

Točka 8 – lokalni viri

Razlog za težnjo po uporabi lokalnih virov je vse dražja energija. Dejstvo, da je rezultat gospodarske rasti večja poraba in potreba po energiji, bi moralo vzpodbuditi težnjo po uporabi lokalno dostopnih in obnovljivih virov energije. Enako načelo lokalnosti velja še za oskrbo s hrano in ostalimi dobrinami.

Točka 9 – aktivna skupnost

Posameznik vpliva na naselje že s svojo prisotnostjo, vpliv na urbanistično načrtovanje pa mora biti zagotovljen preko javnih raziskav, diskusij, tiskanih in elektronskih medijev. S participacijo javnosti se nam povečajo možnosti za uspešen sprejem naših načrtov. Obveščanje mora biti pravočasno in korektno, v nasprotnem primeru pride do NIMBY² učinka.

² Izraz NIMBY je kratica za »not in my backyard« ali slovensko »ne na mojem vrtu« in pomeni odklonilno stališče ljudi do nekega projekta, ki ponavadi prinaša koristi širši množici ljudi, na bližnje pa projekt vpliva slabo (Jeriha, 2010).

Točka 10 – trajnostna in odporna infrastruktura

Fizično, psihično in ekonomsko stanje odpornega mesta in njegovih prebivalcev je tesno povezano s sposobnostjo vzdrževanja sistemov, ki so ključnega pomena za nemoteno delovanje mesta. Še posebno se to izkaže v času, ko je mesto na preizkušnji: nevihte, plazovi, požari, teroristična dejanja itd. Ključni infrastrukturni sistemi, kot so npr.: sistem zagotavljanja pitne vode, električne energije ter sistem ogrevanja stanovanj pozimi, morajo biti načrtovani tako, da zagotavljajo nemoteno oskrbo med ekstremnimi vremenskimi pojavi danes ali v prihodnosti.

Točka 11 – trajnostno delovanje

Odporna mesta in soseske so oblikovane iz vrste zgradb in urbanih oblik, ki imajo v primerjavi z razpršeno gradnjo relativno cenejše vzdrževanje in servisiranje (neprimerno daljši komunalni vodi, ceste).

2.1.3 Inteligentni urbanizem

Kot eno izmed načel, po katerem naj bi se urejal prostor, Evropski parlament navaja tudi inteligentni urbanizem. V svojem poročilu o Urbani razsežnosti kohezijske politike (Uradni list Evropske unije, 06.05.2010) pišejo o tem, da naj bi širjenje mest obravnavali na celovit način na osnovi sodelovanja, pri čemer bi upoštevali primestna območja, ki mejijo na podeželske regije, ter v skladu s sodobnimi pristopi do urbanističnega načrtovanja, kot so pametna rast in inteligentni urbanizem. Leta 2008 je nastal dokument o medregijskem, čezmejnem sodelovanju štirih držav (Litva, Estonija, Latvija in Rusija) pri procesih prostorskega razvoja (Krigul, Lepi, 2008). Kljub temu da imajo vse države poleg geografskih tudi zgodovinske skupne točke, je pomembno, da pri reševanju prostorskih problemov nastopijo celovito in da spoznavajo tudi sosedov način delovanja in mišljenja sosednje države. Ravno te razlike pa poskušajo premagati z rešitvami, ki izhajajo iz teorije inteligentnega urbanizma. Regionalno planiranje na tem območju si v splošnem prizadeva za:

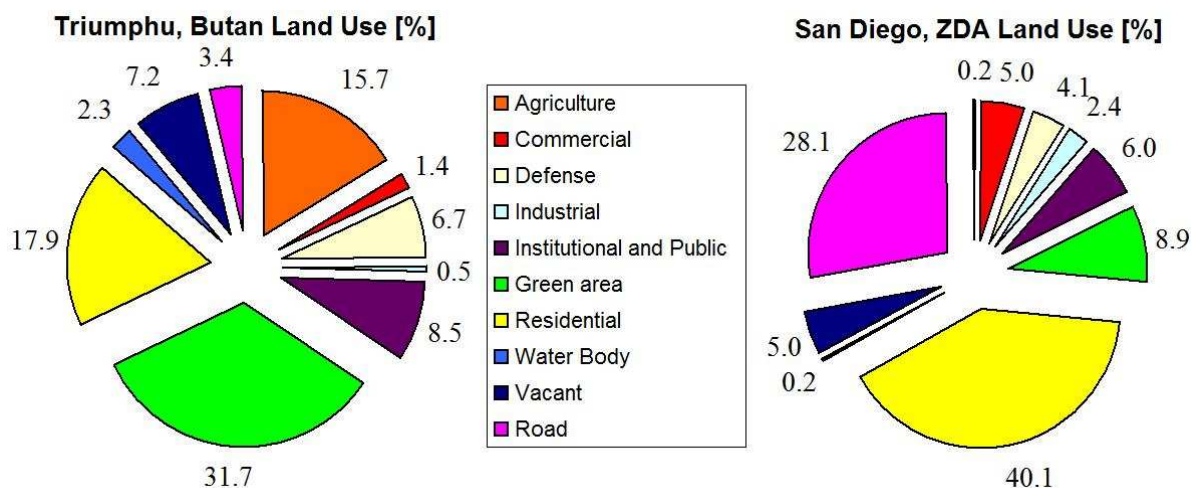
- Omejitev ali popolnoma onemogočen razvoj na s poplavami ogroženih in potresno nevarnih območjih. Te predele se lahko nameni za neobdelana kmetijska zemljišča ali parke.

- Določitev prometnih koridorjev z vozlišči z upoštevanjem možnosti širitve in gradnje nove prometne infrastrukture.
- Reševanje vprašanj v zvezi z vlogo posameznih mest v regiji (nekatera imajo večji administrativni značaj, druga npr. proizvodnega).
- Reševanje vprašanj pri določitvi nujno potrebnih, v bližini naselij nezaželenih, zemljišč (npr. zemljišča za odlaganje odpadkov).
- Določitev zelenega pasu z namenom ohranjanja okolja in preprečitve spajanja naselij.
- Spodbujanje takšne prostorske politike, ki bi omogočala mešane soseske in mešano stanovanjsko gradnjo (tako po tipih zazidave kot cenovno).
- Sprejemanje takšnih gradbenih in okoljskih predpisov, ki spodbujajo najboljšo rabo zemljišč.

Teorijo je moč uporabiti na vseh nivojih prostorskega načrtovanja, od soseske do regije in dalje do nacionalne in mednarodne ravni.

Pred opisom vseh desetih principov inteligentnega urbanizma omenimo najpomembnejša dejstva v zvezi z nastankom teorije. Principi inteligentnega urbanizma so se izoblikovali na podlagi smernic za načrtovanje mest, ki jih je zasnovalo združenje arhitektov pod imenom CIAM (fra. Congrès Internationaux d'Architecture Moderne, ang. Congress of Modern Architecture). Skupina tedaj najvplivnejših arhitektov je po celem svetu organizirala srečanja in kongrese, na katerih so širili najnovejša spoznanja s področja arhitekture, predvsem krajinske arhitekture, industrijskega oblikovanja in urbanizma. Med člani organizacije omenimo Le Corbusierja kot enega izmed ustanoviteljev združenja in znanega utopičnega urbanista (Pogačnik, 2005), ki je veliko časa posvečal oblikovanju mest (vrtna, idealna mesta). Teorijo je najočitneje skupaj s sodelavci v prakso prenesel Christopher Charles Benninger s svojimi načrti za glavno mesto Thimphu, v azijski državi Butan. Potreba po modernejšem načrtovanju se je pokazala z naraščanjem motornega prometa v dolini, kar je doprineslo k slabšanju bivalnih razmer, pritisku na mestno jedro in zelene površine, poslabšanju zdravstvenega stanja itd. Cilj načrtovanja je bil ohranitev občutljivega okolja vključno z bogato naravno in kulturno dediščino, določitev novega prometnega koridorja in umestitev nekaterih institucij v prostor (Benninger, 2004).

Slika 6 prikazuje primerjavo rabe tal med mestoma San Diego (ZDA) in Thimphu. Najopaznejša je razlika pri deležih zelenih površin in površin namenjenih prometu, prav tako pa je očitna odvisnost ameriškega mesta od osebnega avtomobila.

Slika 6: Primerjava rabe tal (Vir: Thimphu structure Plan 2000 - 2027)

Principi inteligentnega urbanizma (ang. Principles of intelligent urbanism - PIU) tako skupaj predstavljajo eno izmed teorij urbanističnega načrtovanja. Le-ta sestoji iz niza desetih načel, h katerim moramo stremeti pri oblikovanju mest in mestnih četrti, saj nas njihovo upoštevanje vodi k uskladitvi in povezovanju različnih urbanističnih ureditev in pogledov na prostorsko problematiko. Načela inteligentnega urbanizma so:

- okoljska trajnost;
- ohranjanje dediščine;
- uporaba ustreznih tehnologij;
- sproščujoče okolje (prostor za posameznika, gospodinjstvo, sosedstvo, soseško, mestne javne površine);
- infrastrukturna in energetska učinkovitost;
- po meri človeka;
- priložnost za vsakogar;
- regionalno povezovanje;
- uravnotežen promet ter
- celovitost ustanov.

Načelo 1 – okoljska trajnost

Zagovorniki inteligentnega urbanizma poudarjajo ravnovesje z naravo, ki ga razumejo kot razliko med trenutnim izkoriščanjem naravnih virov in tistim izkoriščanjem, ki bi bilo glede na njihovo razpoložljivost sprejemljivo. Osredotočiti se je potrebno na območja, ki so zaradi

pretiranega krčenja gozdov, izčrpavanja vodonosnikov in erozije zaradi človekovih posegov v prostor, grobo posegla tudi v naselja in območja, ki ljudem sploh omogočajo bivanje. Načelo določa področja prostora občutljive naravne sisteme, ki jih lahko s pomočjo urbanističnih vzvodov zaščitimo. S tem bi naravi poskusili omogočiti, da nadomesti kar ji je človek vzela. Pomembno je poznavanje samoočiščevalne sposobnosti narave (sposobnost obnavljanja tal kakovosti reke), saj uničeno naravno ravnovesje vodi k medsebojnemu povečevanju negativnih vplivov erozije, plazov, naravnih požarov itd. Dejanja, ki imajo takšne posledice so predvsem gradnja na strmih pobočjih, krčenje gozdov na pobočjih, spuščanje umazanih vod neposredno v naravne drenažne zemljine ter gradnja obširnih nedreniranih tlakovanih in asfaltiranih površin.

Načelo 2 – ohranjanje dediščine

V prostor naj bi se posegalo v ravnotežju z obstoječimi kulturnimi dobrinami, kar med drugim vključuje vgrajevanje podobnih materialov in upoštevanje obstoječih arhitekturnih stilov. Spoštovanje kulturne dediščine se kaže v upoštevanju tradicionalnih zakonitostih pri načrtovanju mest. Pomembno je pustiti odprt pogled na fasado kvalitetne arhitekture, ki vabi mimoidočega da se ob stavbi ustavi in jo občuduje. Prednost je še prisotnost manjšega trga z urbano opremo, ki omogoča posedanje in iz katerega so morebiti vidne še druge monumentalne zgradbe. Velik poudarek je torej na skrbi za ohranitev unikatnih kulturnih znamenjkov, simbolov v obliki trgov, zgradb, prometnih osi, parkov, spomenikov, fasad, delov fasad itd. V kombinaciji z dobro premišljeno novogradnjo, ki je v ravnotežju s staro zapuščino, vzbudimo pri uporabniku občutek ugodja in varnosti ter tako pripomoremo h kvalitetnejšemu življenjskemu okolju.

Načelo 3 – uporaba ustrezne tehnologije

Pod tretje načelo spada uporaba materialov, načina gradnje, infrastrukturnih sistemov in načina vodenja gradbišča, ki so značilni za lokalno območje. Ponovno omenimo mesto Thimphu in njegove novogradnje, katerih zunanji izgled se kljub moderni funkcionalni notranjosti bistveno ne razlikuje od obstoječe arhitekture. Tehnologijo nam torej narekujejo lokalno dostopni materiali, sposobnost lokalnih ljudi in razpoložljiva sredstva, ki jih premore skupnost. Načelo je torej tesno povezano z razpoložljivostjo lokalnih virov.

Načelo 4 – sproščujoče okolje

Načelo spodbuja socialno interakcijo med različnimi skupinami ljudi, z namenom ustvariti pestro družbo, v kateri bi se sleherni posameznik kar najbolje počutil (primerno domovanje, prijetno delovno okolje, varne pešpoti, varnost v prometu). V skladu z zagovorniki inteligentnega urbanizma so živahne družbe interaktivne, omogočajo socialno vključevanje in ponujajo svojim članom številne priložnosti za zbiranje in medsebojno srečevanje.

Prostor za posameznika

Cilj načrtovanja je ustvariti izolirane prostore, kjer lahko človek v miru premišljuje in si vzame čas zase. Sem spadajo mestni parki, mestni gozdovi, območja ob potokih, čitalnice itd.

Prostor za prijateljstvo

Načelo vztraja pri zagotavljanju mest, kjer je možen intimnejši pogovor. Prostor naj bi bili del vestno zasnovanega mestnega jedra, urbanih vozlišč pa vse do vasi in sosesk, kjer se ljudje srečujejo s prijatelji in pogovarjajo o življenjskih vprašanj, kratka o občutljivejših čustvenih temah. Srečevanje v mirnem naravnem okolju (javnem ali pol javnem) ima številne prednosti pred pogovori med štirimi stenami (Woodrow, 2010).

Prostor za gospodinjstvo

Opažamo, da prehajamo od posameznika v vedno večje skupine. Načelo poudarja, da je potrebno predvideti prostor za gospodinjstva, v katerih je le ena oseba, ter domove za družine. Gre torej za prostor, v katerem se izoblikujejo osebne značilnosti človeka. Soseske načrtovane po tem principu so sposobne reagirati na demografske spremembe.

Prostor za soseditvo

Naslednja stopnica v družabnem življenju je združevanje gospodinjstev v soseditvo. Tu se različna gospodinjstva učijo življenja eno z drugim. S pomočjo dobrega planiranja mest se pripravljajo pogoji za čim boljše sožitje teh skupin ljudi (pojavi se tudi že najbolj osnovne dejavnosti, kot so centri zgodnjega učenja in preventivni zdravstveni prostori).

Prostor za sosesko

Današnje soseske sestavlja pestra skupina ljudi, od ljudi z različnimi izobrazbami, različnih starosti, narodnosti, veroizpovedi do ljudi z nasprotujočimi si cilji, vrednotami, hobiji. Takšne

soseske v jeziku inteligentnega urbanizma imenujemo urbane vasi. Čeprav soseska ni fizično ločena od ostalega prostora, je možno zaznati povezanost ljudi v določeni soseski. Načelo poziva k umestitvi pešpoti na lokacijah, kjer je možnost srečevanja ljudi, npr. skupna pot do lokalne trgovine ali pošte.

Prostor za mestne javne površine

Mednje spadajo mestni parki, urbane ploščadi, športni objekti z javnimi površinami, promenade, pasaže, trgi, galerije itd. Za razliko od prejšnjih ravni ima na te prostore možnost dostopa vsakdo. Krog ljudi je zaradi narave javnih površin tu še širši, saj se v športnih objektih lahko odvijajo prireditve, ki vključujejo ljudi iz drugih držav, na trgih se srečuje turiste, na ploščadi pa npr. gostuje potujoča knjižnica iz sosednje države. S tem, ko načrtujemo takšne površine kot lahko dostopne in odprte, ustvarjamo pravo urbano okolje.

Načelo 5 – infrastrukturna in energetska učinkovitost

Načelo učinkovitosti išče ravnovesje med porabo virov (energija, čas, denar) in načrtovanimi cilji glede udobja bivanja, varnosti, ravni prometnega udobja, produktivnosti ter higiene. Spodbuja optimalno delitev javnih površin, cest, objektov in zmanjšuje stroške komunalnih storitev za gospodinjstvo, hkrati pa povečuje raven prometnega ugodja in storitev ter povečuje učinkovitost gospodarstva. Inteligentni urbanizem spodbuja učinkovitost pri opravljanju nalog na stroškovno efektiven način (stroški komunalnih dejavnosti se poskušajo pokriti s ceno komunalnih storitev). Načelo v želji, da bi se zmanjšal negativen vpliv prometa na okolje, spodbuja srednjo in višjo gostoto stanovanjskih naselij. Takšne kompaktne soseske imajo na prebivalca krajše komunalne vode in cestno strukturo, kar seveda vodi k lažjemu obvladovanju stroškov teh storitev.

Načelo 6 – po meri človeka

Inteligentni urbanizem si prizadeva za pešcu prilagojeno okolje. Izogibamo se posameznim funkcionalnim enotam, ki bi bile obdane s parkirišči in do katerih vodijo mestne avtoceste. Osnovne dejavnosti morajo biti znotraj peš radija, vse poti pa naj bi bile prilagojene tudi za gibalno ovirane.

Načelo 7 – priložnost za vsakogar

Načelo predvideva, da bo mesto služilo človeku za njegov razvoj na vseh možnih področjih. Dostop do najrazličnejših dejavnosti, servisov, organizacij in informacij mu omogoča možnosti za rekreacijo, zaposlovanje, poslovne priložnosti, priložnosti za izobraževanje ter mu zagotavlja mobilnost, zavetje, zdravje, varnost in zadovoljevanje ostalih potreb.

Načelo 8 – regionalno povezovanje

Načelo definira regijo kot prostor, v katerega sega vpliv določenega mesta (s tem, da prispeva k številu dnevnih migrantov, kot so npr. zaposleni in študenti). Razvoj neke regije bi morali strogo načrtovati skupaj z razvojem mesta.

Načelo 9 – uravnotežen promet

Inteligentni urbanizem zagovarja celovit prometni sistem, ki vključuje pešpoti, kolesarske steze, posebne linije za avtobuse, linije lahke železnice, proge podzemne železnice in cestna omrežja.

Načelo 10 – celovitost ustanov

Pot do dobre prakse preko vseh teh načel je možna le pod vodstvom transparentne, odgovorne in kompetentne lokalne oblasti, ki je podkrepljena z ustreznimi podatkovnimi bazami. Inteligentni urbanizem si okvire, ki jih zastopajo predpisi in zakoni, predstavlja kot enostavna vendar natančna pravila, razumljiva povprečnemu posamezniku.

2.2 Demografske metode v urbanističnem načrtovanju

Opredelitev pojma demografije

Breznikova (1988) definicija pravi, da je demografija naravna in družbena veda o človekovi vrsti. Večina ostalih avtorjev pa je bližje prevodu iz grške skovanke »opisovati ljudstvo« (Verbinc 1991), saj uporabljajo ožje definicije, osredotočene na opisovanje naravnega in mehanskega gibanja števila prebivalstva. Ena od ključnih nalog prostorskega načrtovanja je določanje naselitvenega prostora, zato ostanimo pri zadnji definiciji, ki nam to nalogo neposredno opisuje.

Obravnavamo lahko dva načina opredelitve demografije:

- V ožjem smislu se osredotočimo na število in sestavo prebivalstva ter dogodke kot so: rojstva, smrti in selitve.
- V širšem smislu pa poleg prejšnjih podatkov upoštevamo še lastnosti prebivalstva v številnih obdobjih in področjih življenja (Gosar, 2006).

Na kratko lahko ponazorimo oba načina s podatki o selitvah. V prvem primeru zbiramo podatke o številu priseljenih, odseljenih, o starosti in spolu teh ljudi ter računamo selitveni saldo. V širšem smislu pa poleg teh podatkov iščemo npr. še socialno sestavo prebivalcev in vzroke za selitev. Tako poleg demografskih podatkov upoštevamo prostor in pridobivamo informacije o možnostih za poselitev.

Demografske značilnosti izluščimo s pomočjo podatkov pridobljenih na spletni strani Statističnega urada republike Slovenije (SURSTAT). Izpostavimo lahko:

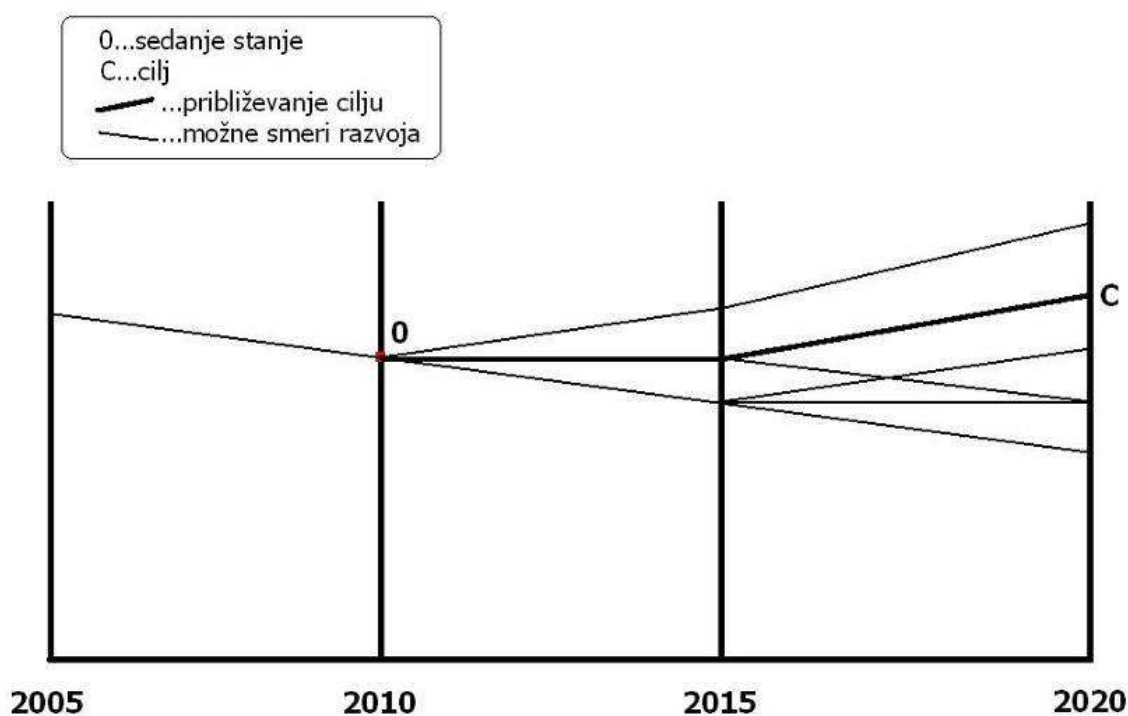
- gibanje števila prebivalcev (gibanje prebivalstva po letih, skupni prirastek);
- gostota prebivalstva (število prebivalcev na km²);
- starostna in spolna struktura (indeks starosti);
- naravno in mehansko gibanje prebivalstva ter rodnost in smrtnost (naravni in selitveni prirastek, priseljeni, odseljeni, umrli, rojeni);
- etnična in verska struktura prebivalstva (delež posameznih etničnih in verskih skupin)
- stopnja urbaniziranosti (urbano, ruralno prebivalstvo);
- velikost gospodinjstev in družin (število članov gospodinjstva, povprečno število družinskih članov);
- delovno aktivno prebivalstvo in delež kmečkega prebivalstva (stopnja zaposlenosti);
- izobrazbena struktura (delež prebivalstva glede na stopnjo izobrazbe);
- povprečna neto/bruto plača na zaposlenega (pokazatelj ekonomske moči prebivalstva).

Večino teh podatkov je moč pridobiti na ravni naselja in upravne enote, torej je mogoča medsebojna primerjava prostorskih enot. Na ravni sosesk obstajajo le osnovni demografski podatki.

Poleg pomanjkanja demografskih statističnih podatkov za soseske težavo predstavlja tudi prepletanje različnih pojavov. Pomembno je torej, da izberemo takšne podatke, da bo rezultat

smiselno da ločimo dejavnike, ki nam lahko zakrijejo pravo sliko. Vedno moramo torej ugotoviti, kateri pojavi se med seboj prepletajo in jih ustrezno analizirati.

Kadar želimo načrtovati bodoči razvoj naletimo na vprašanje v kolikšni meri upoštevati izkušnje iz preteklosti. Najlažje je problem prikazati s skico (slika 7): Postavlja se vprašanje ali lahko spremenimo smer razvoja in kdaj ga lahko spremenimo. Na obdobja pred sedanjim stanjem ne moremo več vplivati, lahko pa z raznimi ukrepi vplivamo na to, da se čim bolj približamo zastavljenemu cilju. V vsakem vmesnem obdobju, v katerem se nahajamo, uporabimo tiste ukrepe, ki naj bi zagotavljali približevanje cilju. Pomembno je, da je izbran cilj postavljen realno in jasno. Vseeno pa se lahko zgodi, da se je načrtovan cilj izkazal za nedosegljivega, zato je potrebno imeti pripravljene rešitve za korigiranje ter pripravljene moramo imeti tudi različne scenarije, prav tako pa se je potrebno v vsakem trenutku zavedati, kje smo in koliko smo oddaljeni od načrtovane poti.

Slika 7: Smeri razvoja mesta (Vir: Gosar, 2006)

Ločimo lahko med dvema vrstama napovedi:

- med napovedjo stanja, do katerega bo prišlo, če se bodo uresničile uporabljene predpostavke ter

- med napovedjo, ki se lahko ali pa se ne ujema s ciljem.

Ne glede na vrsto napovedi je potrebno vedeti, za kakšen namen se bo projekcija prebivalstva uporabljala. Poudarek je na upoštevanju migracij in naravnega prirastka, saj se npr. na podlagi preteklih podatkov odločimo, kako daleč v prihodnost bo segala projekcija. V kolikor ugotovimo, da je v preteklih daljših ali krajših obdobjih prevladovalo izrazito preseljevanje, je koristno izbrati projekcijo za bližnjo prihodnost.

Eden od namenov projekcij prebivalstva je tudi ugotavljanje potreb v prostoru, od opremljenosti z infrastrukturo do opremljenosti z delovnimi mesti. V tovrstne projekcije moramo vključiti celo vrsto ostalih podatkov in dejavnikov. Na ta način vnesemo nove predpostavke, ki so zgodba zase in za katere ne moremo vedeti, ali se bodo uresničile. Še posebno v času gospodarske krize je potrebno biti previden pri napovedovanju rasti delovnih mest, ki so razlog za migracije ter za povečevanje oz. zmanjševanje prebivalstva na nekem območju.

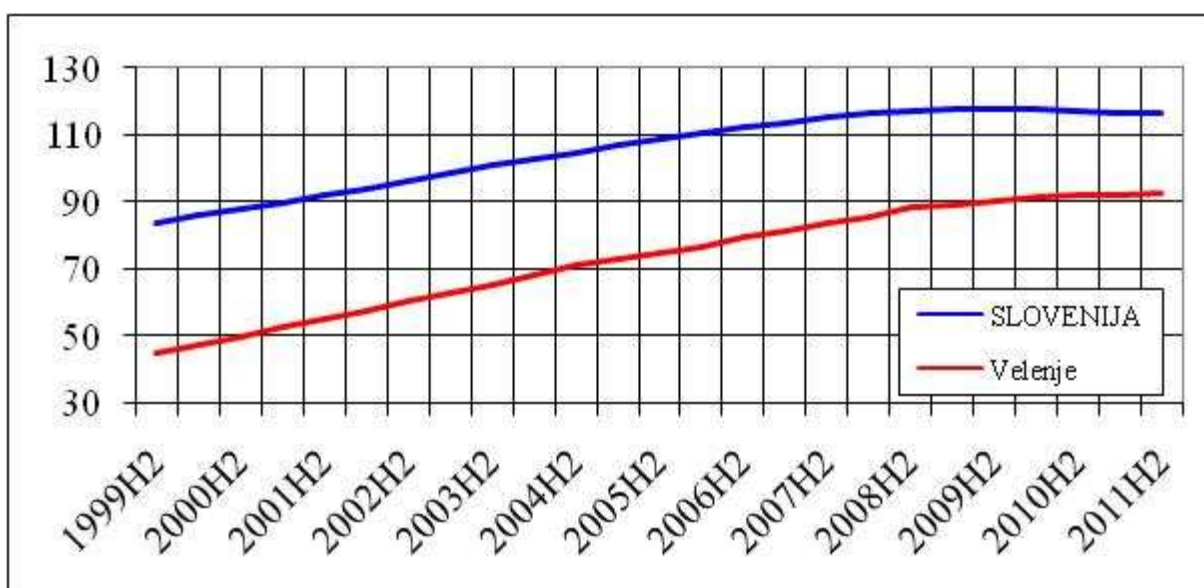
Koristen podatek o demografskih razmerah na nekem območju je indeks starosti. Definiran je kot razmerje med številom prebivalcev starih več kot 65 let in številom prebivalcev mlajših od 14 let pomnoženo s 100. Po podatkih iz popisa prebivalstva iz leta 1991 je bil indeks staranja v Sloveniji 53, leta 1997 72, v letu 2005 105, leta 2010 pa že 117,7. V občini Velenje je indeks staranja pod slovenskim povprečjem (slika 8), kljub temu pa kaže na bistveno preslabo starostno sestavo prebivalstva.

Normalno starostno sestavo bi predstavljal indeks starosti med 40 in 50 (preglednica 1). Indeks starosti lahko prikazuje tudi razlike med prebivalci določenega območja ali razlike starostne sestave posameznih skupin prebivalcev. Najbolj očitna je razlika med indeksom staranja vseh prebivalcev in kmečkim prebivalstvom, kjer znaša procent občin z indeksom nad 142 kar 52,4 % (Gosar, 2006).

Projekcije prebivalstva lahko obravnavamo tudi v drugi smeri. Imamo podatek o številu novo ustvarjenih delovnih mest, iščemo pa število prebivalcev, ki bi jih v naše območje ta nova delovna mesta prinesla. V prostorskem planiranju pa so pogostejše projekcije prebivalstva pri izgradnji novih sosesk ali naselij. V tem primeru naš rezultat določa število novih stanovanj če smo še bolj natančni, lahko ugotovimo, da, starostna struktura določa velikost in strukturo stanovanj.

2012 (prvo polletje)		
Indeks starosti	Število občin	Procent občin
do 74	9	4,3
75-85	9	4,3
86-100	37	17,5
101-116	56	26,5
nad 116	100	47,5
		100%

Preglednica 1: Indeks staranja (Vir: SURS, 2012)

Slika 8: Indeks staranja (Vir: SURS, 2011)

Vpliv prostorskega načrtovanja na demografski razvoj

Pogoj za pozitiven poselitveni razvoj in učinkovito usmerjanje le-tega je medsebojno usklajeno delovanje različnih sektorjev. Tako kot nima smisla reševati problema poplavlajoče reke lokalno (samo v določeni občini), tako nima smisla reševati lokalno tudi skupnega negativnega prirasta prebivalcev. Če nam v tem primeru uspe zajezi težave v eni občini, smo najverjetneje poglobili problem v sosednji občini. Pri prostorskem načrtovanju gre predvsem za vpetost predmestja v mesto, vpetost vasi v mesto ali širše vpetost občine v regijo. Če posamezne dejavnosti niso usklajene, je zadovoljevanje potreb moteno ali pa je zadovoljen le del potreb prebivalstva.

Pogačnik v knjigi Urbanistično načrtovanje predstavlja listo funkcij, s katerimi bi naj bila različno velika naselja opremljena. Ustrezno prostorsko načrtovanje mora omogočiti

opremljenost z največjim številom možnih funkcij tudi v manjših, bolj odročnih naseljih. Tudi tu se kaže pomembnost sodelovanja, saj si manjša mestna središča opravljanje zahtevnih funkcij lahko delijo ali pa si pri tem pomagajo.

V bližnji preteklosti so se na podeželju zapirale trgovine z osnovnimi živili. Kljub temu da so večji centri boljše opremljeni in nudijo kopico drugih storitev, prinaša zaprtje manjših trgovin veliko negativnih posledic. Prebivalcu s podeželja pomeni poslabšanje udobja, saj se mora zaradi enkratnega manjšega nakupa peljati v mesto, prav tako pa se zaradi povečevanja motornega prometa v mestu poslabša kakovost bivanja mestnega prebivalstva. Če pogledamo še demografsko značilnost našega podeželja, naletimo na problem oskrbe starejšega prebivalstva, ki je kar naenkrat odvisno od pomoči bližnjih in prepuščeno na milost in nemilost javnega prevoza. Namesto odpiranja novih dejavnosti (po možnosti takšnih, ki bi jih lahko uporabljalo večje število obmestnih skupnosti) je trend ravno nasproten. Z dvigovanjem ravni funkcij podeželja in manjših naseljih bi pripomogli k bolj uravnoteženemu demografskemu razvoju. Mesto v najslabšem primeru obravnava podeželje le še kot rezervo prostora za širitev svojih dejavnosti.

Tesna je tudi povezava med demografskimi (razvoj poselitve) in stanovanjskimi problemi, saj lahko slednje rešujemo le v povezavi s poznavanjem demografskih značilnosti določenega območja. Marsikje na podeželju so sedanje stanovanjske kapacitete delno izrabljene in jim zaradi tega grozi fizično propadanje (problem vzdrževanja prevelikih energetske potratnih hiš). V mestih pa obstaja ogromno neizkoriščenih površin, degradiranih območij, večnih gradbišč in praznih stanovanj, ki povzročajo mestnim oblastem nepotrebne preglavice in stroške.

Za podatek o praznih stanovanjih preverljiv vir ne obstaja, zato lahko do te številke pridemo le s kratkim računom pri upoštevanju podatkov iz zadnjega popisa prebivalstva (preglednica 2).

Št. stanovanj	844.349 (SURS, 2010)
Št. gospodinjstev	813.531 (SURS, 2011)
Št. praznih stanovanj	Od razlike lahko odštejemo opuščena bivališča in počitniške enote, prištejemo pa stanovanja, ki so le navidezno prazna. Zato je končna ocena števila praznih stanovanj lahko le zelo groba: 30.000-40.000

Preglednica 2: Število gospodinjstev in stanovanj (Vir: SURS)

Podeželska območja, v katerih se zmanjšuje število prebivalcev, imajo na voljo vedno manj možnosti za razvoj, dodatni problem pa bo predstavljala oz. ga že predstavlja neizkoriščena komunalna infrastruktura. Tako imamo z ljudmi, ki se zaradi različnih razlogov selijo, večje stroške, kot pa če bi poskušali odpraviti pomanjkljivo opremljenost in s tem razloge zaradi katerih se ljudje odseljujejo (Gosar, 2006). S smotrnim prostorskim načrtovanjem lahko torej neposredno, v veliko večji meri pa posredno vplivamo na reševanje stanovanjskih problemov v Sloveniji.

2.3 Kvantitativne metode v urbanističnem načrtovanju

Uvedbo kvantitativnih metod za namene urejanja prostora je omogočil računalnik, saj reševanje tovrstnih problemov pomeni, da se bomo ukvarjali z veliko količino informacij. Narava problemov v prostorskem načrtovanju, še posebno pri napovedovanju razvoja v prihodnosti, pa je takšna, da potrebujemo velike količine podatkov, kjer se zopet izkažejo računalniki. Naloge, ki jih rešujemo s pomočjo računalnikov, so naslednje:

- prometne napovedi;
- statistična demografija;
- urbana ekonomika;
- multikriterialna analiza;
- vizualna simulacija.

Pri urejanju prostora se pogosto srečujemo z nalogami, ki zahtevajo napoved stanja v prihodnosti. Med opisom demografskih metod smo že omenili grafični prikaz morebitnih scenarijev z začetno točko, vmesnimi stanji in končno točko oz. razvojnim ciljem. Čim dlje v prihodnost napovedujemo, več možnih scenarijev se pojavlja, zato so tudi napovedi manj natančne. Nasprotno, če potrebujemo kratkoročno napoved, skušamo uporabiti enostavne, preverljive podatke, rešitev pa poskušamo poiskati tudi s pomočjo standardov ali analitičnih formul. Zato je pomembno, da izberemo nalogi primeren časovni okvir. Primer dolgoročnejšega načrtovanja je iskanje možnega mestnega razvoja, kar nam prikazuje slika 9.

Pogosto se za napovedi uporablja metodo »delpfi« in metodo »brain storming«, ki sta na mestu tudi zaradi tega, ker je prostorsko planiranje že samo po sebi interdisciplinarna veda,

saj v obeh primerih sodeluje več ljudi iz različnih strok. Pri metodi »delfi« je rezultat plod analize odgovorov na vnaprej pripravljena vprašanja (vprašalnik). Naloga je pred tem skrbno razčlenjena in predstavljena. Če za rezultat dobimo preveč raztresene in negotove odgovore lahko postopek ponovimo, in sicer tako, da oblikujemo nov vprašalnik in k sodelovanju povabimo nove in/ali druge strokovnjake. Tako se slej ko prej približamo boljši rešitvi. Pri metodi »brain storming« gre za izmenjavo mnenj v diskusiji vseh strokovnjakov. Prisotni bi naj bili predstavniki čim bolj pestre palete inštitucij, interesov in prepričanj. Predhodno so predstavljena izhodišča (podatki) in cilji, rešitev pa bi se naj izoblikovala po burni razpravi, v kateri bi naj prišlo do izmenjave mnenj. Podobno kot pri metodi »delphi«, moramo tudi tu pri neželenem rezultatu nalogo zastaviti drugače ali pa jo ponoviti z drugimi udeleženci.

urbani podsistemi:	možna stanja urbanih podsistemov v nekem prihodnjem času:			
morfološka zgradba	koncentrirana	policentrična	disperzna	linearna
prometno omrežje	pravokotno	radialno-koncentrično	radialno	linarno
struktura poselitve	gosta/velike soseke	redka/velike soseke	gosta/manjše soseke	redka/manjše soseke
struktura centrov	lokalni centri	veliki nakupovalni centri	specializirani centri	razpršeni centri
morfologija zelenih površin	klinasta	obročasta	točkovna	rešetkasta
struktura delovnih mest	velike industrijske cone	manjše cone	razpršene cone kombinirane z drugo rabo	izven mesta - regionalno

Slika 9: Dolgoročno načrtovanje (Vir: Pogačnik, 1988)

Projekcije v prostorskem planiranju najpogosteje predstavimo v obliki funkcij. Najenostavneje je napovedovati z linearnim modelom, ki pa je pri teh pojavih najmanj pogost. Linearne napovedi pridejo v poštev le pri časovno dolgih intervalih. Merilo, da je pojav

možno opisati z linearno predstavitvijo, je linearni korelacijski koeficient R^2 , ki mora biti čim bližje $+1$ -1 . Za linearno napovedovanje moramo imeti na razpolago zadostno količino podatkov, hkrati pa mora biti že sam problem take narave, da je linearna regresija sploh smiselna.

Pri večini prostorskih problemov gre za nelinearno odvisnost opazovanih pojavov, največkrat so to padajoče ali rastoče potenčne krivulje (rast/padec prebivalstva, povečevanje motornega prometa, rast mesta skozi čas). Do sedaj smo iskali projekcije razvoja v prihodnosti, ena od nalog pri prostorskem planiranju pa je iskanje najboljših rešitev oz. najboljšega možnega stanja (iščemo optime funkcij).

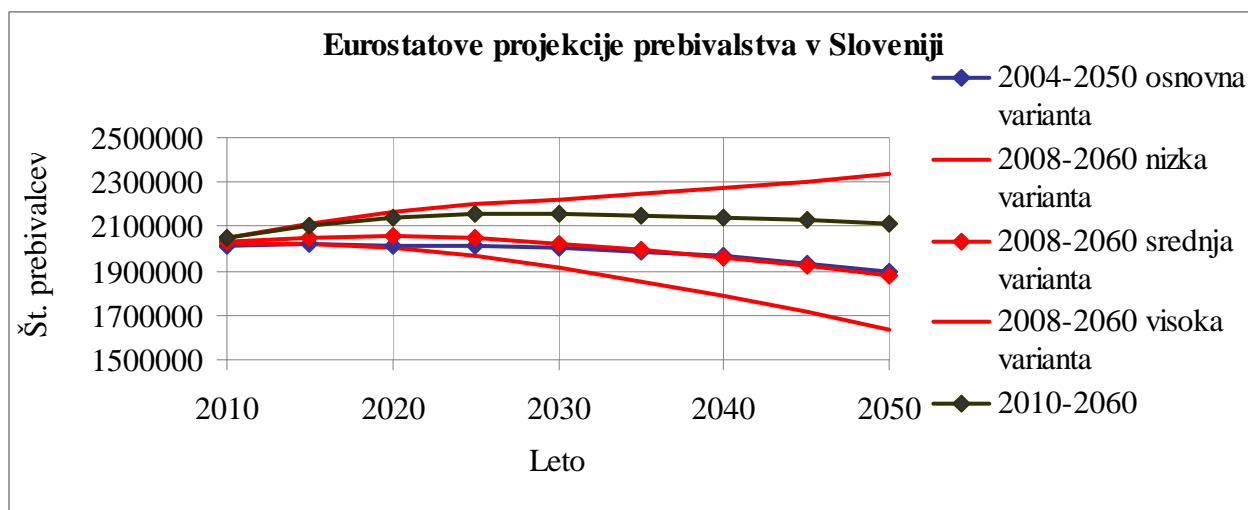
Nalogam, ki smo jih našli na začetku poglavja lahko sedaj damo konkretna imena in jih v nadaljevanju na kratko opišemo:

- vrednotenje primernosti prostora (za določeno rabo);
- napovedovanje demografskih lastnosti prebivalstva;
- načrtovanje in analiza naselitve;
- načrtovanje razporeditve delovnih mest in lokacij primernih za industrijo;
- načrtovanje oskrbnih in storitvenih dejavnosti;
- načrtovanje prometnih omrežij in mirujočega prometa;
- numerične metode v varstvu okolja;
- numerične metode pri oblikovanju prostora in vizualni analizi.

Pri vrednotenju prostora za neko rabo si na eni strani pripravimo podatke o prostoru, ki ga imamo na voljo, na drugi strani pa lastnosti kriterije, ki bodo še odgovarjali tej rabi. Lastnosti prostora so npr. bližina naselitve, naklon, osončenost, nosilnost tal itd. Ti podatki imajo lahko različno težo, zato potrebujemo način, da to numerično ovrednotimo. Lastnosti prostora tako točkujemo, pomembnejšim pripišemo večjo težo, manj pomembnim pa damo manj točk. Gre torej za seštevanje parametrov. Če dobimo več primernih lokacij za določeno rabo, jih med sabo primerjamo in odločimo v prid tisti, ki ima boljšo oceno pri pomembnejšem kriteriju.

Napoved razvoja prebivalstva je najpomembnejši kazalec v prostorskem planiranju, saj je pokazatelj potreb po stanovanjih, delovnih mestih, prometu itd. Primer projekcije števila prebivalcev je prikazan na grafu 1. Ob tem prebivalstvo razčlenimo še migracijsko, po spolu, izobrazbi, starosti pridobiti pa poskušamo tudi projekcije o rodnosti in umrljivosti. Najtežje je napovedati migracije, saj so te odvisne od več dejavnikov, od izobrazbe do nacionalnosti. Del

migracij, pod katere spada preseljevanje mladih v mesto, še lahko napovemo, medtem ko je napoved migracij s tujine in v tujino bolj tvegana.

Graf 1: Projekcije števila prebivalcev v Sloveniji (Vir: SURS, 2011)

Iz napovedi o številu prebivalstva, opremljenosti s centralnimi dejavnostmi, gravitacijskem zaledju, prometni dostopnosti ter ostalih demografskih kazalcih, določimo hierarhijo urbanih centrov na ravni mesta, regije in države. Podrobneje si oglejmo načrtovanje naselitve, saj so zaradi pomembnosti, numerične metode na tem področju najbolj razvite. Izračun potrebnih stanovanjskih površin lahko zamenja primerjava že obstoječih stanovanjskih površin z mestom ali delom mesta primerljivega naselja. Natančno število potrebnih stanovanjskih površin dobimo z naslednjim računom: $S = S_{pri} + 0,33S_p + S_N + S_I + S_R + S_C$, kjer je:

S_{pri} ... stanovanjski primanjkljaj iz preteklosti

S_p ... stanovanja, ki so v prenavljanju

S_N ... stanovanja namenjena novim naseljencem

S_I ... stanovanja namenjena izboljšanju bivalnih razmer (večja stanovanja, več zelenja itd)

S_R ... stanovanja, ki gredo v rušenje

S_C ... širjenje mesta, citizacija

Načrtujemo stanovanja, ki so primerna strukturi gospodinjstva, takšna, ki ustrezajo prometni, komunalni opremljenosti in bližini centralnih dejavnosti ter nenazadnje glede na razmere na stanovanjskem trgu. Stanovanjski primanjkljaj iz preteklosti določamo na podlagi dosedanjih opazovanj, prav tako dobimo projekcijo tega kazalnika. Rezultat je poleg števila stanovanj lahko tudi gostota naselitve (št. preb./ha, št. preb./km² ali št. stanovanj/ha, št. stanovanj/km²)

in delež stanovanjskih, prometnih, zelenih in centralnih površin v primerjavi s celotno stanovanjsko površino.

Pri načrtovanju razporeditve delovnih mest je najpomembnejša njihova bilanca, ki jo dobimo z razliko med delovnimi mesti in razpoložljivo delovno silo. Primanjkljaj imamo, če je negativna, v nasprotnem primeru imamo v nekem mestu presežek delovnih mest. Poznati moramo razmerje med delovnimi migranti in zaposlenimi iz mesta, ki nam ga prikazuje

naslednji indeks: $I = \frac{(Z_m + i) * 100}{P_{m+r}}$, kjer je:

I ... indeks med zaposlenimi in celotno populacijo v regiji

Z_m ... zaposleni mestni prebivalci

i ... delovni migranti

P_{m+r} ... skupno št. prebivalcev

Načrtovanje oskrbne in storitvene dejavnosti (lokacija, obseg) je odvisna od privlačnosti naselitvenega centra, njegove velikosti, števila in demografskih značilnosti prebivalcev, prometne dostopnosti, števila zaposlenih v naselju itd. Potrebno je poznavanje sosednjih oz. konkurenčnih podobnih centrov.

Prometne tokove v prihodnosti napovemo na podlagi obstoječih in preteklih prometnih gibanj. Predhodno moramo mesto razdeliti na prometne cone in pridobiti podatke o naselitvi, delovnih mestih, trgovskih, šolskih in poslovnih dejavnosti. Ugotoviti moramo tudi število osebnih vozil, voznikov, povprečno zasedenost osebnega avta, število parkirišč

Slika 10: Štetje prometa (Vir: Girardin, 2008)

in porazdelitev potnikov po različnih prevoznih sredstvih (ang. modal split, slika 10).

Tako na podlagi povečanja števila prebivalcev, delovnih mest, povečane motorizacije in povečanega deleža tistih, ki uporabljajo javni prevoz, napovedujemo novo, teoretično razporeditev prometa. Seveda stare prometne poti ne ustrezajo več novim potrebam, tako da je naša naslednja naloga ugotoviti potrebo po novih prometnicah, rekonstrukcijah, novih kolesarskih poteh ter potrebo po uvedbi novih prog javnega potniškega prometa itd. Izdelamo

več variant novega prometnega omrežja, ki jih med sabo primerjamo in izberemo najoptimalnejšo rešitev. Kriteriji pri tej izbiri so: gradbeno-tehnični, ekonomski in s področij porabe energije, varstva okolja, možnosti parkiranja, izboljšanja pešpoti, kolesarskega ter javnega prometa.

2.4 Podrobnejše urbanistično načrtovanje

2.4.1 Načrtovanje naselitve

Potrebe po vrsti zgradbe ali stanovanj lahko razberemo na podlagi anket, terenskih raziskav, iz razmer na trgu nepremičnin ter iz števila vlog za določen tip gradnje. Pomembno je poznati potrebe po stanovanjih, ki so odvisne od: primanjkljaja iz preteklosti, prirastka prebivalstva, staranja, zastaranja (višanje standarda) in prenove obstoječih stanovanj. Ko poznamo potrebe po stanovanjih, moramo določiti njihovo strukturo. Razčleniti moramo potrebo po večstanovanjskih in individualnih objektih ter potrebo po velikostnih razredih, opremljenosti in standardu posameznih stanovanj. Ne glede na tip stanovanjske zgradbe moramo naselitveno območje locirati na:

- ravnem ali rahlo nagnjenem terenu (individualna gradnja do 25 % naklon);
- prevladujoči južni orientaciji;
- lokaciji z dobro osončenostjo in ugodno mikroklimo ter dobro prevetrenostjo;
- območju izven varovanih biotopov, kakovostnih kmetijskih ter gozdnih zemljišč in ostalih prostorov, ki so pomembni za naravno krajino;
- območjih, ki niso poplavno ogrožena.

Na drugi strani imamo umetne kriterije:

- navpični in vodoravni gabariti, etažnost, odmiki od parcelnih mej;
- delež javnih in zelenih površin, delež prometnih površin, delež skupnih površin (m^2 /preb., m^2 /stanovanje);
- število parkirišč, garaž ter radij dostopnosti do centralnih dejavnosti;

- gostota poselitve (št. preb./ha, št. stanovanj/ha), faktor zazidave ($FZ = \frac{S}{A} \times 100$, kjer je S stavbišče [m²], A pa stavbno zemljišče oz. stavbišče in funkcionalno zemljišče skupaj [m²]) in faktor izrabe ($FSI = \frac{BEP}{A}$, kjer je BEP bruto etažna površina [m²], A stavbno zemljišče [m²]).

Ko imamo izbrane podatke o potrebah po stanovanjih in določene vse parametre, imamo znano tudi potrebno površino območja namenjenega stanovanjskim zgradbam.

V preglednici 3 je v štirih stolpcih prikazana tipologija stanovanjskih zgradb.

Višina zgradbe	Oblika in način zazidave	Tlorisna zasnova	Število stanovanj
Pritlične (P) s kletjo in/ali mansardo (K+P+M)	Prosto stoječa enodružinska hiša	Točkovna zasnova: hiša, vila, vila blok, stolpnica, stolp	Enostanovanjske
Enonadstropne (P+1), s kletjo in/ali mansardo	Dvojček	Linijska zasnova: vrstna hiša, blok	Večstanovanjske
Dvo do štirinadstropne s kletjo in/ali mansardo	Vrstna, terasna, atrijska hiša	Lomljena linijska zasnova: meander, L, U	
Visoki objekti (od 5 do 12 nadstropij)	Vila	Polzaprti in zaprti kare	
Zelo visoki objekti (od 13 do 20 nadstropij)	Vila blok	Gruče: hiše, stolpnice	
Stolpi (nad 20 nadstropij)	Meander	Kombinacije med njimi	
	Stolpnica		
	Stolp		

Preglednica 3: Tipologija stanovanjskih zgradb (Vir: Pogačnik, 2005)

Poleg tipa in urbanistične postavitve stanovanjskih zgradb je potrebno pri načrtovanju naselitve posebno pozornost posvetiti še spremljevalnemu programu stanovanjskih naselij:

- Osnovno šolstvo: Velikost in prostorske razmestitve so odvisne od števila otrok, od kapacitet in zasedenosti bližnjih šol ter od natalitete in migracij v prihodnosti.
- Vzgojno varstvene ustanove: S staranjem prebivalstva se stara tudi naselje. Objekte je torej potrebno načrtovati tako, da se je možno prilagajati – najprej bomo potrebovali vrtnice, »na koncu« pa domove za ostarele.
- Trgovina in obrt: Raven uslug v naselju je odvisna od velikosti naselja in bližine ostalih podobnih centrov. Mednje spadajo dejavnosti osebne nege, popravila oblačil in

obutve, vzdrževanje in popravilo stanovanj, popravilo gospodinjskih in drugih aparatov ter popravilo in vzdrževanje avtomobilov, motorjev in koles.

- Družbeni skupni center, pošta, poslovalnica banke, gostinska dejavnost.
- Rekreacija, šport in igra: Površine namenjene mlajšim otrokom morajo biti locirane v neposredni bližini stanovanj, ostala igrišča pa so lahko na obrobju naselja. Večje je naselje, širšo skupino športnih panog naj bi igrišča pokrivala. Tretja skupina zelenih površin so večje parkovne površine.

2.4.2 Načrtovanje centralnih dejavnosti

Slika 11: Vrtičkarsko naselje Kunta Kinte
(Vir: Vremensko društvo Zevs, snowfrick, 2010)

Centralne dejavnosti lahko delimo glede na dostopnost. Dejavnosti osnovne oskrbe (trgovina z osnovnimi živili, vrtec, osnovna šola, zelenica, igrišče) morajo biti dosegljive peš. Srednje dostopne dejavnosti morajo biti ravno tako dosegljive peš, do njih pa morajo voditi tudi urejene kolesarske poti (srednja šola, zdravstveni dom, pošta, banka, knjižnica, frizer, razne trgovine (obutev, papirnica, kozmetika, oblačila), športno igrišče, itd.).

Pogačnik v svoji shemi dopušča določene zahtevnejše funkcije tudi v manjših naseljih. S tem, ko načrtujemo prostor za zahtevnejšo funkcijo, omogočamo razvoj določenega območja, čeprav sprva dejavnost v ta okoliš ne spada. Pomembna je koncentracija določenih funkcij. V bližini obravnavanega območja je Turistično-rekreacijski center Jezero (TRC Jezero, slika 25). Komplex vsebuje turistični kamp, vrtičkarsko naselje, urejene sprehajalne poti, teniška igrišča, košarkarsko in nogometno igrišče, fitness center ter omogoča vodne športe. V obravnavanem območju ne bomo načrtovali novih večjih športnih in rekreacijskih površin in s tem konkurirali uveljavljenemu TRC Jezero, ampak bomo prostor namenili drugi rabi.

2.4.3 Načrtovanje zelenih površin

Na ravni mest je možnih več sistemov javnih zelenih površin, ki so pogojeni z zgodovino mesta in njegovim razvojem (koncentrični sistem okoli mestnega jedra, radialni, mrežasti in točkovni sistem). Zelene površine v mestu so namenjene zlasti za počitek, sprostitev, sprehode, zabavo, igro otrok, šport, rekreacijo, vrtičkarstvo ter tudi za zaščito naselja pred vremenskimi pojavi (razlivna območja).

Vse zelene površine morajo biti vzdrževane, saj imajo poleg estetske funkcije tudi pozitiven učinek na mestno mikroklimo. V mestni zeleni sistem moramo vključiti vse površine, ki bi lahko pripomogle h kakovosti samega sistema (manjše gozdove, ribnike, skalovja, potoke, vrtove). Pomembna je povezanost zelenih površin. Za povezavo med dvema točkovnima (žepnima) parkoma zadostuje drevored (linijski element), ki deluje kot koridor (in omogoča tudi prehod živali med dvema parkoma).

Obseg zelenih površin je odvisen od kakovosti in velikosti okolice mesta ter bližine zelenega zaledja. V Sloveniji zelene površine zavzemajo 15 % vseh urbanih površin ali 22 m²/preb. (Pogačnik, 2005). Normativi so torej izraženi v m²/preb., včasih tudi v m²/stanovanje.

2.4.4 Načrtovanje prometa

Promet v mestih lahko razdelimo glede na: dolžino potovanja (daljinski, primestni, lokalni); okolje, kjer promet poteka (kopenski, vodni, zračni); namen (šolski, delovni, nakupovalni, rekreacijski, turistični) in mobilnost (dinamični, mirujoči). Zaradi narave naloge bomo osredotočeni na avtomobilski, kolesarski in peš promet ter javni promet (izpustili pa bomo železniški, ladijski, žičniški, vprežni promet ter poštni promet in komunikacije)

V mestih načrtujemo prometne poti na podlagi prometnih študij, ki vključujejo analize in prognoze ter upoštevajo urbanistične, demografske, ekološke, psihološke in oblikovne vplive. Pri napovedovanju prometa moramo ugotoviti zasedenost avtomobila, razdelitev potovanj (ang. modal split), prometne navade in vrsto voženj (namen vožnje).

Pri načrtovanju prometa je naš cilj poiskati sožitje med motornim prometom, kolesarji in pešci, kar dosežemo na sledeč način:

- jasna hierarhičnost prometnih omrežij;
- povečanje uporabe javnega prometa (glede na osebni avtomobil);
- ustrezna razporeditev rabe in aktivnosti v prostoru (s tem promet razporedimo);
- razbremenjevanje mestnih središč (udobna dostopnost z javnim prevozom in kolesom);
- izboljšanje prometnih uslug (varnosti, hitrosti, udobnosti);
- zmanjševanje negativnih vizualnih učinkov (zanemarjeni podhodi, glomazne prometne površine), zmanjševanje emisij ter zmanjševanje konfliktov med avtom in kolesom;
- upoštevanje zgodovinskih prometnih mrež, vizur.

Trend obravnave prometnih sistemov je prešel iz študij, ki so temeljile na prometni prepustnosti, na študije, ki probleme rešujejo celoviteje. Danes morajo rešitve zavzemati širši prostor (segajo v regijo), upoštevati morajo čas potovanja, porabo energije in tveganje prometnih nesreč. Znotraj stanovanjskih, turističnih, šolskih in športnih območij je potrebno pešcu in kolesarju zagotoviti prednost pred avtomobilom. To nam omogočajo cone umirjenega prometa iz katerih je povsem izločen tranzitni promet. Načrtujemo jih z zmanjšanjem širine vozišča (omejitve hitrosti), s slepimi odcepi, z umetnimi grbinami, z ostrimi ovinki, z neravnimi črtami, s horizontalnim kanaliziranjem itd.

Med urejanjem prometa je potrebno posebno pozornost posvetiti mirujočemu prometu. Potrebno število parkirnih mest se razlikuje v odvisnosti od dejavnosti. Za starejša stanovanjska naselja je značilno, da zaradi povečevanja motoriziranosti, ne dosegajo današnjih standardov glede števila parkirnih mest (od 1 do 3 PM/stanovanje, odvisno od velikosti stanovanja plus dodatno 1 PM/3 stanovanja namenjeno za obiskovalce). V takšnih soseskah so avtomobili parkirani na zelenicah in pločnikih pogost pojav, prav tako pa vplivajo na prezasedenost morebitnih parkirišč v bližini. Parkiranje je možno v garažah, pod nadstreški, v lopah ali na prostem (pravokotno na cesto, poševno pod različnimi koti ali bočno).

Največ pozornosti bi morali posvetiti peš prometu. Peščevo okolje je sestavljeno iz dveh površin: iz površine za hojo in površine za postanek. Prvi del predstavljajo pločniki, poti, steze, pasaže, pod- in nadhodi, prehodi, dvigala in tekoče stopnice, drugi del pa ploščadi, trgi, niše, pol javni prostori, atriji, terase, prostori pred izložbami itd. Seveda morajo biti vse peščeve površine urejene, varne, privlačne in v največji meri ločene od ostalega prometa. To naredimo z vključitvijo urbane opreme v peščeve površine, z ozelenitvijo, grmičevjem, drevoredi, za podlago pa so najprimernejši naravni estetski materiali (kamnite plošče,

opečnati tlakovci, pesek, granitne kocke). Občutljiva tema so cone namenjene pešcem. To so ulice, ki so zaprte za motorni promet in namenjene pešcem. Območja s svojo atraktivno urejenostjo privlačijo kolesarje in pešce, otežijo pa dostop do stanovanj in dostavo, ki jo je potrebno omogočiti s prepustnico.

Kolesarstvo v mestih se je začelo bolj množično pojavljati, ko je gneča zaradi avtomobilov postala prevelika in ko se je uveljavil trend, da je vožnja s kolesom zdrav, okolju prijazen način prevoza. V naslednjem obdobju so mestne oblasti, da bi sledile naraščajočemu kolesarstvu, na silo urejale in gradile nove kolesarske poti. Rezultat je kup neprimernih radijev, priključitev, nevarnih potekov kolesarskih stez in pasov. Slika 12 prikazuje varno kolesarsko stezo, ki je od cestišča ločena z bočno parkiranimi avtomobili, slika 13 pa kolesarsko stezo na Peruzzijevi ulici v Ljubljani, ki je zaradi ponavljajočih se uvozov in zaradi združenja s pločnikom popolnoma neuporabna ter nevarna.

Slika 12: Varna kolesarska steza
(Vir: Gehl, 2011)

Slika 13: Nevarna kolesarska steza
(Vir: Ljubljanska kolesarska mreža, 2011)

Načrtovanje kolesarskega prometa mora biti takšno, da nas spodbudi h kolesarjenju. Prostori za parkiranje koles, naj bi bili na pomembnejših vozliščih pod streho, steze in poti morajo biti tudi v križiščih speljani v predpisanih radijih, proge pa morajo biti ločene od avtomobilskega prometa. Na zbirnih in mirnejših cestah lahko kolesarski promet poteka na vozišču po pasovih ločenih s polno ali črtkano črto. V izogib konfliktom s pešcem lahko kolesarsko stezo poglobimo ter kolesarja in pešca na ta način ločimo. Barvanje kolesarskih stez sicer nazorno loči površini, vendar le do takrat ko barva zbledi, kar pri slabem vzdrževanju ni ekonomična rešitev. To naj bo rešitev tlorisnega ločevanja le takrat kadar nam zmanjka prostora za zeleni varovalni pas (minimalno 0,75 m).

V Sloveniji deluje mestni potniški promet v naslednjih mestih: Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj, Novo mesto, Murska Sobota, Piran, Škofja Loka, Jesenice, Postojna in Velenje. Sistem v manjših mestih vodi do centralnih predelov, kjer lahko uporabniki opravijo vsakodnevne opravke. V Velenju mestni promet obratuje od septembra 2008 in je v začetnem obdobju, ko sta obratovali le dve progi, prepeljal 29.590 potnikov na mesec (Knez, Bukovec, 2009). Vstopne točke morajo biti postavljene na točkah lokalnih podeželskih centrov. Sam sistem voznih redov in prog pa mora biti zaradi lažjega razumevanja, karseda enostaven in pregleden. Posebno pozornost bi morali posvetiti delovnemu javnemu prevozu in stimulirati njegovo uporabo. Delež parkirišč v proizvodni coni podjetja Gorenje predstavlja skoraj 10% celotne površine industrijske cone (PISO). Avtobus (ali katero drugo javno prevozno sredstvo) ne potrebuje stalnega parkirišča znotraj cone, kar pomeni, da bi pri uporabi javnega prevoza lahko prihranili ogromno prostora.

3 URBANISTIČNI RAZVOJ VELENJA

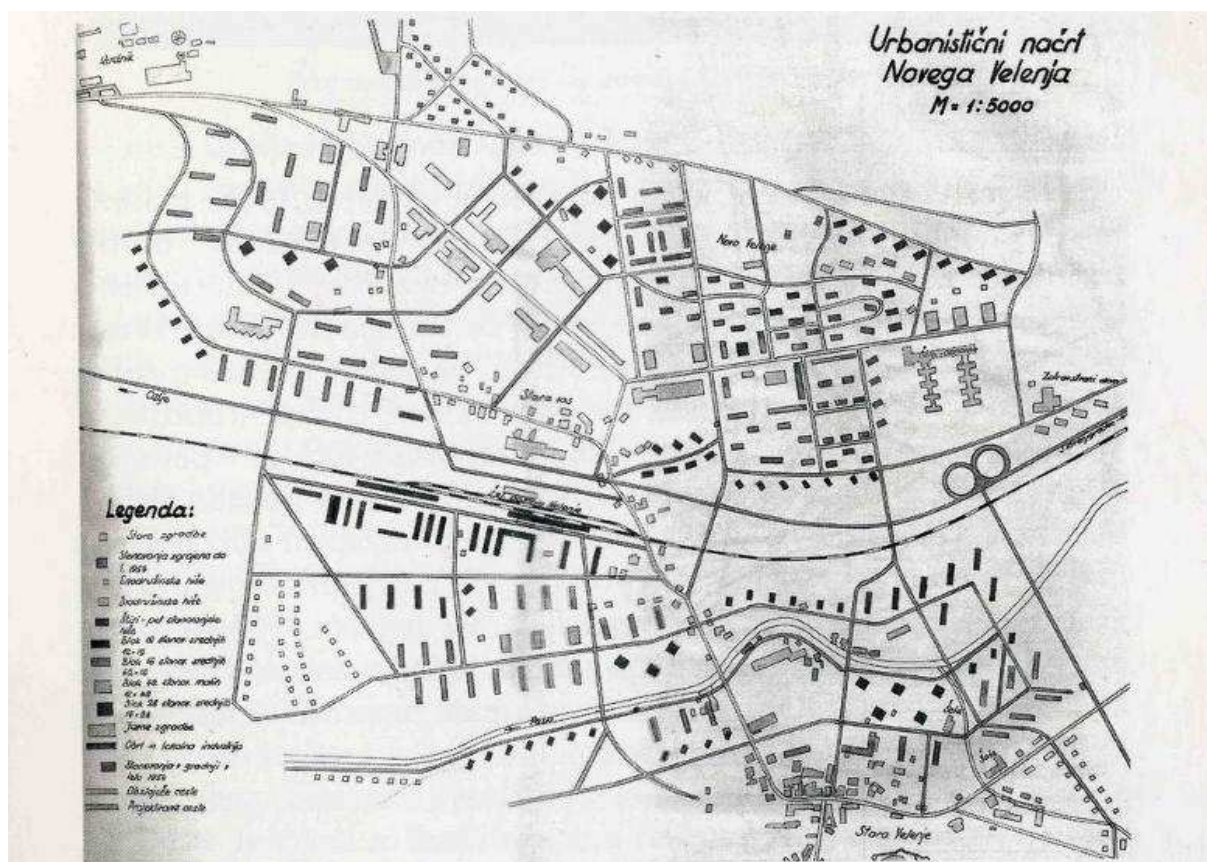
Za razliko od obdobja začetka nastanka mesta danes večina prebivalcev Šaleške doline živi v Velenju. Mesto se je s svojim razvojem razširilo med nekdanje samostojne kraje (Šalek, Stara vas, Škale). Ostala bližnja naselja, ki mesto obkrožajo, pa niso oddaljena za več kot nekaj kilometrov. Naselja izven mesta imajo za razliko od bližnjih naselij, ki so tipično predmestna, podeželski značaj. Središča sestavljajo cerkev, šola in večnamenski prostor, enostanovanjske hiše pa so glede na prostorske možnosti razporejene bolj ali manj na gosto.

Mestno središče Velenja, ki se je večkrat prestavljalo, so ustvarjali različni arhitekti, kljub temu pa ima enoten videz. Prvi urbanistični načrt razvoja Velenja (leta 1947) je predvideval, da bi bila naselja Velenje, Šmartno, Stara vas in Pesje združena s skupnim središčem jugozahodno od železniške postaje. Kasnejši načrti razvijajo Velenje kot samostojno mesto, omenjena naselja pa se kot soseske mestu pridružijo. Prvi načrt in vsi naslednji načrti so nastajali zaradi prilagajanja novim gospodarskim in socialnim razmeram, ki jih je vedno narekoval velenjski premogovnik. V mestu je bil torej najpomembnejši urbanistični dejavnik premog. Naselja nad rovi so opustili in nove naselitve načrtovali v delu doline kjer ni bilo premoga. Arhitekt Stremecki je leta 1948 zunaj območij pridobivanja premoga načrtoval urbanizirana naselja. Zgled je imel v »sončnem mestu« Le Corbusierja, pri katerem so pomembni osončenost (heliometrična os³), bivanje v skupnosti (enodružinska hiša je v manjšini ali pa je sploh ni) in strogo urejanje v mreže. Rudarji so živeli v vrstnih stanovanjskih hišah ali boljše kolibah, vendar so bile le-te orientirane po heliometrični osi, ki je omogočala optimalno osončenost. Nekoliko kasneje so po principu vrtnih mest rudarje namestili v individualne hiše na sončnih parcelah, ki so bile pravo nasprotje delovnemu okolju v temi. Že leta 1948 nastane nov urbanistični načrt s poudarkom na razvoju dveh con, stanovanjske in industrijske cone.

Zaradi gospodarskega napredka in z njim povezanih posledic dobi Velenje leta 1956 nov urbanistični načrt. Pri načrtovanju novega središča Velenja so sodelovali Janez Trenz, Ciril

³ Heliometrična smer je zasukana 3° do 5° proti vzhodu glede na smer sever–jug. Os rešuje neenakovredno osončenost vzhodne in zahodne orientacije (npr. stanovanj). Tako v poletnem času zahodno orientirana stanovanja niso pretirano pregrevana, vzhodno orientirana stanovanja pa na ta način pozimi dobijo več sonca.

Pogačnik, Oton Gaspari in Jože Usenik, svečano pa je bilo odprto leta 1959 (Kljajič, Vrbič, 1999).

Slika 14: Urbanistični načrt Velenja (Vir: Kljajič in Vrbič, 1999)

Mesto je bilo načrtovano kot gospodarski, kulturni in športni center Šaleške doline (Kljajič, Vrbič, 1999) z domovanji za 30.000 prebivalcev. Načrt je temeljil na teoriji coninga, ki strogo ločuje funkcije znotraj mesta. Reka Paka in ceste tako ločujejo stari in novi del mesta, stanovanjske površine, javne stavbe, mestno središče, srednje šole, območja osnovnih šol, industrijske objekte, skladišča, rudniške naprave in objekte itd. Bolj na grobo so mesto razdelili na:

- stanovanjski del (leži na pobočju) in
- mestno središče (leži v ravnini).

Središče je podrejeno zgodovinski osi med Velenjskim in Šaleškim gradom, stanovanjski del pa je naslonjen na osončeno pobočje. Obe površini sta urejeni na vsaka svoji geometrijski mreži. Na severu tik pod gozdom so dokaj na gosto locirane enodružinske hiše, navzdol proti ravninskemu delu pa se zazidava redči. Poleg enodružinskih hiš se pojavljajo še 3- ali 4-

nadstropni vila bloki z do šestimi stanovanji in vrstne hiše. Slednje imajo vhod na severni javni fasadi na jug pa se z veliki okni odpirajo v skoraj zasebne vrtove s pogledom na mesto. Bolj kot gremo nižje proti ravnini večje so stavbe, večji so razmiki med njimi, bolj so osončene in med njimi kroži več zraka. Na ravnini imamo individualne, prostostoječe objekte največjih gabaritov (ležeče bloke, stolpnice v serijah in stolpiče), ki so sestavljeni v smiselne skupine, npr. v trikotnik postavljeni stolpiči, pet stolpnic ali pestro nameščeni vila bloki.⁴ Posebnost arhitekture stavb se kaže v uporabi klasičnih materialov na fasadah, uporabi opeke za fasade, poliranih in grobih kamnitih plošč, kamnitih zidov in podobno. Značilne so ravne strehe, funkcionalni neokrašeni balkoni – konzole, stavbe so striktno brez slepih fasad. Sledilo je načrtovanje in gradnja javnih stavb v obsegu, ki je primeren za regionalno središče. Osrednji prostor je trg, ki ga vsak z nasprotne strani obdajata kulturni dom in občinska stavba. V okolici so v zelenju razporejeni delavski klub, delavska univerza, hotel in uprava premogovnika. Stavbe so bile postavljene v štiri skoraj enako velike kvadrate namenjene šolstvu, zdravstvu, potrošnji in druženju ter kulturi in upravi.

Proizvodnja je dobila svojo cono na idealni poziciji za industrijo. Po selitvi iz vasi Gorenje v Velenje so delovna mesta dobile tudi žene zaposlenih moških v premogovniku. Cona je blizu stanovanj, hkrati pa je zaradi izrazitega coninga od njih strogo ločena. Teren je raven, območje z ene strani objema železnica, na drugi strani pa je Paka, ki zastonj odnaša odplake. Omeniti velja, da je veliko projektov nastalo udarniško⁵, najpomembnejši pa so: regulacija reke Pake (pogoj za gradnjo na bregovih reke, ki je redno poplavljala) ter športna, rekreacijska in parkovna območja (Sončni park, stadion ob jezeru z restavracijo, skakalnica ob gradu, kotalkališče).

Na slikah od 15 do 18 vidimo vpliv Le Corbusierja na arhitekta in urbanista, ki so oblikovali velenjske stavbe. Zgradba uprave premogovnika izpolnjuje vse zahteve Le Corbusierjeve moderne arhitekture (odprto pritličje, zgradba na vitkih stebrih, ravna streha, pasovno okno, enostaven kvader). Stavba se tal dotakne le s stopniščem v steklenem hodniku.

⁴ Vpliv kubizma – s ceste lahko z neke točke hkrati vidimo tri enake bloke, vendar iz različnih kotov (tri različne fasade), kar lahko zaznamo kot predstavitev objekta.

⁵ Udarniško delo – poleg dela v rudniku je bilo potrebo opraviti določeno število neplačanih ur dela v javnih delih, predvsem pri gradnji infrastrukture.

Slika 15: Vila Savoie (Vir: Lomholt, Breu)

Slika 16: Bivša upravna zgradba premogovnika
(Vir: Aljančič, 1959)

Slika 17: Ronchamp Chapel (Vir: Marin)

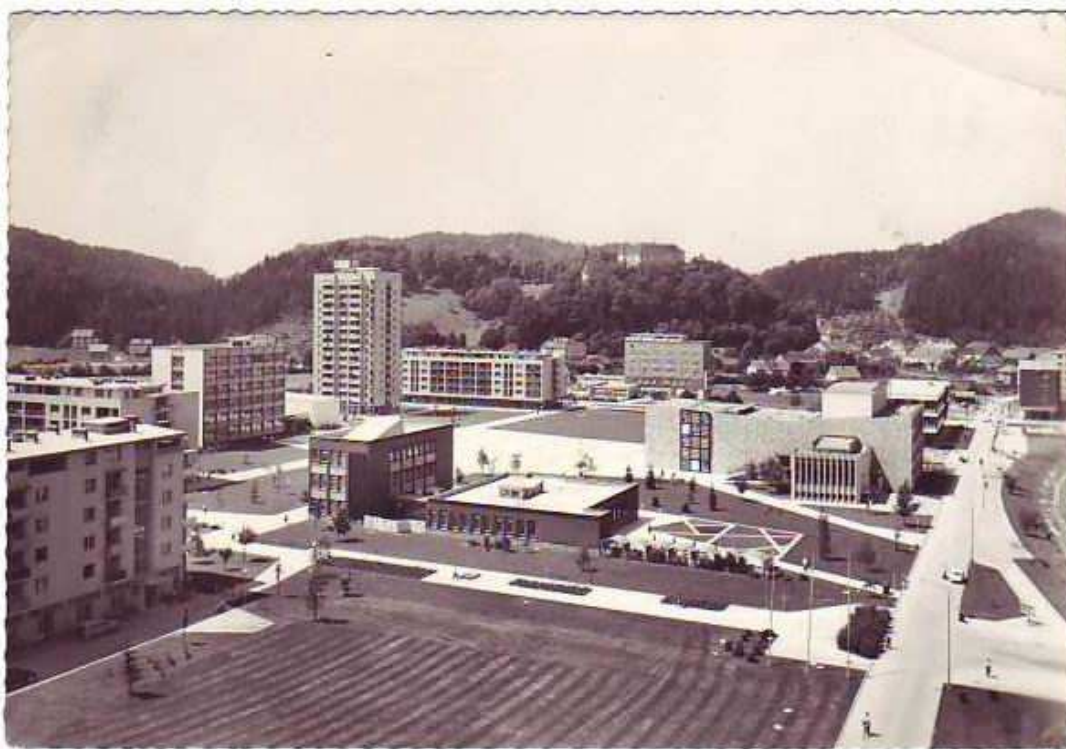

Slika 18: Kulturni dom Velenje
(Vir: lastne slike)

Dosledno sledenje urbanistični zasnovi je načrtovalcem omogočilo, da so ustvarili moderno mesto s prepoznavno identiteto. Slika 19 prikazuje mesto iz leta 1964, kjer so vidni prostostoječi objekti, ki ležijo na zelenicah in so med sabo razkošno oddaljeni.

V letu 1964 je sledilo sprejetje novega urbanističnega načrta. Predvsem se je nanašal na rezervacijo prostora za nove stanovanjske soseske ob Tomšičevi, Šaleški, Kidričevi in Prešernovi cesti.

Z naslednjimi načrti (predvsem zazidalni načrti) so prav tako nastajale nove stanovanjske soseske, saj je bila ostala športna, prometna in komunalna infrastruktura velikopotezno že načrtovana, v gradnji ali že zgrajena.

Slika 19: Velenje leta 1964 (Vir: Petrić, 1964)

V času od konca 60. let do sredine 90. let je bilo Velenje brez jasnega urbanističnega koncepta. V center so na mesta, ki so poudarjala vrtno zasnovano, postavljali soseske, prizidke, plombe in nadgradnje (Banka Velenje, trgovina Veleblagovnica Nama). Kljub temu so nastajali tudi objekti, ki so sledili modernistični tradiciji prostostojećih objektov, npr.: nadzidek Gimnazije Velenje, zgradba Upravne enote in današnja zgradba Fori. Poleg vseh naštetih stavb je mesto vztrajalo v svoji prepoznavnosti po odprtem, zelenem prostoru brez strnjenih ulic, ki jih nadomeščajo velike površine namenjene pešcem in zelenicam.

Sledilo je obdobje, ki Velenju ni bilo najbolj naklonjeno. Državni prostorski načrt (1974) mesta ni videl kot regionalno središče, kar ga je razvrstilo med naselja z oskrbnimi funkcijami nižje ravni. Mesto si je tako samo (s samoprispevki) poskušalo izboriti ustrezen status in vzpodbuditi razvoj. Iz tega obdobja so naslednje stavbe: Mestna knjižnica Velenje in Galerija Velenje, blagovna hiša Nama (kot odgovor kritikov na neprivlačen, preveč odprt center), stanovanjsko-poslovni kompleks Standard, tržnica itd. Omeniti velja problematiko prizidkov in nadzidkov, saj je mesto zaradi njih začelo izgubljati status »mesta moderne«. Razkošno prostorno mesto je postajalo premajhno. V tem času so nastali najbolj znani prizidki zdravstvenega doma, nadzidki Ljubljanske banke in celo nadzidki stanovanjskih blokov.

Urbanistični koncept Velenja pa so dokončno ogrozili stanovanjski kompleksi, ki niso sledili materialni, geometrijski in tlorisni tradiciji moderne. Že omenjeni Standard s svojimi gabariti zakrije mesto (slika 20). Podoben kompleks je »indijanski« blok s kričečimi barvami in z dvoriščem, na katerem so na isti površini parkirišča in otroška igrišča, hkrati pa zgradba daje še vtis nedokončanosti (slika 21).

Slika 20: Standard (Vir: lastne slike)

Slika 21: Indijanski blok (Vir: lastne slike)

Primeri, kjer je kvantiteta prevladala nad kvaliteto, sta še stanovanjski soseski v Šaleku in Kardeljev trg.

K oddaljitvi fizične podobe mesta od prvotne zasnove je pripomoglo še nezadržno povečevanje motornega prometa. Arhitektura in urbanizem sta imela v obdobju 70. in 80. let negativen odnos do arhitekturnih vrednot in dosežkov v bližnji preteklosti. Šele po letu 1989 so se začele pojavljati rešitve, ki so ohranjale prvotne koncepte, in spretno dograjeni prizidki (fasada prizidka gimnazije se ne loči bistveno od starega dela, kljub temu da je prizidek samostojna stavba).

4 ANALIZA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

4.1 Opis območja obdelave

50 let staro mesto Velenje je danes gospodarsko, upravno, kulturno in športno središče Šaleške doline. Pri opisih mesta se najpogosteje pojavijo besedne zveze: mesto priložnosti, mesto mladih, industrijsko mesto, »socialistični čudež«, Titovo Velenje, Novo Velenje, rudarsko mesto itd. Mestu daje poseben pečat etnična raznolikost, ki je posledica priseljevanja zaradi potrebe po delovnih mestih. Velenje daje vtis modernega, inovativnega mesta, kar je med drugim posledica neizrazitega starega mestnega trga. Za razliko od skoraj vseh ostalih slovenskih mest se v središče Velenja pripeljemo med novejša stavba, kljub temu da med vožnjo opazimo grad, pa stari del mesta pod njim komaj zaznamo. Že od svojega nastanka se mesto trudi biti inovativno in tehnološko napredno. Omenimo npr. daljinsko ogrevanje, ki ga je Velenje začelo uporabljati kot prvo mesto v bivši Jugoslaviji in daljinsko hlajenje, ki so ga v mesto kot prvi v Sloveniji vpeljali leta 2008. Najpomembnejši podjetji zaradi katerih je Velenje znano kot industrijsko mesto, sta Gorenje in Premogovnik Velenje. Sekundarni zaposlitveni sektor v dolini je še do nedavnega zaokroževalo propadlo gradbeno podjetje Vegrad.

Trenutna podoba Velenja je rezultat obdobja industrializacije, nadzorovane urbanizacije in kasnejše nenadzorovane urbanizacije.

Slika 22: Panorama Velenja s Kožlja (Vir: lastne slike)

Glede na to, da je mesto v svojem razvoju doseglo že skoraj skrajne geografske možnosti prostorskega širjenja (slika 22 prikazuje, kako mesto zaobide grič), ostajajo le še možnosti notranjega preoblikovanja in izpopolnjevanja. Razvijati bi se morale predvsem terciarne in kvartarne dejavnosti kot protiutež sekundarnim dejavnostim, saj je industrija od vsega začetka

tisti dejavnik, ki v največji meri vpliva na prostorski razvoj mesta (potrebe po načrtovanju stanovanj in dejavnosti, razvrednotena industrijska krajina, stari industrijski objekti).

Po številu prebivalcev se občina Velenje (ki ima tudi status mestne občine s sedežem v Velenju) uvršča na 8. mesto, med naselji pa na 5. mesto v Sloveniji. Preglednica 4 prikazuje nekaj statističnih kazalnikov primerljivih in večjih občin, od gostote prebivalstva do mase komunalnih odpadkov na prebivalca.

2009	SI	Velenje	CE	KR	GO	NM	KP	MS
Gostota prebivalstva (preb/km ²)	101	399	516	362	115	152	167	302
Naravni prirast (na 1000 preb.)	1.5	4.4	1.5	4.7	-0.7	2	2	-0.3
Skupni selitveni prirast (na 1000 preb.)	5.6	-13.3	-5	6.6	3.5	9	19.9	-5
Skupni prirast (na 1000 preb.)	7.2	-8.9	-3.5	11.3	2.7	11	21.9	-5.4
Povp. starost preb. (leta)	41.4	40.1	42.2	40.8	43.1	40	42.3	43
Indeks staranja	118	90	135	114	143	100	134	137
Vključenost otrok v vrtce (% starost 1-5)	72	72	79	69	71	73	80	82
Št. študentov (na 1000 preb.)	56	61	59	56	52	64	49	58
Št. diplomantov (na 1000 preb.)	9	11	10	10	9	10	9	8
Povp. mesečna bruto plača (indeks, SI=100)	100	87	98	102	108	110	105	87
Stopnja registrirane brezposelnosti (%)	9.1	9.9	10.6	8.4	7	7	7	16.7
Stopnja delovne aktivnosti (%)	60.5	61.4	60.2	61.6	62.8	64.1	61.7	54.4
Št. stanovanj, SSRS (na 1000 preb.)	410	366	409	389	421	401	437	396
Povp. površina stanovanj, SSRS (m ²)	77	74	69	77	80	76	77	84
Št. osebnih avtomobilov (na 100 preb.)	52	49	51	52	64	57	58	49
Komunalni odpadki (kg/preb)	404	540	526	561	573	441	441	578

Preglednica 4: Primerjava občin⁶ (Vir: SURS, 2009)

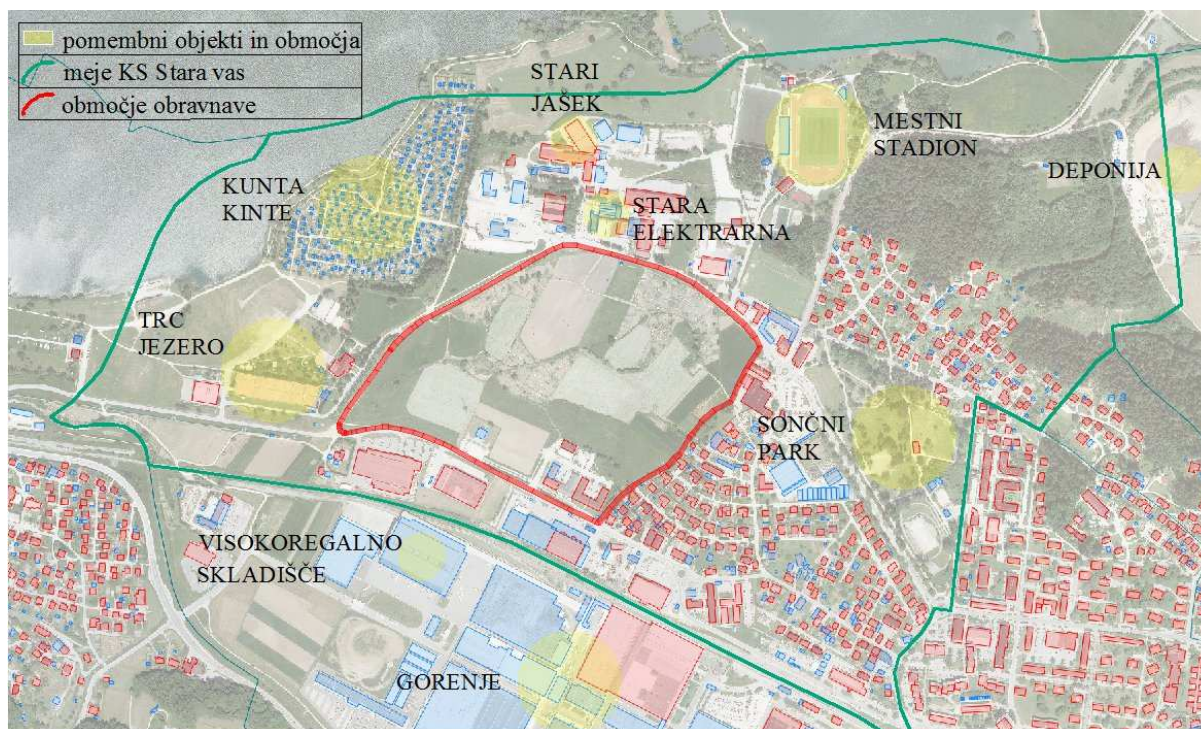
Glede na število prebivalcev naselij sta z Velenjem najbolj primerljiva Novo mesto in Koper, če pa primerjamo število prebivalcev občine, pa sta to občini Domžale in Nova Gorica (Preglednica 5). Površina KS Stara vas znaša 158,8 ha (obravnavano območje meri 25,6 ha). Gostota na območju celotnega mesta Velenje je 2020 prebivalcev/km² (na območju celotne občine pa 393 prebivalcev/km²).

⁶ SI – Slovenija, CE – Celje, KR – Kranj, GO – Nova Gorica, NM – Novo mesto, KP – Koper, MS – Murska Sobota

NASELJE	ŠT. PREBIVALCEV	OBČINA	ŠT. PREBIVALCEV
Kranj	36874	Novo mesto	36245
Velenje	25456	Domžale	34195
Koper	24996	Velenje	32834
Novo mesto	23341	Nova Gorica	31992
Ptuj	18164	Kamnik	29027

Preglednica 5: Po številu prebivalcev primerljive občine in naselja (Vir: SURS, 2012)

V Velenju, ki leži na nadmorski višini 410 m, pade letno povprečno okoli 1200 mm padavin. Povprečna januarska temperatura je $-1,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ (v Ljubljani $-1,1\text{ }^{\circ}\text{C}$, ob morju pa $4,9\text{ }^{\circ}\text{C}$), julija pa $18,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ (Ljubljana $19,9\text{ }^{\circ}\text{C}$, Portorož $22,6\text{ }^{\circ}\text{C}$). Število dni s snežno odejo je v Velenju povprečno 51,5 na leto, število dni s padavinami je 110,5 ter povprečno približno 73 sončnih dni na leto (SURS, Klimatski podatki za 30-letno obdobje od 1961 do 1990). Obravnavano območje, ki je orientirano v smeri severovzhod–jugozahod, je v zgornjem severnem delu v rahlem osončenem naklonu, proti dnu pa območje postaja vodoravno. Slika 23 prikazuje umestitev obravnavanega območja znotraj KS Stara vas z okoliškimi pomembnimi objekti in območji. Pri morebitnem umeščanju stanovanjskih objektov v območje nam zahteve po minimalni direktni osončenosti ne bi povzročale težav.

Slika 23: Obravnavano območje znotraj KS Stara vas (Vir: PISO, 2012)

4.2 Prostorska umestitev obravnavanega območja

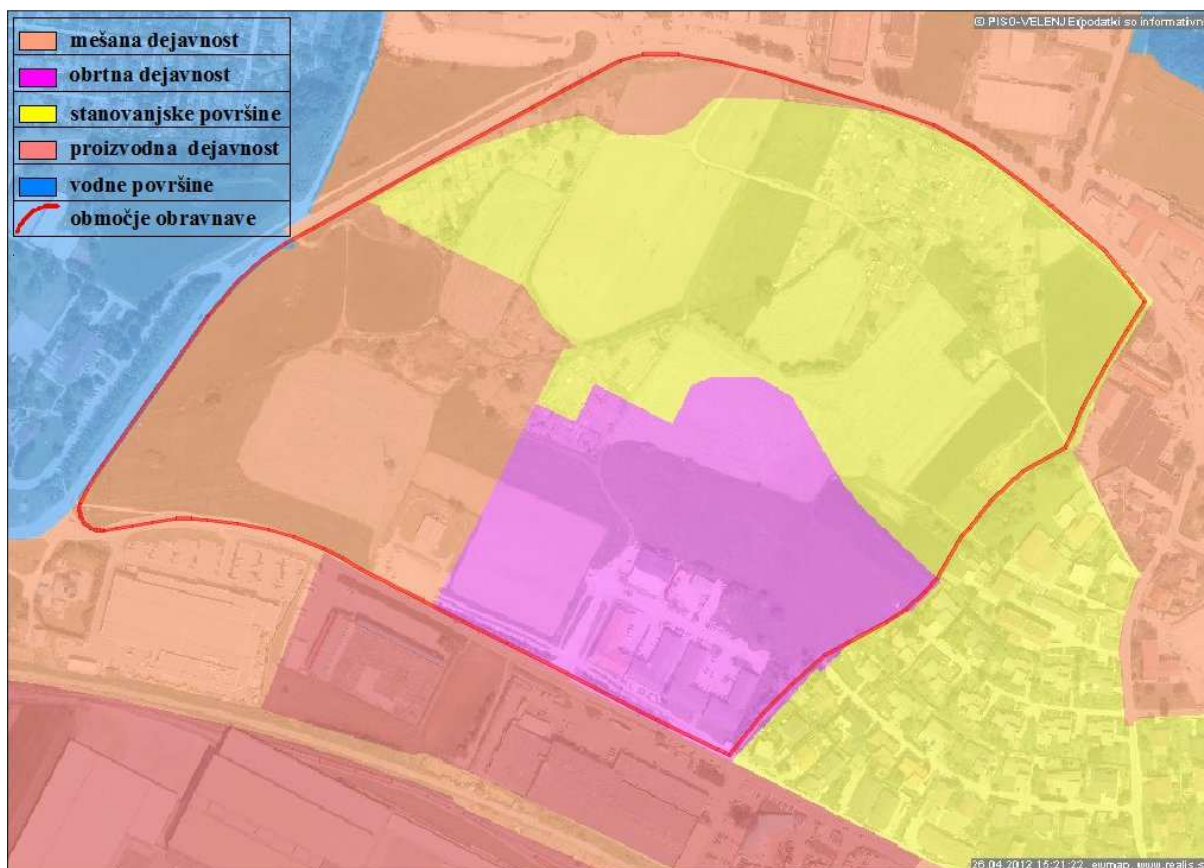
Obravnavano območje se nahaja v središču KS Stara vas, na meji med osrednjim in zahodnim delom mesta. S severne, severozahodne in zahodne strani ga obdaja Koroška cesta, na južni strani območje meji na Cesti Simona Blatnika, na vzhodu pa na strnjeno naselje enodružinskih hiš ob Gorenjski in Subotiški cesti. Na južnem delu sega območje v ozkem pasu ob Cesti Simona Blatnika vse do Koroške ceste, ki na ta način skupaj z naseljem ob Subotiški in Gorenjski ulici objame obravnavano območje. Koroška cesta je hkrati tudi meja cone pridobivanja premoga in cona, kjer velja Državni prostorski načrt za državno cesto od priključka Velenje – jug do priključka Slovenj Gradec – jug. Slika 23 prikazuje lego obravnavanega območja znotraj KS Stara vas. Območje ima obliko romba z dolžino stranic približno 500 m. Prostorski informacijski sistem šteje v tej nalogi obravnavano območje za samostojen prostorski okoliš znotraj KS Stara vas.

4.3 Trenutno stanje in raba tal na obravnavanem območju

Območje je trenutno rezervirano za tri možne rabe tal (slika 24). Obrtna dejavnost zaseda 65.200 m^2 (25,5 %), 70.200 m^2 (27,4 %) je namenjenih mešani dejavnosti, 120.600 m^2 (47,1 %) pa je v rabi stanovanjskih površin. Površina območja je 25,6 ha.

Obravnavano območje lahko razdelimo na štiri dele. Zgornji del, ki je po aktualni rabi tal namenjen stanovanjskim površinam, se trenutno uporablja kot kmetijska površina in kot zemljišče namenjeno vrtničarjem. Zahodni del obravnavanega območja je rezerviran kot območje mešane rabe, trenutno pa se večji del izkorišča kot kmetijsko zemljišče, na manjšem delu pa se izvaja obrtna dejavnost. Tretji del območja je v rabi tal predviden kot zemljišče z obrtno dejavnostjo, ki se ob Cesti Simona Blatnika tudi dejansko izvaja (večina površin je sicer tudi tu kmetijskih). Četrty del obravnavanega območja predstavlja stanovanjska zazidava z enodružinskimi hišami na ozkem pasu ob Cesti Simona Blatnika do Koroške ceste. Območje v smeri severovzhod–jugozahod prečka prostozračni daljnovod in ga s tem razdeli na desni in levi del. Zunaj območja obravnave potekajo energetski kabli v kablovodu.

Obravnava območje je na zahodni strani s Koroško cesto ločeno od Turistično-rekreacijskega centra Jezero (slika 25). Zaradi ugrezanja tal, ki je posledica podzemnega kopa premoga, so nastala umetna jezera, ob njih pa turistično-rekreacijski center.

Slika 24: Raba tal na obravnavanem območju (Vir: PISO, 2012)

Slika 25: Zračni posnetek TRC Jezero
(Vir: Turistični in promocijski center Velenje)

V turistično-rekreacijskem centru se nahajajo: igrišče za odbojko na mivki, malo nogometno igrišče, košarkarsko igrišče, osem zunanjih teniških igrišč, dvoransko teniško igrišče, fitnes dvorana, igrišče za mini golf, sprehajalne poti, možno pa je tudi izvajanje različnih vodnih športov (jadranje, potapljanje, plavanje itd.). V bližini centra sta še vrtičkarsko naselje Kunta Kinte in avtokamp, v centru pa se nahajata še prireditveno zemljišče in

restavracija.

Nad severnim delom območja obravnave se nahaja mešana dejavnost. Ob Koroški cesti so locirane avtomobilske delavnice, poslovni prostori, Muzej premogovništva Slovenije, parkirišča za obiskovalce muzeja in najemnike hišk v vrtičkarskem naselju Kunta Kinte ter industrijski objekt stare Termoelektrarne Velenje. Če se pomikamo naprej po Koroški cesti proti mestu pridemo do dovoza, ki nas pripelje do Mestnega stadiona Velenje ob jezeru. Na meji med severnim in vzhodnim delom ter hkrati območjem mešane in stanovanjske rabe prostora stojijo poslovni objekti (propadlega konfekcijskega podjetja M-Club). Preko opisanega območja so locirane rekreacijske površine oz. udarniško zgrajeni Sončni park s propadajočim kotalkališčem. Enodružinske hiše se dotikajo obravnavanega območja na vzhodni in jugovzhodni strani, dostop pa imajo urejen po že omenjenima Gorenjski in Subotiški cesti, za kateri velja, da se slepo končata tik na meji z območjem. Ob Cesti Simona Blatnika na jugu se izvajajo obrtne, trgovinske in skladiščne dejavnosti.

Območje je le delno izkoriščeno, saj se poleg bolj ali manj neurejenih vrtičkov in travnikov na njegovem južnem delu na zemljišču s površino približno 3 ha, izvaja obrtna dejavnost (avtosalon z mehanično delavnico in trgovina z elektro materialom). Območje obravnave deluje kot nejasna meja med prej naštetimi dejavnostmi. Dejavnosti z južne strani Ceste Simona Blatnika segajo čez cesto na območje obravnave, stanovanjske lokalne ceste pa se kot slepe ulice končajo natančno na meji z območjem. Območje je obdano z različno rabo tal, temu primerna pa je tudi zazidava. Na severnem in južnem delu imamo objekte večjih tlorisnih in vertikalnih gabaritov. Izstopajo Termoelektrarna Velenje⁷ skladišča in visokoregalno skladišče podjetja Gorenje. Na vzhodnem in jugovzhodnem delu so enodružinske hiše s pritličjem in mansardo ali prvim nadstropjem. Proti zahodu oz. proti jezeru pa nam pogled zastirajo restavracija in 200 tipskih hišk v vrtičkarskem naselju Kunta Kinte, ki ležijo na nabrežju jezera. Odprtost območja proti jezeru onemogoča prometna Koroška cesta, obeta pa se še močnejša prepreka v obliki priključka na državno hitro cesto. Oddaljenost območja od centralnih dejavnosti, ki so locirane v središču mestnih četrti Desni breg in Levi breg–zahod v centru, je približno 2 km.

⁷ Kompleksa starega premogovniškega jaška in Termoelektrarne Velenje spadata pod kulturne spomenike lokalnega pomena in sta pod okriljem Zavoda za kulturno dediščino (Vir: UL RS št. 13/2007)

4.4 Območje obdelave v aktualnih prostorskih razvojnih dokumentih Občine Velenje

Strateški razvojni dokument MOV (2008) ugotavlja, da v občini zaznavajo premalo možnosti za individualno gradnjo (pomanjkanje parcel). Kot eden izmed ukrepov se navaja načrtovanje novih možnosti za individualno stanovanjsko in kombinirano stanovanjsko-poslovno izgradnjo na obravnavanem območju v KS Stara vas. Območje je omenjeno še v delu dokumenta, ki predstavlja analizo elementov konkurenčnosti občine. Izvedena in analizirana je bila anketa o razvojnih priložnostih in nevarnostih v občini. Med drugim so sodelujoči podajali mnenja o predelih občine, ki so najbolj potrebni gospodarskega razvoja, kamor po mnenju nekaterih spada tudi območje obravnave.⁸

Po Dolgoročnem prostorskem planu MOV (2009) veljajo za obravnavano območje naslednji prostorski akti (slika 26):

- lokacijski načrt Stara vas – sever;
- zazidalni načrt Obrtne servisne in stanovanjske cone Stara vas;
- prostorski ureditveni pogoji 04 za dele mesta Velenje.

Lokacijski načrt Stara vas – sever (Vir: spletna stran MOV, 2012) na severnem delu obravnavanega območja predvideva, izgradnjo stanovanjskega kompleksa. Zemljišče ima površino 10,12 ha. Zapolnjevali naj bi ga individualni stanovanjski objekti različnega tipa skupaj s pripadajočo komunalno infrastrukturo ter trgovsko, servisno in gostinsko dejavnostjo v večnamenskem objektu v središču. Območje, ki ga obravnava, razdeli na štiri podrobnejše sklope. Prvi trije sklopi predvidevajo gradnjo različnih tipov enodružinskih hiš. V prvem naj bi bile tradicionalnejše zasnovane hiše na srednje velikih parcelah s svobodno mikrolokacijo znotraj parcele (z upoštevanjem odmikov). V drugem sklopu so predvidene hiše z drznejšo zasnovo na večjih parcelah, kar omogoča večjo razgibanost. Zadnji stanovanjski sklop predvideva strnjeno zazidavo individualnih enodružinskih hiš v nizu na manjših parcelah. Večnamenski objekt za potrebe ožjega naselja je predviden v osrednjem delu naselja.

⁸ Poleg ostalih metod je bila za pripravo Strateškega dokumenta MOV (Vir: spletna stran MOV, 2012) upoštevana tudi anketa o zadovoljstvu prebivalcev občine Velenje, v kateri je sodelovalo 108 naključnih udeležencev. V vprašanju o predelih občine, ki so najbolj potrebni gospodarskega razvoja sta bili največkrat omenjeni KS Gorica in KS Stara.

Namembnost tega objekta naj bi se določila glede na funkcionalne potrebe območja zazidave. Znotraj stanovanjskih hiš so predvidene tudi mirne dejavnosti, ki ne bi poslabšale kakovosti življenja na območju (Uradni vestnik MOV, 2005).

Slika 26: Veljavni PA na obravnavanem območju (Vir: PISO, 2012)

V območju tretjega in četrtega sklopa so predvidene stanovanjske hiše, pri čemer slednji sklop oblikovno sledi stanovanjski zazidavi z območja lokacijskega načrta Stara vas – sever. Dostop do območja je omogočen po obstoječem dovozu z lokalne Ceste Simona Blatnika (Uradni vestnik MOV, 2007). Prostorski ureditveni pogoji, ki veljajo na zahodnem delu območja KS Stara vas predvidevajo različne dejavnosti (PUP 04 za dele mesta Velenje, 2012). Na 5,81 ha velikem delu obravnavanega območja prostor namenjajo razvoju poslovnih, trgovskih, servisnih, proizvodnih in obrtnih dejavnosti s pripadajočimi objekti.

Slika 27: Predlog zazidave z individualno gradnjo (Vir: Reiter, 2004)

Na sliki 27 je prikazana vizualizacija pozidave z različno vrsto individualne stanovanjske gradnje, kot jo narekuje Lokacijski načrt Stara vas – sever. Razvidni so vsi štirje deli območja, od vrstnih hiš na zahodnem delu, preko skupnih javnih prostorov v središču, do bolj razgibanih enodružinskih hiš in hiš v nizu na vzhodnem delu. Kasneje, ko so se pojavili interesi po poslovnih coni, je nastala še skica tehnološkega parka Stara vas s prikazanimi volumskimi gabariti (slika 28).

Slika 28: Tehnološki park Stara vas
(Vir: Reiter)

4.5 Rezultati analiz

4.5.1 Prostorske analize (*raba tal, tlorisni gabariti objektov, kulturna dediščina, prometno omrežje*)

Območje obravnave obkrožajo 4 cone rabe prostora (slika 29). Z zahodne smeri gre za obsežne rekreacijske površine, na jugovzhodni strani območje meji na stanovanjske površine na severnem in južnem delu pa sta locirani proizvodna in mešana dejavnost. Območje obravnave bi glede na svojo prostorsko umestitev lahko predstavljalo prehodni koridor med posameznimi mestnimi predeli. Z izgradnjo 3. razvojne osi se bo občutek povezanosti območja z rekreacijskimi površinami v primerjavi z odsekom obstoječe Koroške ceste še zmanjšal. Zaradi značaja sosednjih severnih površin (storitvena in obrtna dejavnost ter industrijska preteklost) do tega dela območja ni kolesarskih povezav.

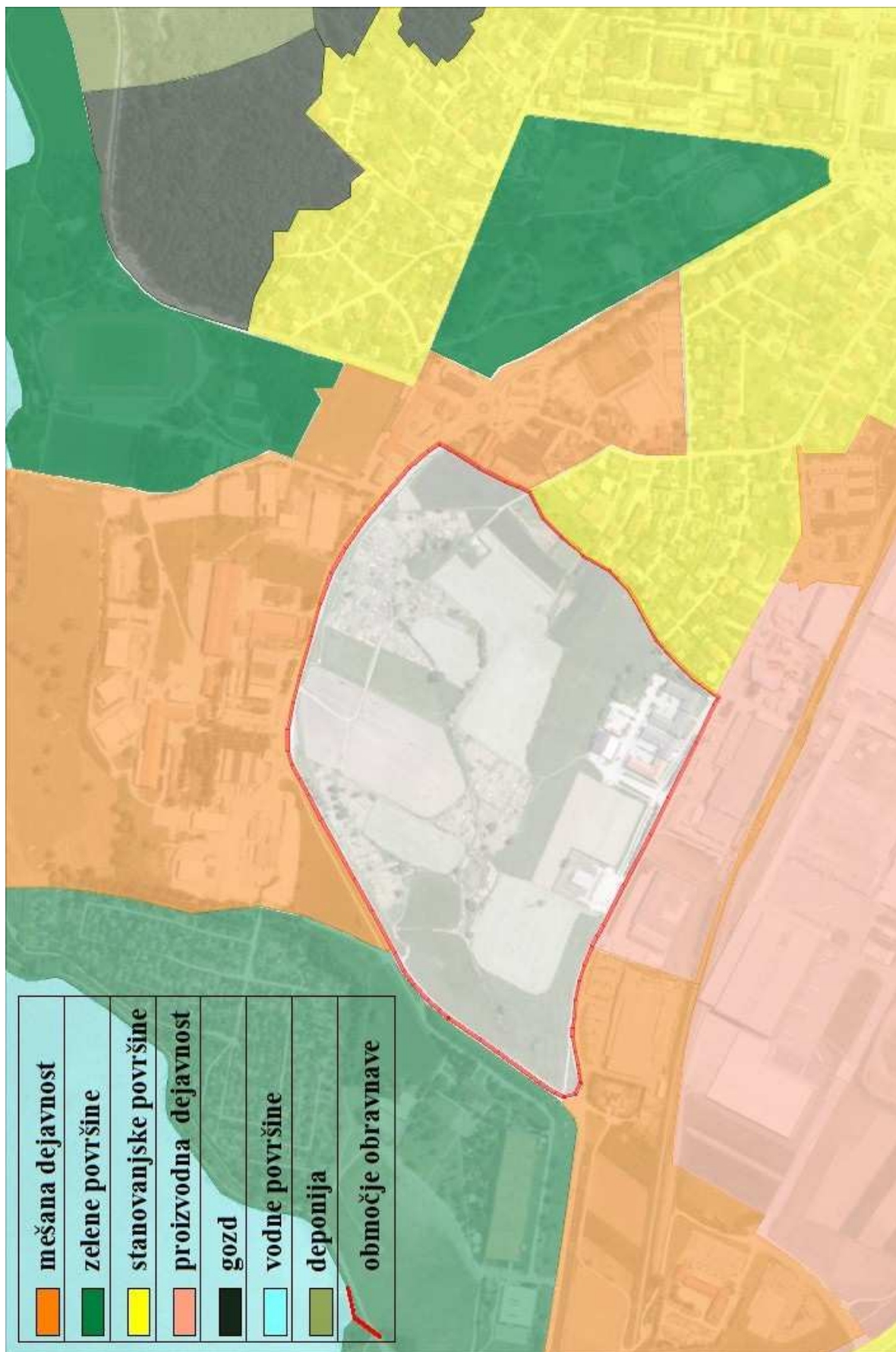
Na sliki 30 so prikazani objekti glede na tlorisne gabarite. Najmanjši objekti (vrtne hiške s površino okoli 25 m²) so v vrtičkarskem naselju Kunta Kinte. V srednji skupini so stanovanjske hiše (atrijske merijo okoli 250 m², ostale enodružinske hiše pa okoli 140 m²), največji pa so objekti ob Cesti Simona Blatnika (okoli 5000 m²) in objekti severno od Koroške ceste (okoli 1500 m²). Gre za poslovne in trgovske objekte, slednji pa izstopajo tudi

po višini. V posebno skupino spadajo proizvodni obrati v poslovni coni Gorenja, ki merijo od približno 9000 m² do 30.000 m², in skladiščni objekt s površino 14.000 m² in višino 40 m.

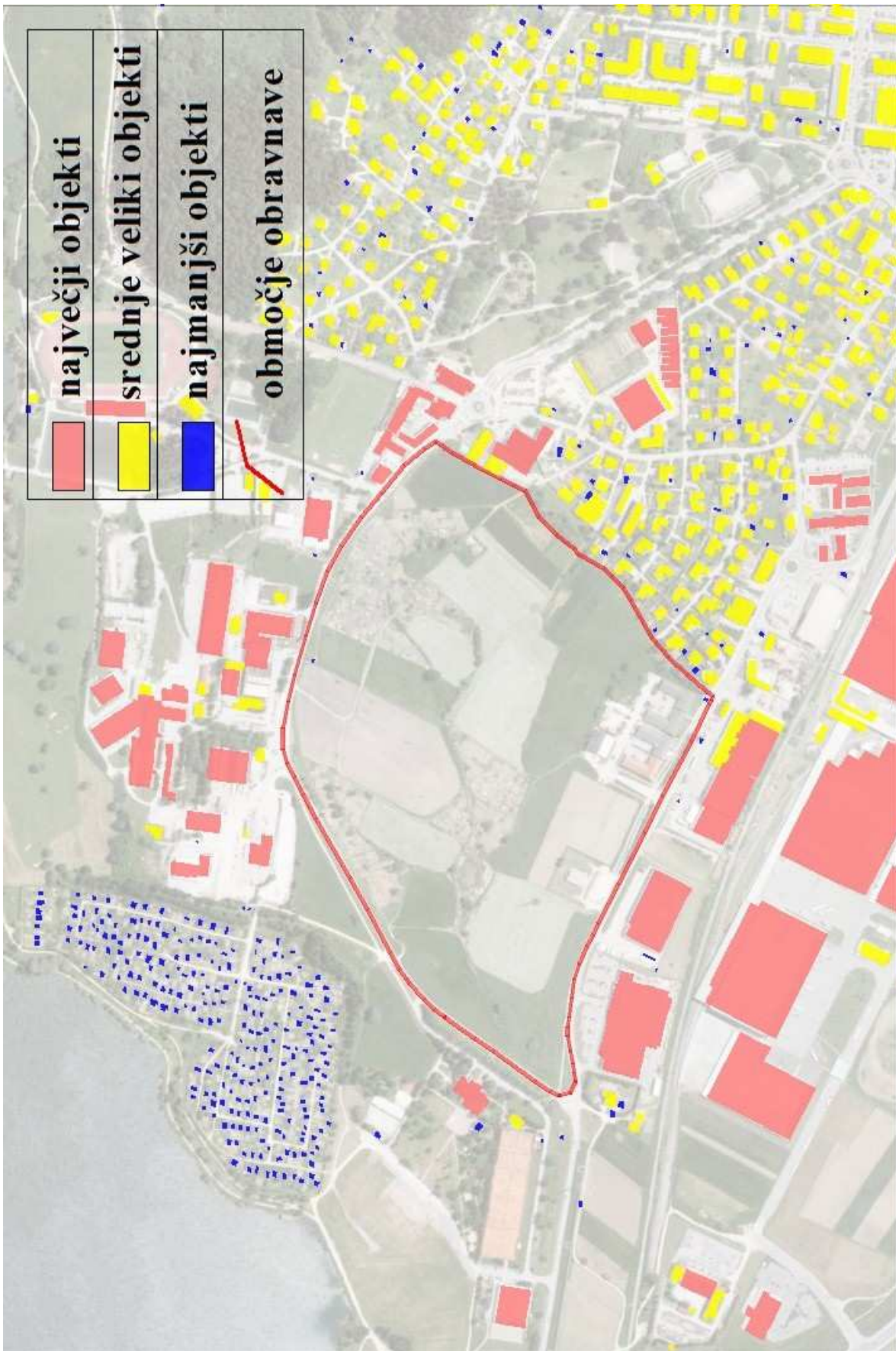
V neposredni bližini območja obravnave se nahaja več površin, ki so kulturno zaščitene (slika 31). Na delu proizvodnih zemljišč se nahaja arheološko najdišče iz rimske dobe, še bližje območju pa je zaščiten modernistično oblikovan javni park (Sončni park). Večji vpliv na obravnavano območje ima s svojimi gabariti in industrijskim značajem stara TE Velenje, ki spada pod stavbno kulturno dediščino (register nepremične kulturne dediščine).

Na sliki 32 je prikazano cestno omrežje okoli obravnavanega območja. Na vzhodu se območja v smeri proti Škalam dotakne regionalna cesta III. kategorije. Koroška cesta deluje kot lokalna cesta med Velenjem in Šoštanjem. Cesta Simona Blatnika je zbirna cesta, hkrati pa je to edini obstoječi dostop na območje obravnave. Na vzhodnem delu Koroške ceste sežejo proti območju odcepi oz. dovozne ceste, kategorizirane kot javne poti. Omenjene Gorenjska, Subotiška in odcep Koroške se na meji z obravnavanim območjem končajo kot slepe ceste. Za kolesarjenje je primeren profil ceste Simona Blatnika, saj ima primerno dvosmerno kolesarsko stezo, ki je od vozniških pasov odmaknjena z zelenim pasom in drevoredom. Razkošen profil vsebuje še širok hodnik za pešce. Po severnem delu območja je pot za kolesarje iz mesta proti TRC Jezero manj primerna, saj poteka deloma po cesti skupaj z motornim prometom, deloma pa po neurejeni kolesarski poti ob Koroški cesti. Rekreativne površine bi morale biti preko obravnavanega območja dostopne po udobnih kolesarskih in peš poteh. Območje je zajeto v sistem javnega mestnega prometa s krožno avtobusno progo. V neposredni bližini so štiri postajališča, dve sta od središča oddaljeni približno 250 m, dve pa 420 m. Proga ima dva različna intervala, 15-minutnega v času jutranje in popoldanske prometne konice in polurnega preostali obratovalni čas. Celotni prometni sistem je prikazan na sliki 33⁹.

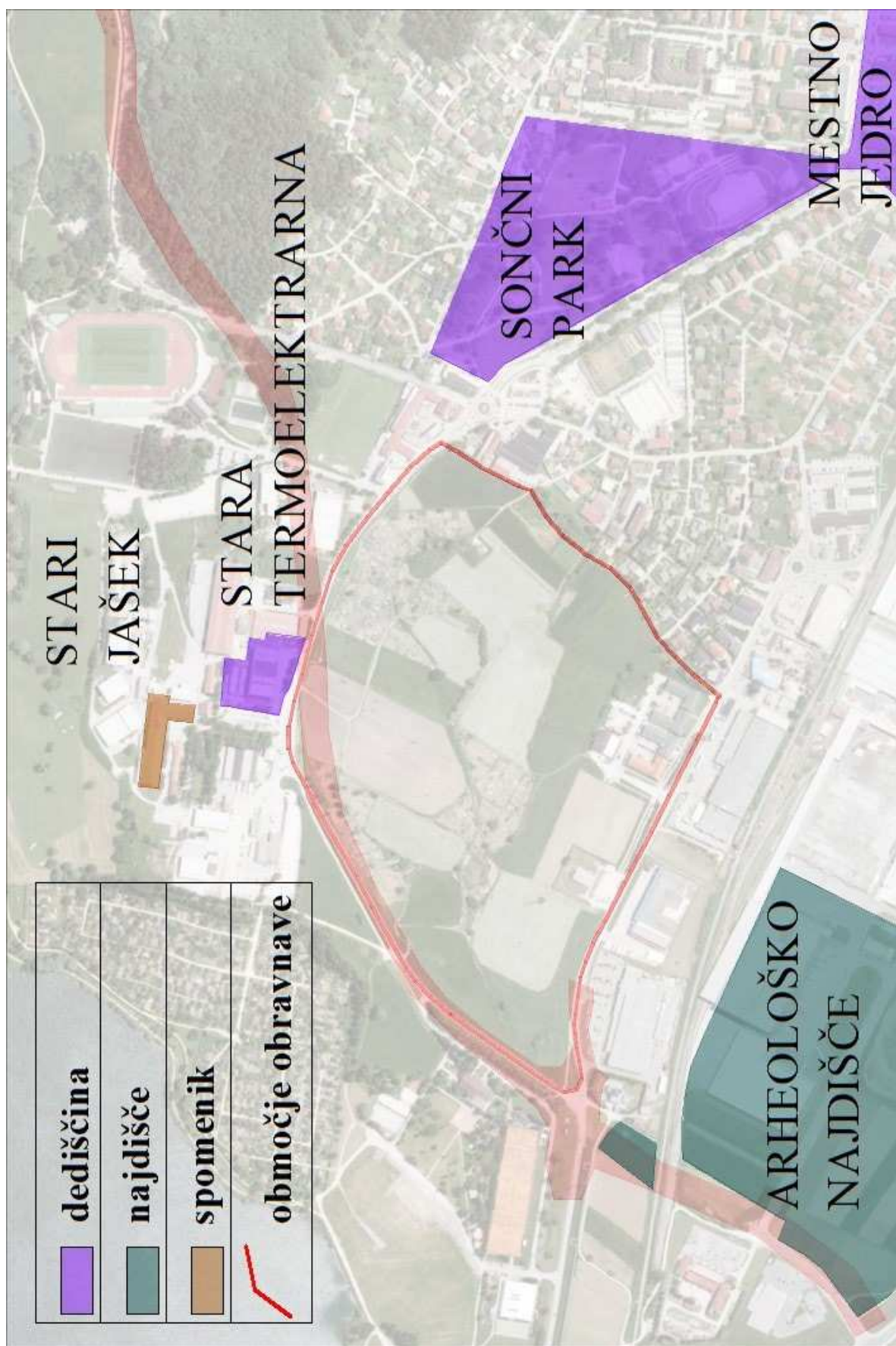
⁹ Lokacije postajališč javnega mestnega prometa so povzete po karti vseh postajališč Lokalca, kolesarske steze in poti pa so vrisane na podlagi terenskega ogleda.

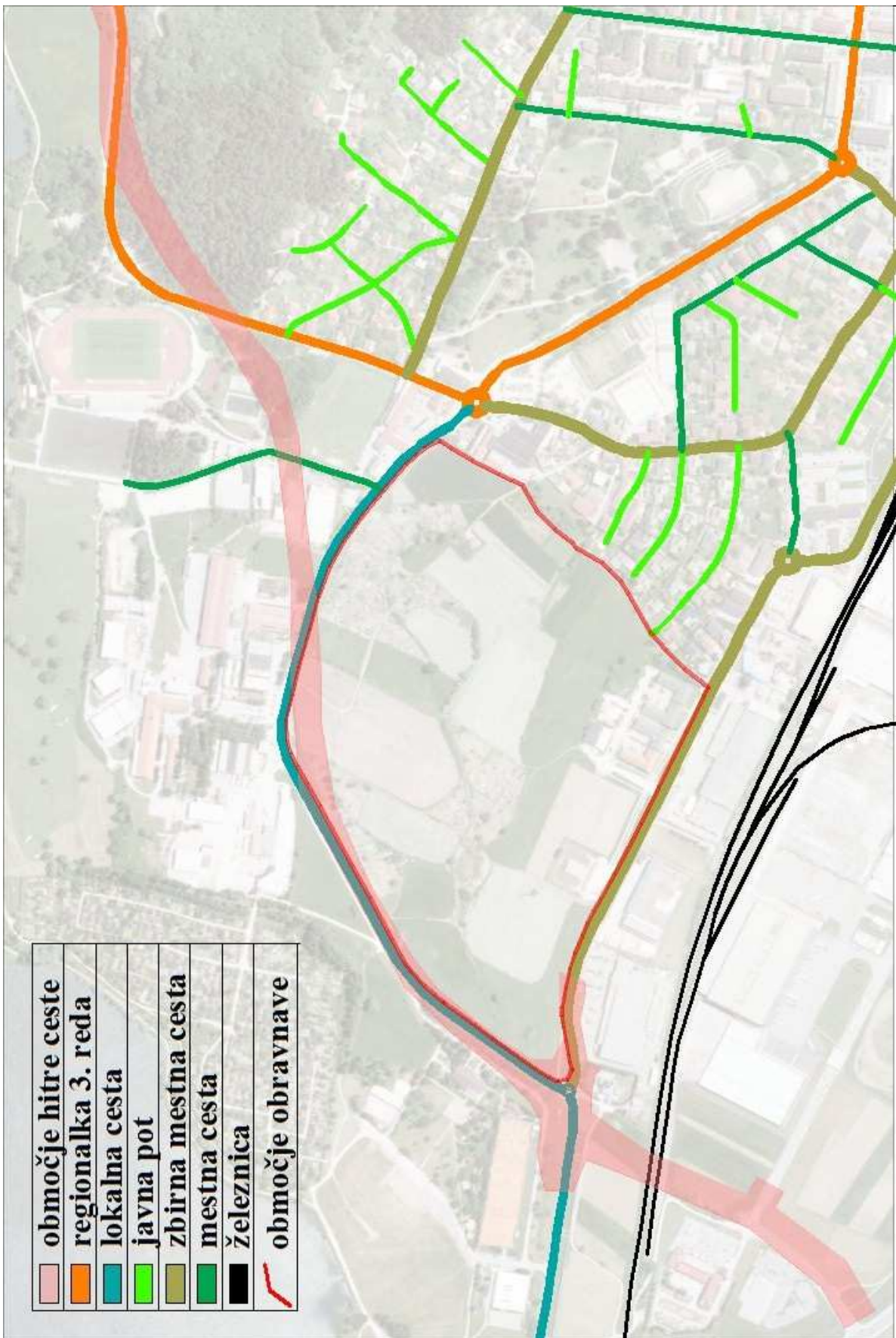
Slika 29: Karta rabe prostora (Vir: PISO, 2012)

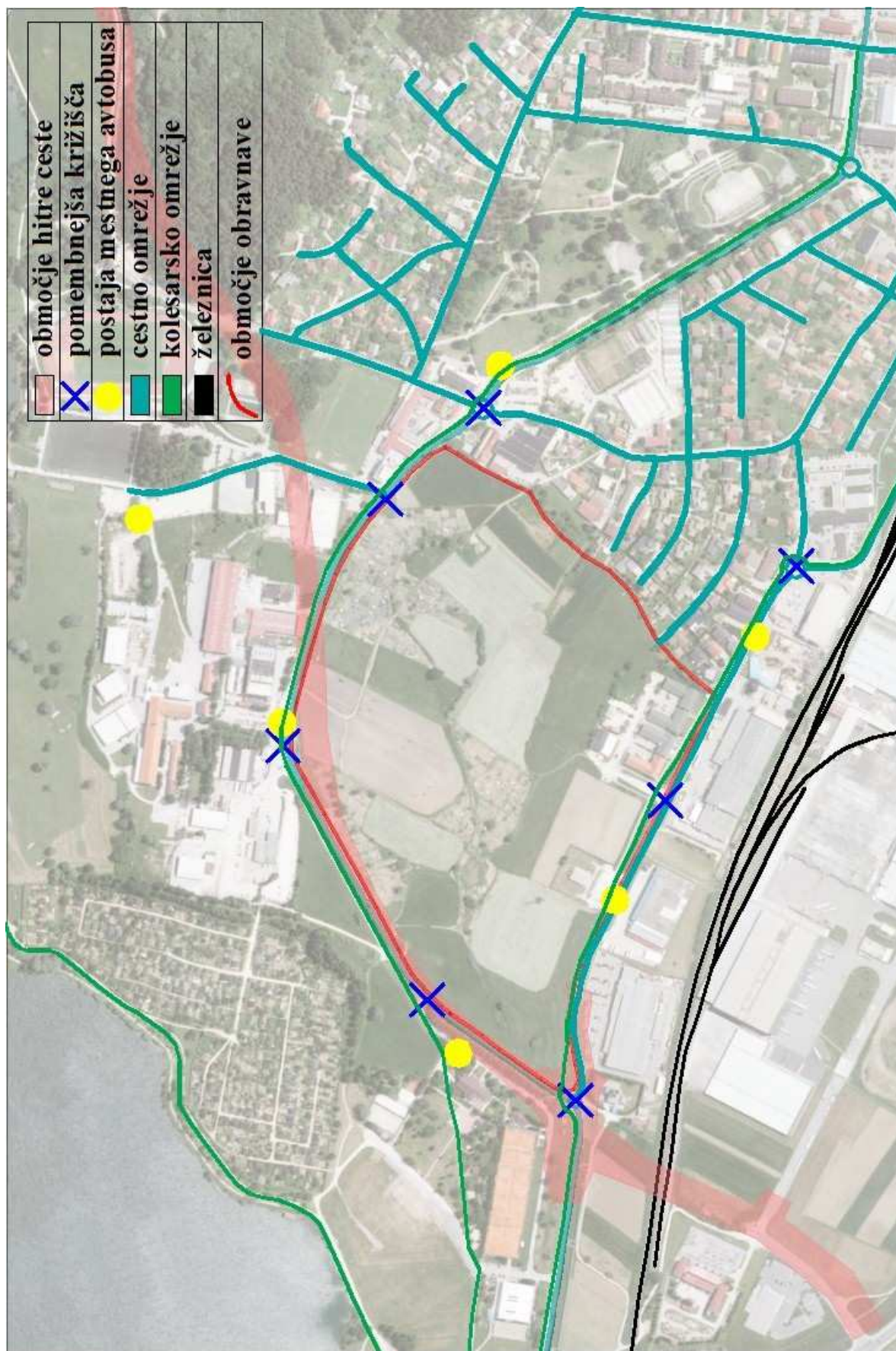
Slika 30: Analiza tlorisnih gabaritov objektov (Vir: lastne slike)

Slika 31: Analiza kulturne dediščine (Vir: PISO, 2012)

Slika 32: Karta cestnega omrežja v okolici območja (Vir: PISO, 2012)

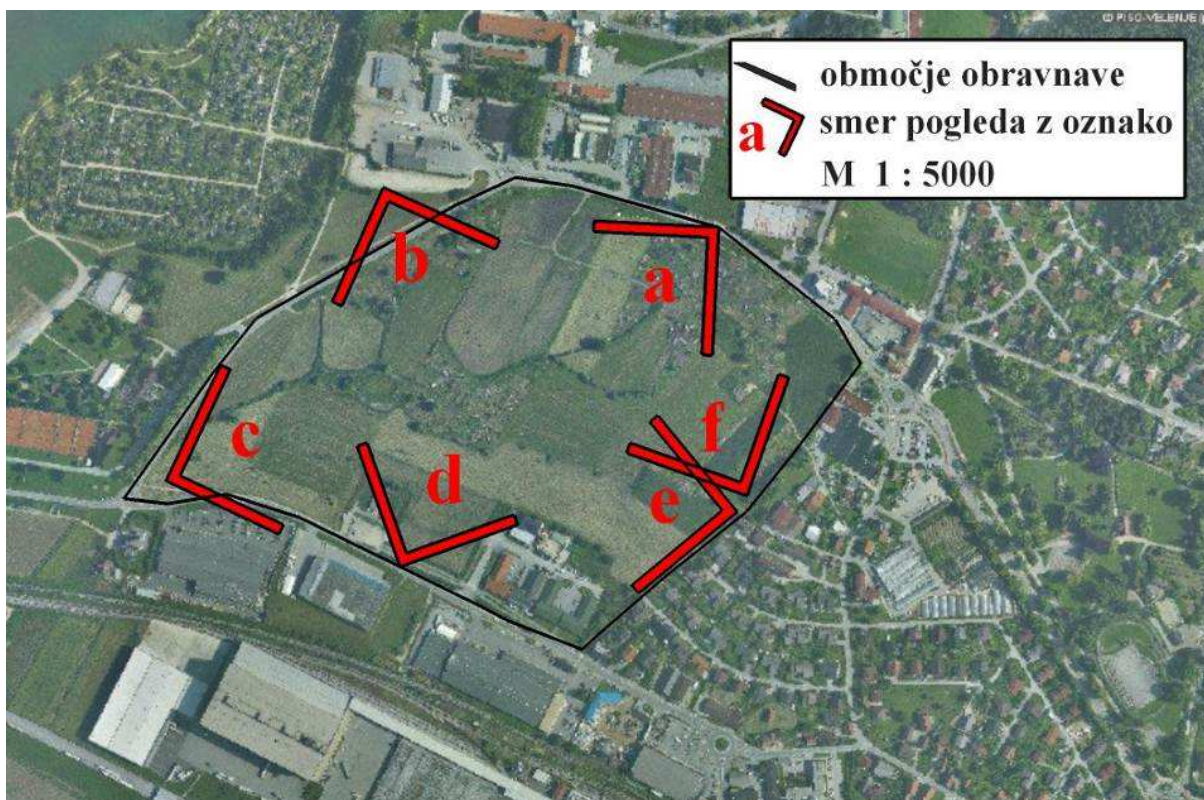

Slika 33: Karta prometnega sistema v okolici območja (Vir: PISO, 2012)

4.5.2 Vizualna analiza

Analiza je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu je območje predstavljeno s pogledi proti središču območja (slika 34). V drugem delu pa so prikazani markantni pogledi s središča območja na skladišče (višina skladišča je 40 m), staro elektrarno, TRC Jezero, naselje enodružinskih hiš in pogled z roba območja na cesto proti Šoštanju (slika 41).

Slika 35 prikazuje pogled na območje v smeri severovzhod–jugozahod. Opazni so vsi najvidnejši negativni zaznamki: visokoregalno skladišče, termoelektrarna ter daljnovodno in toplovodno omrežje. Pod Koroško cesto, s katere je omogočen dostop na območje, so vidne ilegalno postavljene vrtno hišice in vrtovi.

Slika 34: Pogledi na območje – shema (Vir: lastne slike)

Na sliki 36, ki prikazuje območje s severozahodne smeri, opazimo, da teren rahlo visi proti dnu območja. Pogled se v tej smeri prav tako ustavi na skladišču.

Slika 37 prikazuje pogled na območje, kot ga vidimo, ko se pripeljemo po lokalni cesti iz Šoštanja. Tu je območje položno, proti vrhu pa je rahlo nagnjeno na jug.

Pogled s Ceste Simona Blatnika (slika 38) nam prikazuje zapuščen poslovni objekt (na levi) in avtomobilski salon z delavnico ter poslovnimi prostori (na desni). Proti središču območja so vidne njive in travniki, ki trenutno zapolnjujejo večino območja.

Sliki 39 in 40 prikazujeta pogleda s smeri, kjer območje meji na stanovanjsko pozidavo.

Slika 35: Pogled a – pogled s severovzhoda (Vir: lastne slike)

Slika 36: Pogled b – pogled s severozahoda (Vir: lastne slike)

Slika 37: Pogled c – pogled s smeri Šoštanja (Vir: lastne slike)

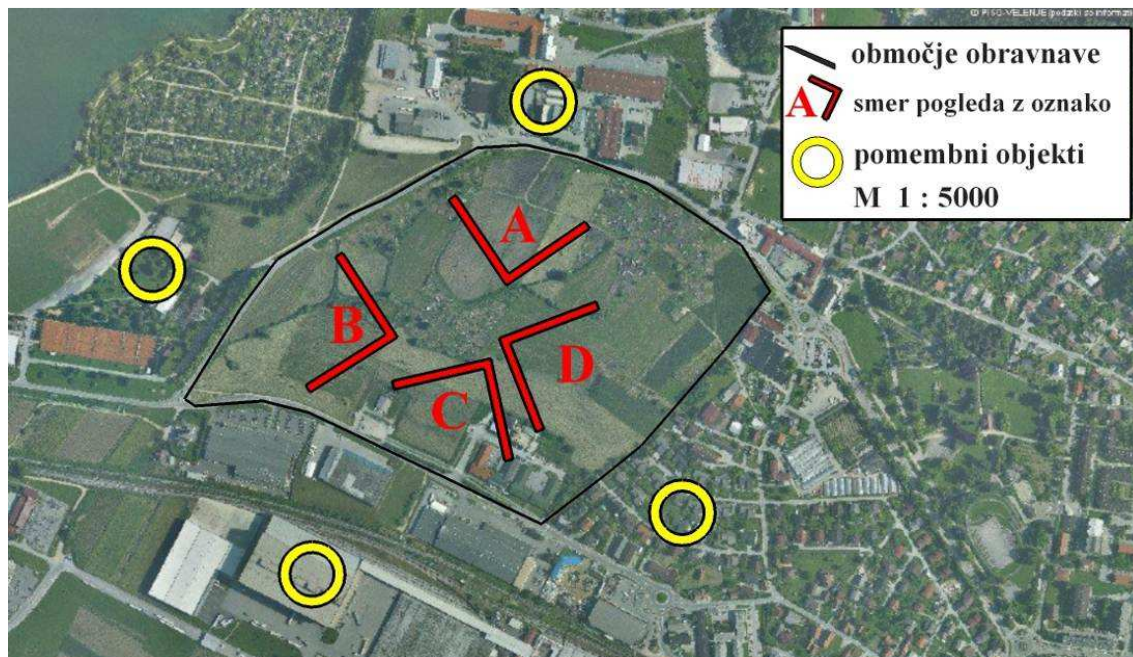
Slika 38: Pogled d – pogled s Ceste Simona Blatnika (Vir: lastne slike)

Slika 39: Pogled e – pogled s stanovanjskih površin proti središču (Vir: lastne slike)

Slika 40: Pogled f – pogled s stanovanjskih površin proti središču (Vir: lastne slike)

Slika 41: Pomembnejši pogledi z območja navzven – shema (Vir: lastne slike)

Slika 42: Pogled A – pogled proti stari Termoelektrarni Velenje (Vir: lastne slike)

Slika 43: Pogled B – pogled proti TRC Jezero (Vir: lastne slike)

Slika 44: Pogled C – pogled proti skladišču (Vir: lastne slike)

Slika 45: Pogled D – pogled proti stanovanjskemu naselju (Vir: lastne slike)

4.5.3 Rezultati anket

		Vprašanja in trditve vezane na:
Sklop 1	Bivanje v soseski	Starostna in socialna raznolikost soseske, tip stanovanjske zazidave ...
Sklop 2	Mešana raba dejavnosti	Sprejemljivost mešanja rabe prostora v stanovanjski soseski
Sklop 3	Zelene in druge javne površine	Opremljenost soseske z zelenicami, otroškimi igrali, igrišči ...
Sklop 4	Promet	Dostopnost do bivališča, prisotnost javnega prometa, peš dostopnost uslug ...
Sklop demografskih vprašanj		Spol, starost, izobrazba, kraj bivanja

Preglednica 6: Sestava ankete

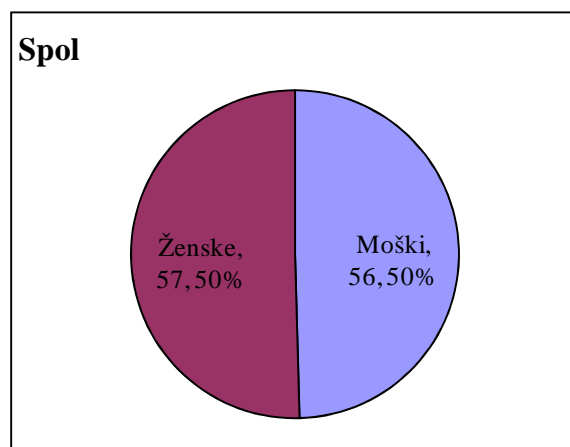
Anketo sestavlja več sklopov trditev in vprašanj, na katera so anketiranci odgovarjali s pomočjo ocenjevalne lestvice ((1) *popolnoma se NE strinjam*, (2) *se NE strinjam*, (3) *neopredeljen*, (4) *se strinjam*, (5) *popolnoma se strinjam*). Anketo smo zaradi preglednosti razdelili na več sklopov, kar prikazuje preglednica 6.

Anketa je bila poslana znancem, ki živijo v Velenju, ti pa so jo pošiljali naprej osebam, za katere so vedeli da živijo v Velenju ali njegovi bližnji okolici. Od 113-ih anketirancev jih 90 stanuje v občini Velenje, preostalih 23 pa je iz bližnjih ali bolj oddaljenih naselij. Anketa se je nanašala na načrtovanje stanovanjske soseske, in sicer na raven uslug v soseski, vrsto zazidave in prometno dostopnost. Pri treh od 27-ih trditev oz. vprašanj pa je bilo potrebno odgovarjati z besedami.

Anketiranih je bilo 56 moških (50 %) ter 57 žensk (50 %). Glede na starost so anketiranci

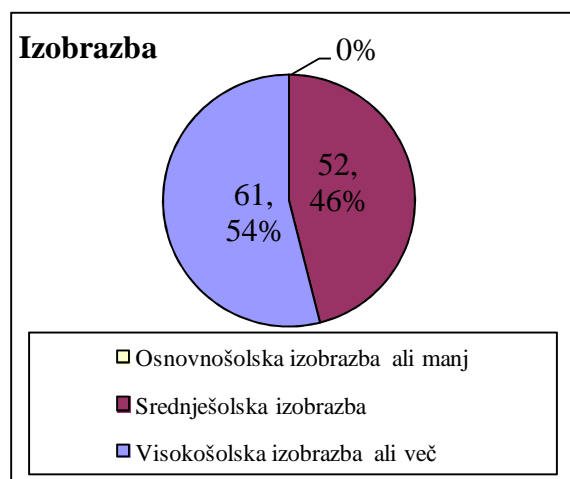
razdeljeni na: mlajše od 27 let, stare med 27 in 65 let ter na starejše od 65 let. Prevladuje srednja skupina (starost med 27 in 65 let) s 70 % deležem (79 anketirancev), sledi skupina 33-ih anketirancev starih do 27 let (29 %), nad 65 let pa je bil star samo en sodelujoč. Nekaj demografskih značilnosti anketirancev je prikazanih na grafih od 2 do 5.

Anketa namenjena strokovni javnosti je bila naslovljena na predstavnika KS Stara vas, občinske uradnike (Urad za urejanje okolja, Urad za razvoj in investicije, Urad za komunalne dejavnosti), na nekatere arhitekturne in urbanistične biroje (s sedežem v Velenju) in nekatera podjetja, ki mejijo na obravnavano območje.

Graf 2: Anketiranci glede na spol

(Vir: lasten graf)

Graf 3: Anketiranci glede na izobrazbo

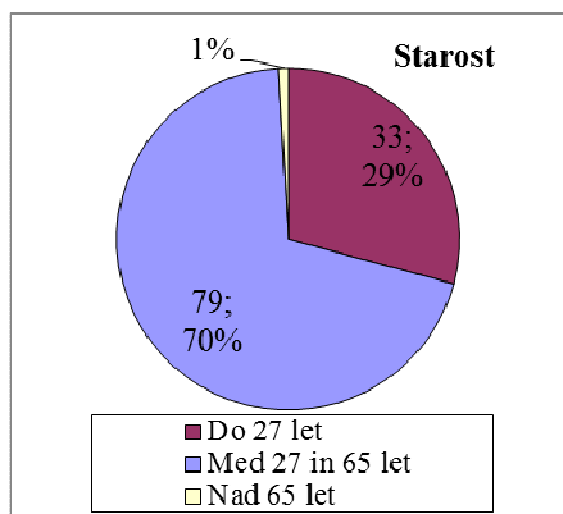
(Vir: lasten graf)

Odziv strokovne javnosti je bil skromen, saj smo dobili rešene vprašalnike le s strani treh projektivnih birojev, predstavnika KS in s strani Urada za urejanje okolja iz MOV. Na vprašalnik se niso odzvali dve podjetji, dva arhitekturno-urbanistična biroja ter Urad za razvoj in investicije iz MOV. Pridobili smo torej pet rešenih anket od predvidenih 10-ih.

Glede na izobrazbo se anketiranci delijo približno na dve skupini. 52 izmed 113-ih anketiranih ima dokončano srednješolsko izobraževanje, kar predstavlja 46 % sodelujočih, 61 pa jih ima dokončano visokošolsko izobrazbo ali več (54 %). Anketiranih z dokončano samo osnovno šolo ali manj ni bilo. Ker je bila anketa izvedena preko spleta, nas visok delež visoko izobraženih in zanemarljiv delež starejših nad 65 let ne presenečata.

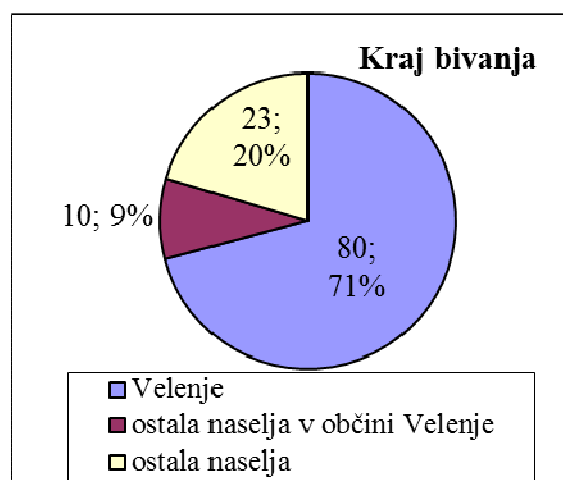
Ker je bil namen ankete ugotoviti, v kakšni stanovanjski soseski bi radi živeli Velenjčani in ali so zadovoljni s sosesko, v kateri živijo, smo v sklopu demografskih vprašanj postavili vprašanje, v katerem naselju anketiranec živi. 80 od 113-ih anketirancev stanuje v Velenju (71 %). V ostalih naseljih znotraj občine Velenje živi 9 % oz. 10 anketirancev, v naseljih izven občine pa 20 % ali 23 od 113-ih anketirancev.

Prvih sedem trditev (sklop *Bivanje v soseski*) ugotavlja, kakšna je socialna in starostna struktura stanovanjske soseske, v kateri bi ljudje radi živeli. Starostno raznolika soseska, s prebivalci od predšolskih otrok pa do upokojencev, je vseč veliki večini, saj *se* z življenjem v takšni soseski *strinja* ali *popolnoma strinja* kar 94 anketirancev (povprečna vrednost odgovora: 4,41). V stanovanjski soseski, v kateri bi živeli ljudje s podobnim socialnim statusom, bi živila približno polovica anketirancev (povprečni odgovor: 3,05). V ta sklop

Graf 4: Anketiranci glede na starost

(Vir: lasten graf)

Graf 5: Anketiranci glede na kraj bivanja

(Vir: lasten graf)

spadajo še vprašanja, ki se nanašajo na vrsto stanovanjske zazidave. Pri naslednji trditvi so se morali anketiranci opredeliti, kje bi raje živeli, in sicer v kompaktnjši soseski z vila bloki ali v naselju individualnih hiš. Povprečen odgovor je bil 2,01, kar pomeni, da večina anketirancev preferira bivanje v naselju s hišami (s trditvijo *se popolnoma ne strinja* ali *se ne strinja* 79 anketirancev). Raznolika soseska z različno velikimi stanovanji (od gospodinjstev z enim članom do veččlanskih družin) je vseč več kot polovici anketirancev (povprečen odgovor: 3,45). Podoben rezultat je tudi pri trditvi, ki pravi, da imajo občani raje manjše soseske v velikosti peš radija. Zadnja trditev v prvem sklopu pravi, da je hiša na majhni parceli ustrezna le, če se v bližini nahaja park ali podoben javni prostor. Povprečen odgovor je 2,73, kar pomeni, da več kot polovica ljudi, če že živi v hiši, želi imeti hišo na večji parceli.

V sklopu *Mešana dejavnost* sta dve trditvi, prva, bolj splošna trditev, pravi, da se lahko delovno mesto in stanovanjski prostor mešata. Druga trditev preverja, ali se zdi anketirancem sprejemljivo vertikalno mešanje rabe (v pritličju trgovinska dejavnost, v nadstropjih pa pisarniški prostori in/ali stanovanja). Povprečna vrednost obeh odgovorov je približno 3, torej so vsi odgovori podobno zastopani.

S povprečnim odgovorom okoli 4,2 so se anketiranci odzvali na tri trditve o pomembnosti prisotnosti otroških in športnih igrišč, zelenic, gozdičkov, parka ali drugih javnih prostorov v bližini stanovanjske soseske. Največji delež anketirancev (90 od 113-ih) *se strinja* in *popolnoma strinja* s trditvijo, da mora vsaka stanovanjska soseska imeti prostor za druženje (zelenica z urbano opremo, park, drug javni prostor). Zanimiv je nekoliko nižji delež tistih, ki jim neposredna bližina vrtca in trgovine z živili nista najpomembnejša. Povprečen odgovor je še vedno visok (3,92), v primerjavi s pomembnostjo bližine zelenih površin, pa je rezultat pričakovan. Obisk trgovine in vrtca lahko namreč opravimo na poti v ali iz službe, največkrat torej z avtomobilom, ko kratka razdalja ni več najpomembnejša. Vprašanje odprtega tipa sprašuje ali anketiranci lahko zadovoljijo vsakodnevne potrebe znotraj svoje soseske in ali pogrešajo katero od storitev. 58 sodelujočih ne pogreša ničesar (nekaj odgovorov: dovolj vsega, nič ne pogrešam, dovolj storitev, s svojo sosesko sem zadovoljen), 24 jih pogreša prostore za rekreacijo (kolesarsko pot, športna igrišča in igrišča za otroke) in urejene zelene prostore (park, zelenica, pešpot, drevored). 12 anketirancev bi v svoji soseski rado imelo trgovino z živili, 5 anketirancev pa pogreša boljši lokal, kavarno ali slaščičarno. Dva ali trije sodelujoči bi v svoji soseski imeli vrtec, pošto, bankomat, garaže in bazen. V zadnji skupini pa so posamezniki, ki pogrešajo avtobusno postajo javnega mestnega prometa, poslovalnico banke, trgovino s tehničnim blagom, lekarno, knjižnico in cvetličarno.

Sklop *Promet* sestavlja osem trditev. Prvim trem trditvam:

- raje imam sosesko v kateri ne potrebujem avtomobila, da uredim vsakodnevne opravke;
- z avtomobilom želim dostopati do svoje hiše/vrstne hiše/bloka;
- raje imam sosesko v kateri imam možnost poleg avtomobila uporabljati še kakšno drugo prevozno sredstvo.

je skupen zelo podoben povprečni odgovor 4,3. Odgovor nakazuje, da se anketiranci, kljub temu da so pripravljeni pešačiti, uporabljati javni prevoz ali pri vsakodnevnih opravkih kolesariti, niso pripravljeni odreči direktnemu dostopu do svojega bivališča z avtomobilom. Z omenjenimi trditvami *se strinja* ali *popolnoma strinja* od 86 do 105 anketirancev. Sodelujoči v anketi torej niso naklonjeni urbanistični postavitvi stanovanjskih zgradb brez direktnega avtomobilskega dostopa. Na zahodnem in severozahodnem delu obravnavanega območja bo potekala tretja razvojna os, na katero se nanaša naslednja trditev. Anketiranci so morali označiti, ali so pripravljeni bivati ob prometni cesti, ob predpostavki, da je le-ta dobro zvočno izolirana. Povprečen odgovor 3,22 kaže, da so vsi odgovori podobno zastopani. Anketiranci so očitno neopredeljeni, saj si nasproti stojita pomembna argumenta: *za* zaradi hitrega in lažjega dostopa do avtoceste in *proti* zaradi hrupa in ostalih škodljivih posledic. V naslednji trditvi so izpostavljeni vrtec, osnovna šola in trgovina z osnovnimi živili. Kar 88 % anketirancev si želi, da bi do omenjenih treh lokacij lahko pešačili (povprečen odgovor: 4,47). Še večji je delež sodelujočih, ki se jim zdi pomembno, da lahko njihovi otroci v šolo pešačijo ali kolesarijo (povprečen odgovor: 4,6, 95 % anketirancev je označilo *se strinjam* ali *popolnoma se strinjam*). Polovica sodelujočih si želi, da bi imeli postajališče javnega potniškega prometa v bližini svoje soseske. Skupna točka zadnjih nekaj trditev je pešačenje, na katero se nanaša tudi zadnja trditev: *V moji soseski se počutim varno, kadar pešačim*. 45 anketirancev *se* s trditvijo *popolnoma strinja*, 30 *se* jih *strinja*, 20 pa jih je *neopredeljenih*, kar pomeni, da je povprečen odgovor 3,84 (17 anketirancev *se* s trditvijo *ne strinja*).

V zadnjem sklopu sta dve trditvi, ki ugotavljata, da je več ljudi naklonjenih enovitemu arhitekturnemu videzu soseske (58 anketirancev je označilo odgovora 4 ali 5, 22 odgovor 1 ali 2, neopredeljenih pa je 31). Zadnja trditev pravi: *V moji soseski me motijo hiše s pisano barvo fasade*. Izstopata najskrajnejša odgovora, s trditvijo *se popolnoma strinja* 30 % anketirancev, *popolnoma pa se ne strinja* 25 % sodelujočih (povprečen odgovor: 3,0).

- Rezultati ankete namenjene strokovni javnosti

Prvo vprašanje je bilo splošno in se je nanašalo na razvojne priložnosti v Velenju kot celoti. Sodelujoči so razvrstili razvojne sklope od najpomembnejšega do manj pomembnih, k posameznemu sklopu pa so dopisali še prioritete projekte (številka 1 pomeni najpomembnejši sklop, številka 10 pa najmanj pomemben sklop). Preglednica 7 prikazuje, kako so sodelujoči te sektorje razvrstili. Izstopata sklopa *Promet* in *Gospodarstvo*, saj so ju vsi anketiranci uvrstili med najpomembnejše sklope, v katerih vidijo priložnosti za razvoj.

Sledijo si ostali sklopi, in sicer od pomembnejših do najmanj pomembnih: *Človeški viri in znanje*, *Turizem* (dva sodelujoča sta ga postavila na prvo mesto), *Energetika*, *Šport*, *Kultura* in *Struktura mesta*. Znotraj sklopa *Promet* so bili omenjeni naslednji projekti:

- projekt navezave Velenja na avtocesto (4x);
- rekonstrukcija cest (1x);
- prenova uničenih lokalnih cest (1x) in
- investicije v kolesarski promet (1x).

	Promet	Gospodarstvo	Človeški viri, znanje	Turizem	Energetika	Šport	Struktura mesta	Kultura
Sodelujoči št. 1	3	2	7	1	6	4	5	9
Sodelujoči št. 2	1	5	5	10	10	10	10	/
Sodelujoči št. 3	3	2	5	10	4	8	6	7
Sodelujoči št. 4	1	1	1	5	5	10	10	/
Sodelujoči št. 5	2	3	5	1	4	6	7	/

Preglednica 7: Rezultati ankete namenjene strokovni javnosti

Glede vlaganj v gospodarstvo se odgovori nanašajo na zagotavljanje boljših razmer za ustvarjanje novih gospodarskih družb. Kot primere so anketiranci navedli naslednje projekte:

- vlaganje v dejavnosti, ki ne obremenjujejo okolja;
- izgradnja poslovnega objekta;
- izgradnja tehnološkega parka ter

- spodbujanje malih in srednje velikih podjetij.

Sledijo projekti v sklopih *Človeški viri ter znanje in Turizem*, katerim sodelujoči pripisujejo srednje pomembno vlogo pri možnostih za razvoj v občini Velenje. V okviru izobraževanja je omenjeno le širjenje univerze, kljub temu pa sodelujoči v investicijah v izobraževanje vidijo nove priložnosti za razvoj. Znotraj sklopa *Turizem* sta podana dva splošna odgovora in štirje konkretni projekti. Po mnenju sodelujočih je potrebno razčleniti in analizirati vrste turizma v Šaleški dolini, torej oblikovati jasen koncept turističnega razvoja. Drugi splošnejši odgovor zahteva (podobno kot prejšnji za celotno dolino) jasen koncept ureditve Turistično-rekreacijskega centra Jezero. Konkretni projekti, ki so predlagani v odgovorih, pa so: ureditev čolnarne v TRC Jezero, izgradnja skate parka, ureditev kolesarske mreže po mestu in izgradnja vodnega parka.

Kljub temu da je bilo vprašanje splošno (razvojne priložnosti v občini Velenje), je območje obravnave možno povezati skoraj z vsemi v tem prvem vprašanju obravnavanimi sklopi in omenjenimi projekti. Kot že omenjeno:

- Po robu območja bo potekala tretja razvojna os (promet).
- Po mnenju občine in tudi sodelujočih v anketi je območje primerno za poslovno obrtno cono (gospodarstvo).
- Na severu območje meji na Termoelektrarno Velenje v okviru katere se predvideva rekonstrukcija zgradbe v šolske namene (človeški viri, znanje).
- Na zahodu območje meji na rekreacijsko turistične površine (turizem).
- V neposredni bližini pa so tudi prepoznavni in pomembni infrastrukturni industrijski in športni objekti (Premogovnik Velenje – energetika in športni park ob jezeru – šport).

Naslednja odprta vprašanja so se nanašala na obravnavano območje, in sicer tako, da so splošnejšim vprašanjem sledila vedno bolj konkretna. Drugo vprašanje preverja mnenja sodelujočih o primernosti območja za gradnjo. Kljub temu da so naravne danosti prostora ugodne, je v odgovorih moč začutiti rahel dvom o primernosti območja za pozidavo:

- Delno primerno (2x).
- Delno primerno (samo vzhodi del območja).

- Da, vendar je potrebno upoštevati načela prostorskega načrtovanja in trajnostnega razvoja, in ali je to sploh potrebno.
- Je primerno.

V nadaljevanju so anketiranci ugotavljali prednosti in slabosti območja, ki so naštetje spodaj.

- PREDNOSTI: TRC Jezero (2x), bodoča hitra cesta (2x), cestna povezava, obstoječa infrastrukturna opremljenost, bližina železniške postaje in proge, bližina centra
- SLABOSTI: Različne namembnosti okoli območja (2x), bližina deponije premoga (prah), industrijski značaj okolice, bližina TRC-ja (ko bo zgrajena hitra cesta)

Četrto vprašanje sprašuje, za katere dejavnosti bi morali rezervirati prostor v obravnavanem območju.

- Mešana dejavnost (5x), obrtna dejavnost (4x),
- Rekreatijske površine (1x), stanovanjske površine (1x),
- Kmetijska raba, proizvodna dejavnost, centralne dejavnosti.

Kmetijska raba zemljišča, proizvodna ter centralna dejavnost niso bili omenjeni. Vsi anketiranci so označili mešano dejavnost, štirje od petih so označili obrtno dejavnost, enkrat pa so omenjene rekreacijske in stanovanjske površine. V naslednjem vprašanju, ki se je neposredno navezovalo na prejšnjega, so sodelujoči določali deleže, ki bi jih dejavnosti zavzemale znotraj območja. Delež mešane dejavnosti na območju se v odgovorih spreminja od 30 % do 100 %, obrtna dejavnost naj bi zasedala 30 %, 33 % ali 40 %, pri zadnjem odgovoru pa je bila samo omenjena. Stanovanjske in rekreacijske površine, ki so omenjene le enkrat, pa naj bi zavzemale približno tretjino obravnavanega območja.

- Mešana dejavnost 30 %, obrtna dejavnost 40 %, stanovanjske površine 30 %.
- Mešana dejavnost 70 %, obrtna dejavnost 30 %.
- Mešana dejavnost 33 %, obrtna dejavnost 33 %, rekreacijske površine 33 %.
- Mešana dejavnost 100 %.
- Mešana dejavnost 100 %, obrtna dejavnost.

V predzadnjem vprašanju sprašujemo, katere dejavnosti na sosednjih območjih imajo največji vpliv na obravnavano območje ter ali je ta vpliv negativen ali pozitiven. Sodelujoči so podobnega mnenja, saj pripisujejo največji vpliv proizvodni dejavnosti (preglednica 8).

Sedmo in s tem zadnje vprašanje se je nanaša na bodočo hitro cesto, ki bo potekala ob zahodnem delu območja obravnave. Vprašanje se je glasilo: *Ali gledate na odsek Koroške ceste kot na oviro razvoja območja (cesta kot nevarna meja med morebitnim stanovanjskim območjem in rekreacijsko površino) ali kot na priložnost za razvoj (hitrejši in varnejši dostop do avtoceste)?*

Anketiranci so odgovarjali takole:

- Prednost za kakršnokoli dejavnost, ki bo na tem območju (3x).
- Priložnost za razvoj.
- Priložnost za razvoj (hitrejši in varnejši dostop do AC).
- Priložnost za razvoj, cesta je nujna (varnost).

Dejavnost	Vpliv na obravnavano območje
Proizvodna dejavnost	Negativen vpliv (prah, industrijski značaj)
Industrijska dejavnost	Negativen vpliv
Obrtna dejavnost	Skupaj z razširitvijo na obravnavano območje bi bil opazen pozitiven vpliv na razvoj regije in občine
Največji vpliv imata proizvodna in obrtna, sledita pa stanovanjska in rekreacijska dejavnost	Negativnih vplivov ni, razen mogoče s stališča pozidanosti - nepozidana »oaza«
Stanovanjske površine	Onemogočajo razvoj in prihod podjetij (strah pred onesnaženjem, hrupom, ...)

Preglednica 8: Vpliv sosednjih dejavnosti na obravnavano območje

4.5.4 Analiza trga nepremičnin

Finančna kriza in recesija, ki sta se začeli v letih 2008 in 2009, imata (tudi v Velenju) močan vpliv na dogajanje na nepremičninskih trgih, s tem pa na odločitve vlagateljev v razvojne investicije. Na nepremičninskem trgu je bilo možno zaznati:

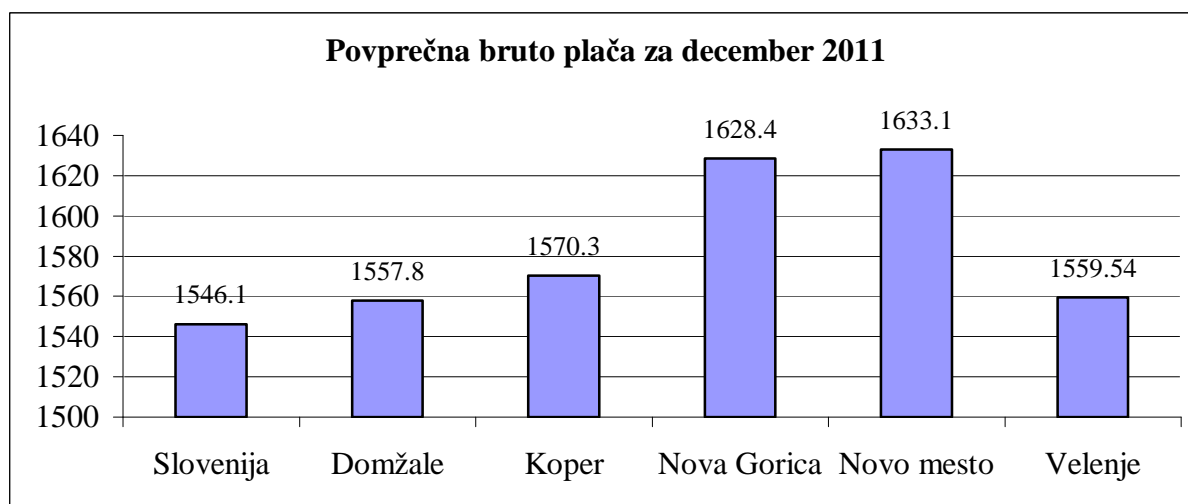
- drastičen upad prometa z nepremičninami;
- bistveno spremembo v razmerju med ponudbo in povpraševanjem;
- spremembe tržnih pričakovanj;
- zmanjšanje obsega novih projektov.

Po zadnjih podatkih Geodetske uprave Republike Slovenije (GURS) so se cene stanovanjskih nepremičnin glede na leto 2009 znižale. Cene stanovanj so bile v četrtem četrtletju 2011 nižje za 3 % glede na četrto četrtletje 2009 in 4 % nižje glede na leto 2010. Cene enostanovanjskih hiš so se v enakem obdobju zmanjšale za 11 %, pri čemer se je povečala površina k hišam pripadajočega zemljišča. Trenutno cene rahlo naraščajo, število dejansko izvedenih transakcij pa se zmanjšuje (Poročilo o povprečnih cenah nepremičnin na slovenskem trgu za 4. četrtletje 2011).

V nadaljevanju bomo pregledali dejavnike, ki vplivajo na ponudbo in povpraševanje in s tem na nepremičninski trg. Izsledki analize (demografski kazalniki, cene nepremičnin, raven povpraševanja in ponudbe itd) nam bodo koristili tudi pri odločanju o umestitvah vrtca, osnovne šole in doma za ostarele na obravnavano območje. Na povpraševanje najbolj vplivajo: dohodki, posojilna sposobnost, migracije in želje prebivalstva ter cene nepremičnin. Na ponudbo pa v največji meri vplivata razpoložljivost nepremičnin in njihova cena (Šubic Kovač, 2000).

- Dohodki

Povprečna bruto plača je v Sloveniji ob koncu leta 2011 znašala približno 1650 €, kar je nekoliko več kot v Velenju, kjer je znašala 1590 € (graf 6).

Graf 6: Povprečna bruto plača (Vir: SURS, 2011)

- Gostota prebivalstva

OBČINA	GOSTOTA NASELJENOSTI (št. preb. na km ²)
Domžale	473
Koper	169,7
Nova Gorica	114,5
Novo mesto	153,8
Velenje	393,2
Slovenija	101,2

Preglednica 9: Gostota naseljenosti (Vir: SURS, 2012)

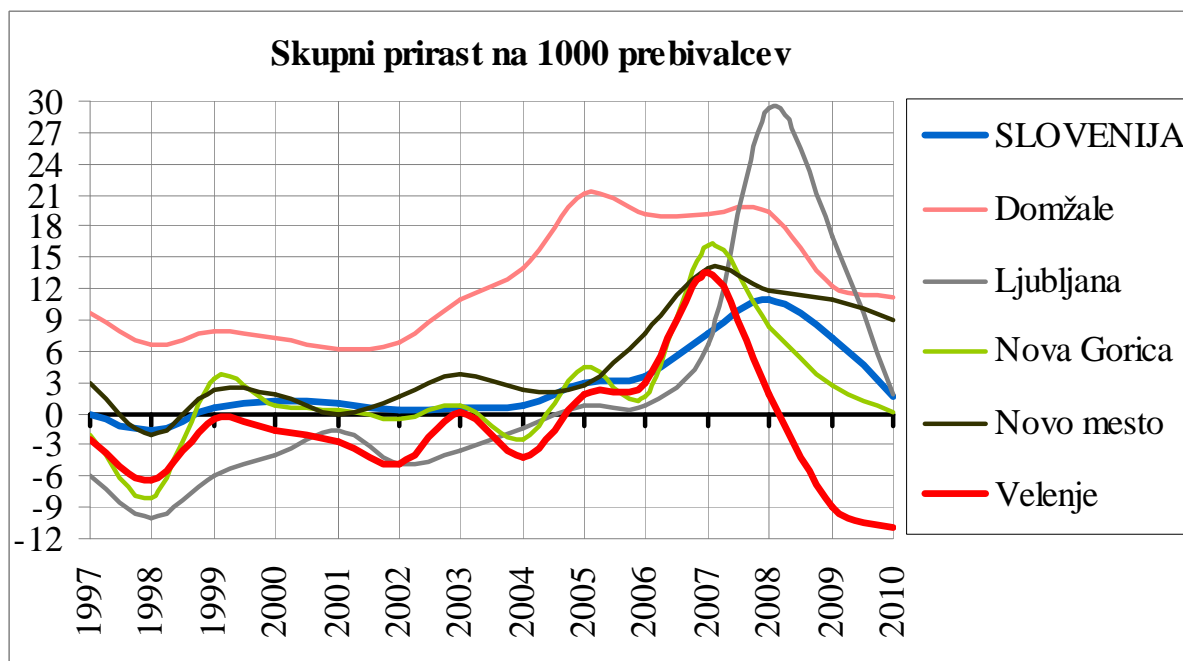
Povprečna starost v občini Velenje je 40,9 let (Slovenija 41,8 let). Indeks staranja znaša v Velenju 90, kar je nekoliko spodbudnejše kot v Sloveniji (118).

Zadnji podatek o stopnji delovne aktivnosti iz leta 2009 kaže, da je ta v Velenju nekoliko višja kot je državno povprečje (Velenje 61 %, Slovenija 60 %). Aktualnejše podatke o delovno aktivnem prebivalstvu nam prikazuje graf 9.

- Skupni prirast na 1000 prebivalcev

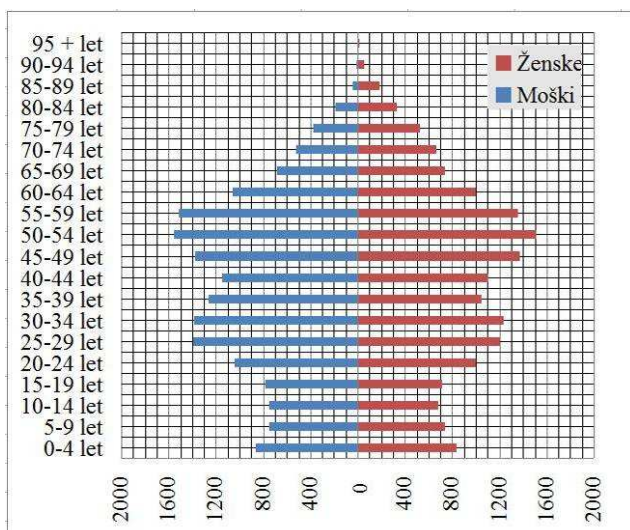
Pri vseh občinah opazimo zmanjšanje skupnega prirastka prebivalstva, prav tako pa je pojav očiten tudi na ravni celotne države (graf 7). Med opazovanimi občinami je padec najizrazitejši ravno v občini Velenje, kar je posledica odseljevanja. Po podatkih Statističnega urada

Republike Slovenije (2012) je negativni skupni prirast v občini Velenje odraz izrazito negativnega selitvenega prirasta. V letu 2007 je skupni prirast v občini Velenje znašal 13,6 nakar je sledil padec na -11,0 v letu 2010.

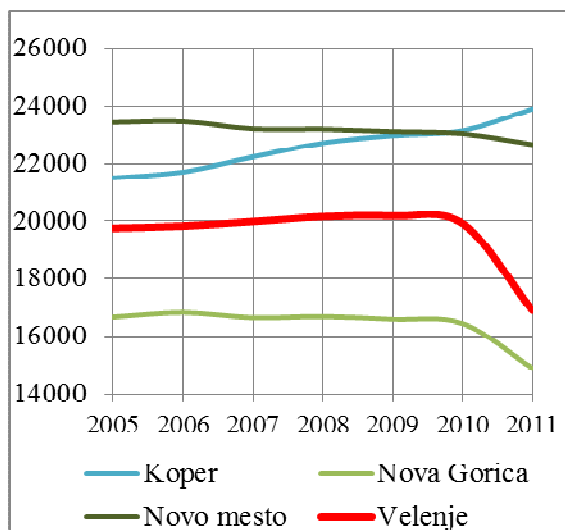
Graf 7: Skupni prirast na 1000 prebivalcev (Vir: SURS, 2012)

- Starostna struktura

Graf 8: Starostna piramida za Velenje
 (Vir: SURS, 2012)

- Delovno aktivno prebivalstvo

Graf 9: Delovno aktivno prebivalstvo
 (Vir: SURS, 2012)

- Število zgrajenih stanovanj

V letih od 2002 do 2010 je bilo v Velenju v povprečju dokončanih 91 stanovanj na leto. Potrebno je poudariti, da to kratkotrajno povprečje zvišuje leto 2010, ko je bilo dokončanih 333 stanovanj.

Povprečna cena rabljenega stanovanja je v Sloveniji v četrtem četrtletju 2011 znašala 1670 €/m², kar je 4 % manj kot v četrtem četrtletju 2010. Gibanje dejansko izvedenih transakcij pa še vedno kaže na upadanje števila prodaj.

Velenje spada v cenovno območje *Okolica Maribora in Celja*, za katero velja, da so se rabljena stanovanja od četrtega četrtletja 2010 do istega četrtletja 2011 prodajala po povprečni ceni 1150 €/m² (slovensko povprečje v tem obdobju je 1735 €/m²). Povprečna cena hiš v Sloveniji je v četrtem četrtletju 2011 znašala 117.531 €. Glede na obdobjeizpred enega leta je ta cena nižja za približno 5 %. Cene zemljišč (kmetijskih in zazidalnih) ter cene pisarn imajo značilnost nihanja, vendar imajo kljub temu trend rahlega padanja. Prav tako je značilen upad prometa v teh segmentih nepremičninskega trga (Poročilo o povprečnih cenah nepremičnin na slovenskem trgu za 4. četrtletje 2011).

- Oglaševane nepremičnine

Na spletni strani *nepremicnine.net* je bilo dne 13. 02. 2012 oglaševanih 90 rabljenih stanovanj. Največ je bilo trisobnih (42) in dvosobnih (20) stanovanj, sledijo garsonjere (8), dvoinpolsobna (6), enosobna (5), enoinpolsobna (4) ter štirisobna (4) stanovanja. Povprečen kvadratni meter rabljenega stanovanja je bil oglaševan za 1159,2 €/m². Povprečna površina stanovanja je bila 68,1 m², stanovanje pa je bilo v povprečju staro 35 let (letnik 1977).

Tip stanovanja	[m ²]	[€/m ²]
Garsonjera	28,0	1496,5
Enosobno	42,6	1281,8
Enoinpolsobno	47,7	1365,2
Dvosobno	60,7	1146,2
Dvoinpolsobno	59,8	1260,4
Trisobno	82,1	1107,4
Štirisobno	93,8	1146,8

Preglednica 10: Cene oglaševanih stanovanj
(Vir: *nepremicnine.net*, 2012)

V Velenju ali neposredni bližini Velenja se je glede na spletno stran *nepremicnine.net* 13. 02. 2012 prodajalo 15 samostojnih hiš. Skupno število oglaševanih samostojnih hiš (v Velenju

vključno z bližnjo in daljno okolico) je bilo 48. Povprečna hiša je merila 242,4 m², stara je bila skoraj 25 let, oglaševala pa se je po ceni 968,8 €/m².

Skupna površina poslovnih prostorov, ki so se v tem času oglaševali na območju Velenja, je bila 10.910 m². Povprečen poslovni prostor je meril 519 m², oglaševal se je po 1191 €/m², star pa je bil 36 let.

13. 02. 2012 je bilo na spletni strani *nepremicnine.net* na cenovnem območju Velenja oglaševanih 44 zazidljivih zemljišč, od tega 13 v mestu ali v njegovi bližini. Povprečna velikost je bila 2800 m², cena pa 58,4 €/m². S tega dne sta tudi oglas za nezazidljivo zemljišče in oglas za kmetijsko zemljišče.

- Izvedene prodaje

V Velenju je bilo v zadnjem letu (med februarjem 2011 in 2012) prodanih 151 rabljenih stanovanj. Povprečno prodano stanovanje meri 50,1 m², staro je 37 let, kvadratni meter pa je stal 1221,6 € (preglednica 11). Opazimo lahko, da so oglaševane cene približno 40 €/m² nižje kot v zadnjem letu realizirane cene. To je rezultat gospodarske krize in z njo povezanega upada prometa z nepremičninami in znižanja cen. V cenovnem območju, v katerega spada

Velenje, je v primerjavi s celotno Slovenijo za leto 2011 možno zaznati podobne premike cen stanovanj in odzive na gospodarsko krizo. Cene rabljenih stanovanj se v povprečju spreminjajo zelo počasi, manjša stanovanja se komaj opazno cenijo, pri večjih pa je moč zaznati minimalno rast cen. Skromno ostaja število dejansko opravljenih transakcij, tako v območju Velenja kot v sosednjih in ostalih regijah.

Površina	Število stanovanj	Povprečna dosežena cena [€/m ²]
< 30 m ²	29	1349,5
31 – 41 m ²	20	1322,4
42 – 65 m ²	75	1196,7
66 – 82 m ²	24	1095,5
83 m ² <	4	1052,0

Preglednica 11: Število, površina in cena dejansko izvedenih transakcij
(Vir: GURS, 2012)

- Najemni trg

Na dan 13. 02. 2012 je bilo na območju Velenja mogoče najeti 3 stanovanja, in sicer eno rabljeno stanovanje ter dve stanovanji v novogradnji. Oglasov za najem hiš ali zemljišč na ta dan na strani *nepremicnine.net* ni bilo. Vseh oglasov za najem poslovnega prostora v Velenju

ali njegovi bližnji oz. bolj oddaljeni okolici je bilo 14. V Velenju se je v skupni površini 935 m² oddajalo 8 poslovnih prostorov. Povprečna oglaševana najemnina je znašala 987,7 €/mesec, povprečna starost najemnih prostorov je bila 29 let. Stanovanjski in poslovni najemni trg obstajata na območju Velenja zaradi majhne ponudbe le v minimalni obliki.

- Novogradnje

V naselju Selo v KS Konovo je v zaključni fazi gradnje večstanovanjski objekt s 156 stanovanji v velikosti od 33 do 95 m². Objekt ima štiri nadzemne etaže (P+3) ter podzemne garaže v dveh etažah (Vir: Cigrad, 2012). V začetnih fazah gradnje je poslovno stanovanjski objekt v KS Gorica. Vseboval bo večnamensko dvorano, namenjeno delovanju in potrebam KS Gorica, parkirno hišo s 500 parkirnimi mesti ter 130 stanovanj (Vir: MOV, 2012). Tretja stanovanjska novogradnja se nahaja v centru v MČ Desni breg na Šercerjevi ulici. Je v fazi zaključevanja gradbenih del, gre pa za 10 dvoetažnih vrstnih hiš v velikosti med 113 in 163 m² oz. s skupno površino parcele od 172 do 340 m² (Vir: Vile Velenje, 2012).

4.6 Potreba po poslovnih conah – storitvene dejavnosti

Storitvene dejavnosti so za okolje Šaleške doline še posebno pomembne, saj omogočajo razvijanje terciarnih panog. Storitveni sektor tako postaja vedno bolj pomemben ponudnik novih delovnih mest. Med nove zaposlovalce lahko prištejemo drobne obrtnike ali nova ustvarjalna podjetja, razna podjetja za specializirane storitve ali za preprostejše osebne storitve. Premogovnik Velenje z nenehnimi izboljšavami tehnologije pridobivanja premoga zmanjšuje število zaposlenih. Kot odgovor na prejšnji problem vztrajno išče nove poslovne priložnosti, v katere prezaposluje nekdanje sodelavce. Nova komercialna cona bi novim in obstoječim podjetjem nudila prostor, ki bi jim omogočal nadaljnji razvoj, saj se sedaj nahajajo v coni premogovnika, ki ni primerna za njihovo dejavnost. Območje je tako z vidika danih in tudi ustvarjenih danosti primerno za razvoj v smeri poslovne cone. Prav tako obstaja s strani občine interes za razvoj obrtnih dejavnosti, saj je s prostorskim aktom del območja že namenila tej dejavnosti. Zanimanje za investiranje v komercialno cono tako zaznavajo tudi na občini. Med drugim gre za povpraševanje raznih storitvenih podjetij, ki vidijo poslovne priložnosti v sodelovanju s šaleško proizvodno in energetske industrijo. Interes se je zelo

povečal še z dokončno določitvijo trase hitre ceste. V poglavju 5.2.3, v katerem so prikazani rezultati odprtega vprašalnika, je razvidno, da je obrtni in mešani dejavnosti na tem območju najbolj naklonjena strokovna javnost.

4.7 Potreba po stanovanjih – stanovanjske površine

Stanovanjski primanjkljaj iz preteklosti znaša 330 stanovanj za leto 2010, za leto 2011 pa 100 stanovanj. Število zastaranih stanovanj (ki zaradi starosti niso več primerna za bivanje) je 50, 5 stanovanj je v prenavljanju, 20 pa jih je potrebnih prenove (Čujež, 2012).

Na Uradu za urejanje okolja v MOV so v letu 2009 obravnavali 147 vlog za izdajo gradbenega dovoljenja za manj zahtevne in zahtevne objekte, v letu 2010 198, v letu 2011 pa 165 vlog. V letu 2011 so izdali 125 gradbenih dovoljenj, od tega približno 70 za gradnjo enostanovanjskih hiš (novogradnje, rekonstrukcije, dozidave, nadzidave itd.), ostalo so bile vloge za gradnjo drugih objektov. Lahko bi torej sklepali (groba ocena), da se od 40 % do 50% vseh vloženih vlog na leto nanaša na stanovanjsko gradnjo in od tega le nekaj vlog na gradnjo večstanovanjskih stavb. Vsi navedeni podatki seveda veljajo za občino Šmartno ob Paki, Šoštanj in Mestno občino Velenje skupaj. Po informacijah predsednika urada je razmerje med vsemi vlogami približno 70 : 20 : 10 (MOV : občina Šoštanj : občina Šmartno ob Paki).

Leto	2009	2010	2011
Št. obravnavanih vlog za izdajo GD	147	198	165

Preglednica 12: Št. vlog za izdajo GD (Vir: Vučina, 2012)

Povprečno število prejetih vlog za izdajo gradbenega dovoljenja je 170 na leto. 75 % vlog se nanaša na gradnjo enostanovanjskih hiš, kar znese 130 vlog. Od tega je približno 70 % vlog (okoli 90) oddanih na MOV. Oceniti je potrebno še delež vlog za novogradnjo v mestu Velenje, kar pomeni, da je potrebno izločiti vloge za rekonstrukcije in gradnjo v ostalih naseljih. Sogovornik na uradu pripiše polovico vlog rekonstrukcijam in nadaljnjo polovico vlog novogradnjam v Velenju. Na leto torej urad zabeleži približno med 20 in 30 želj po gradnji enodružinske hiše v Velenju.

4.8 Vrtci, osnovno šolstvo in varstvo starejših – centralne dejavnosti

V štirih enotah Vrtca Velenje, ki se nahaja na 12 lokacijah, je vpisanih 1299 predšolskih otrok. Povprečno je v oddelku vrtca skoraj 18 otrok. Po podatkih statističnega urada je vključenost otrok v vrtce v starostni skupini med 1. in 5. letom 76,3 %. Trenutno je pri obeh najpomembnejših kazalnikih (vključenostjo otrok v vrtce in deležem otrok starih med 1 in 5 let) opaziti trende naraščanja. Poleg že omenjene vključenosti otrok v vrtce od leta 2004 narašča tudi število otrok starih od 1 do 5 let. Trenutno je v Velenju v tej starostni skupini približno 1650 otrok.

4 enote vrtca se nahajajo v naseljih izven Velenja, ostalih 8 enot pa je lociranih v centralnem delu Velenja ali znotraj večjih sosesk. Najbližje obravnavanemu območju sta Vrtec Jakec v KS Pesje, ki sprejme do 70 otrok, in Vrtec Tinkara, ki se nahaja v MČ Center Desni breg ob Sončnem parku in sprejeme okoli 200 otrok (Vir: Vrtec Velenje). Prva enota je od centra obravnavanega območja oddaljena približno 1200 m. Pot je dejansko daljša, saj je potrebno prečkati železniški tir in reko Pako, kar pa je možno preko oddaljenega železniškega podvoza na Rudniški cesti. Peš dostop do vrtca je tako ne le zaradi oddaljenosti zelo otežen. Oddaljenost enote Tinkara je približno 1000 m, peš dostop pa vodi preko Koroške ceste in Sončnega parka. Po podatkih s spletne strani Ministrstva za šolstvo in šport je bilo na dan 13. 03. 2012 v vrtcih v Velenju 33 prostih mest. V enoti v Pesju sta bili prosti 2 mesti, v enoti Tinkara pa nobeno. V območju zato predlagamo novo enoto vrtca za 30 otrok. V prid novi enoti vrtca so: število novih stanovalcev na območju obravnave, prerazporeditev nekaterih otrok v bližnji vrtec (krajša razdalja do vrtca), nizko število prostih mest v vrtcih, rahlo naraščanje vključenosti otrok v vrtce in rahlo naraščanje števila otrok v najmlajši starostni skupini ter rahel trend naraščanja natalitete. V območju se zato predlaga nova enota vrtca za 30 otrok.

Območje obravnave spada v šolski okoliš OŠ Antona Aškerca in je od nje oddaljeno približno 1300 m. Na podlagi podatkov, pridobljenih s spletnih strani osnovnih šol in po osebni komunikaciji z ravnateljji, smo ugotovili število vpisanih učencev v šolskem letu 2011/2012 in kapaciteto šol. Rezultati so prikazani v preglednici 13.

OSNOVNA ŠOLA	Anton Aškerc	Gorica	Gustav Šilih	Livada	Miha Pintar Toledo	Šalek	SKUPAJ
PODRUŽNICE	Pesje	Vinska Gora, Bevče	Šentilj	Cirkovce, Škale	Plešivec	/	
ŠT. VPISANIH UČENCEV V ŠOL. L. 11/12	508	378	442	420	400	345	2493
KAPACITETA	750	378 ¹⁰	442 ¹⁰	500	450	700	3220

Preglednica 13: Število vpisanih in kapacitete osnovnih šol

Kapaciteta vseh osnovnih šol znaša 3320 učencev. V občini Velenje je torej v šolskem letu 2011/2012 prostora še vsaj za 800 učencev. Še več, prav vse nove učence na obravnavanem območju bi lahko sprejela OŠ Antona Aškercarja, pri kateri je razlika med kapaciteto in trenutnim vpisom 242 učencev v prid kapaciteti. Potreb po novi osnovni šoli ali podružnici tako ni.

Odločitev za nov dom starejših občanov lahko utemeljimo z demografskimi lastnostmi prebivalstva, predvsem s starostno strukturo prebivalstva. Po podatkih, pridobljenih s strani vodstva Doma za varstvo odraslih Velenje, imajo 100 % zasedene kapacitete od leta 1990, ko so natančno začeli beležiti zasedenost. V Topolšici, ki je od Velenja oddaljena približno 10 km, je še en dom starejših, ki na dan 12. 03. 2012 tudi ni imel prostega mesta. Objekt je relativno nov, zato starejših podatkov o zasedenosti kapacitet ni. Lociranje na območje obravnave je na mestu z večih vidikov. V neposredni bližini so obširne zelene površine in javni park, prav tako pa je območje povezano z mestnim središčem z lokalnim javnim prevozom, kar odtehta razdaljo do centralnih dejavnosti. V kombinaciji z načrtovanim vrtcem dobimo okolje, ki ima na starejše pozitiven učinek. Pomembna pa je tudi fleksibilnost zavodov, ki je na ta način omogočena, saj se tako lahko prilagajamo potrebam po prostoru v vrtcu ali varstvu ostarelih. Lokacija je pozitivna tudi z vidika frekventnosti prostora, ki ga bo generirala poslovno komercialna cona. Starejši so tako vpeti v aktiven, živ prostor, hkrati pa prebivajo v bližini zelenih rekreacijskih in parkovnih površin.

¹⁰ Za obe osnovni šoli (OŠ Gorica in OŠ Gustava Šiliha), za kateri mi ni uspelo pridobiti podatka o kapaciteti, privzamemo, da je kapaciteta enaka kar številu vpisanih v tekočem šolskem letu. Na ta način smo z vidika računa kapacitet oz. števila vpisanih na osnovne šole na varni strani.

4.9 Povzetek rezultatov in cilji razvoja obravnavanega območja

Anketiranci bi najraje živeli v naselju enodružinskih hiš. Ne moti jih niti starostno niti socialno raznolika stanovanjska soseka. Anketiranci se delno strinjajo z mešanjem rabe prostora.	SKLEPNE UGOTOVITVE
Anketiranci imajo raje manjše stanovanjske soseke, takšne ki jih lahko prehodijo, hkrati pa bi radi živeli v enodružinski hiši na čim večji parceli. Manjša parcela je sprejemljiva, le če je v neposredni bližini park.	
Anketirancem se zdi zelo pomembna bližina javnih površin (igrišče, park, trg, gozd, otroška igrala, drug javni prostor). Neposredna bližina vrtca in trgovine z živili ni najpomembnejša.	
Anketiranci se kljub temu, da so pripravljene dostopati do vsakodnevnih opravkov peš, s kolesom ali z javnim prevozom, niso pripravljene odreči direktnemu dostopu z avtomobilom do svojega bivališča.	
Anketiranci si želijo, da bi imeli vrtec, osnovno šolo in trgovino z živili na peš razdalji.	
Sodelujoči pri reševanju vprašalnika vidijo priložnosti za razvoj Velenja predvsem na področju prometa in gospodarstva.	
Največkrat sta omenjena projekta navezave Velenja z avtocestnim križem in ustvarjanje ugodnejšega okolja za mala in srednje velika podjetja.	
Zaradi bližine deponije premoga in industrijskega značaja okolice je po mnenju sodelujočih območje delno primerno za stanovanjsko pozidavo.	
Za območje najprimernejši dejavnosti sta mešana in obrtna dejavnost.	
Na sosednjih površinah so glede na gabarite (volumen, tloris) locirani zelo raznoliki objekti.	
Koroška in Cesta Simona Blatnika sta pomembni lokalni cesti, ki povezujeta Velenje in Šoštanj.	
Rekreacijske površine so z mestom povezane s slabimi kolesarskimi potmi.	
Značilen je industrijski značaj okolice, ki je viden z vsake točke območja (TEŠ, skladišča, stara termoelektrarna Velenje, daljnovod, vročevod).	
Občina zaznava interes po investiranju v komercialno poslovno cono in se sooča s povpraševanjem manjših ter srednje velikih podjetij po primernih lokacijah za delovanje.	
Zaznati je pomanjkanje prostih mest v varstvenih zavodih.	
	
Stanovanjski del območja bodo sestavljale parcele različnih velikosti namenjene enodružinski gradnji.	U

SE NADALJUJE NA NASLEDNJI STRANI

NADALJEVANJE

Dolžina načrtovane stanovanjske ulice je 250 m.
V območju mešanja dejavnosti je načrtovano vertikalno mešanje rabe prostora (v pritličju poslovni prostori v nadstropju pa stanovanja ali poslovni prostori)
V okviru načrtovanega območja mešanih dejavnosti so locirani vrtec ter dom za ostarele.
Ob Cesti Simona Blatnika je načrtovan tehnološki park. V neposredni bližini so locirani pomembni gospodarski subjekti prav tako je blizu načrtovan uvoz na hitro cesto.
Izključno stanovanjske površine zavzemajo manj kot tretjino obravnavanega območja.
Stanovanjske površine načrtujemo v bližini obstoječih in jih ločimo od ostale rabe prostora.
Stavbe so orientirane proti skupnemu javnemu prostoru.
Povezava zelenih površin (in s tem povezava mesta s TRC Jezero) s kvalitetnimi kolesarskimi potmi.
Izkoriščanje daljinskega ogrevanja in hlajenja.
Optimalna orientacija stanovanjskih objektov (izkoriščanje sončne energije, pogled z atrijev mimo negativnih vizur).
Načrtovana varstvena zavoda sta locirana v središče območja ob javni trg (mešanje različnih starostnih skupin ljudi).
Načrtovani so terapevtski vrtovi namenjeni izključno domu za ostarele in vrtovi v okviru vrtca.

Preglednica 14: Povzetek rezultatov in cilji razvoja obravnavanega območja

Ta stran je namenoma prazna

5 PREDLOG PROSTORSKE UREDITVE

5.1 Predlog koncepta prostorskega razvoja obravnavanega območja

Koncept razvoja predstavlja povezava mesta s kvalitetnimi zelenimi površinami ob jezeru. To bi lahko storili s spremembo prečnega profila Koroške ceste in z rekonstrukcijo dela ceste Simona Blatnika, kar pa presega okvir naloge. Z upoštevanjem prostorske ureditve obravnavanega območja, lahko preko obstoječega sončnega parka in novo načrtovanega javnega prostora, omenjene mestne površine prav tako učinkovito povežemo. Koncept razvoja območja je torej javen prostor - trg, ki ima dve enakovredni funkciji. V prvi vrsti združuje različne dejavnosti, ki ga znotraj novo načrtovane soseske obkrožajo. Enako pomembno je povezovanje mestnih zelenih površin in povezovanje mesta samega z zelenimi površinami ob jezeru, kar predstavlja drugo funkcijo.

Slika 46: Koncept sloni na povezovanju zelenih površin

5.2 Koncept razmestitve dejavnosti

Koncept razmestitve dejavnosti sloni na rešitvi, tekom naloge izpostavljenega problema, kako na obravnavanem območju združiti in smiselno urediti coniranje različnih dejavnosti v okolici. Območje obravnave povezuje javna ploščad, ki poteka od TRC Jezera do središča območja in naprej proti severu do ceste, ki vodi do parka ob jezeru. Javna ploščad je torej stičišče različnih rab prostora in hkrati linijska povezava različnih zelenih površin.

Posamezna dejavnost se na različne načine odpira na to ploščad (npr. z orientacijo stavb ali s programom v pritličju). Med ploščadjo in Cesto Simona Blatnika je na ravnem delu območja lociran tehnološki park. Z lokacijo znotraj območja ob cesto Simona Blatnika je tako najbližje načrtovanemu uvozu na hitro cesto. Stanovanjske površine se smiselno nadaljujejo ob podaljšanih stanovanjskih cestah proti središču območja in se končajo na meji s trgom. Na severnem delu je predvidena mešana raba prostora. Objekti so, za razliko od tehnološkega parka, svobodnejše oblike, so pa skrbno poravnani z mestno cesto. Ob ploščadi sta na tem delu območja locirana še vrtec in dom za ostarele. Zaradi medsebojne bližine obeh varstvenih zavodov je možno prilagajanje kapacitet glede na trenutne potrebe.

Slika 47: Razmestitev dejavnosti

Na skrajnem vzhodnem delu območja so vrtički, ki še poudarijo povezanost zelenih površin. Vrtički so namenjeni štirim skupinam uporabnikov. Del vrtičkov, ki so namenjeni domu za ostarele, ima terapevtsko funkcijo. En del vrtov pripada potrebam vrtca, kjer lahko na ta način že zgodaj spodbujajo skrb otrok za naravno. Preostali vrtovi so razdeljeni na vrtove, ki jih lahko najamejo lokalni prebivalci in prebivalci ostalih mestnih predelov. Slika 48 prikazuje celotno podrobnejšo ureditev območja.

Površine namenjene stanovanjskim hišam merijo med 400 in 1000 m² (skupaj stanovanjske površine 57.000 m²), javna ploščad zaseda približno 6000 m², vrtički 9000 m², tehnološki park 90.000 m², območje mešanih dejavnosti pa 65.000 m².

5.3 Podrobna prostorsko – urbanistična ureditev območja

5.3.1 Komerzialna cona

Med Cesto Simona Blatnika, javno ploščadjo in stanovanjskimi površinami je lociran tehnološki park (slika 49). Ob Cesto Simona Blatnika je umeščen zaradi najlažjega dostopa in zaradi sorodnih tlorisnih gabaritov sosednjih objektov na južni strani ceste. Zgradbe sledijo enostavni prometni shemi, ki je pravokotna in omogoča karejsko zazidavo. Tlorisi posameznih objektov, v obliki črke U, so povzeti po obstoječi stavbi in omogočajo združevanje sorodnih dejavnosti. Objekti, ki so bližje javni ploščadi, so proti njej odprti. Sestavljeni so iz kletne etaže, pritličja (ali visokega pritličja) in enega nadstropja (K+P+1). S svojo višino se na ta način skladajo z višjimi objekti na južnem delu Ceste Simona Blatnika in stanovanjskimi stavbami na severnem in vzhodnem delu. Park lahko zaradi bližine zelenih površin, dostopa z javnim mestnim prevozom in navezanostjo na obstoječo industrijo ustvari stimulatивно okolje za razvoj podjetništva.

Površina cone	Grajene strukture	Prometne površine	Zelene površine
93.000 m ²	28.000 m ²	26.000 m ²	39.000 m ²
Delež od celotne površine	30 %	28 %	42 %

Preglednica 15: Površine con

5.3.2 Stanovanjske površine

V izključno stanovanjskem delu (slika 50) je skupaj predvidenih 30 enodružinskih atrijskih hiš. Površina parcel je od 400 do 1000 m², bruto tlorisna površina hiš med 100 in 260 m². Parcele sledijo liniji, ki jo narekujeta Goriška in Subotiška ulica, ki se nahajata na sosednjih stanovanjskih površinah. Hiše so poravnane s cestno linijo in imajo čim krajši dovoz do ceste. S predvideno smerjo mestnih cest se stanovanjske površine ohranjajo na rahlo nagnjenem delu območja, kar omogoča dobro osončenost parcel. V vzhodnem delu stanovanjskega območja je možna gostejša stanovanjska zazidava. Z bolj strnjeno zazidavo se tlorisno približamo sosednjim objektom ob Koroški cesti, hkrati pa predvidimo nekoliko pestrejšo stanovanjsko zazidavo. Kljub trenutni nezainteresiranosti za nakup vrstne hiše (ali vila bloka) tako poleg prostostoječe stanovanjske gradnje, omogočimo še druge opcije stanovanjske zazidave.

5.3.3 Območje mešanja dejavnosti

Bolj pestro rabo prostora na tem območju nakažemo s svobodnejšim tlorisom objektov. Skupna jim je postavitve ob linijsko ploščad ali ob cesto, ki poteka čez območje obravnave in povezuje stanovanjske površine ter tehnološki park. Število stavb torej ni predpisano (slika 51). Objekti so sestavljeni iz štirih etaž, kletne etaže, pritličja in dveh nadstropij. V pritličju objektov so predvideni poslovna dejavnost, nekatere centralne dejavnosti in javni program, ki služijo ostalim uporabnikom območja. V nadstropjih vertikalno mešanje rabe zaokrožata stanovanjska ali poslovna raba. Na delu območja, ki se dotika trga, sta predvidena oba varstvena zavoda, enota vrtca in dom za ostarele. Lokacija obeh zavodov je torej preko ploščadi vpeta v prostor in hkrati v vse zelene površine. Vzhodni del območja je rezerviran za vrtičke, ki so razdeljeni na dva dela. V manjšem obsegu so namenjeni domu za ostarele (lahko jih imenujemo terapevtski vrtički) in vrtcu. Z vrtom v okviru vrtca se pri otrocih spodbuja odgovoren odnos do narave, seveda pa lahko pomembno pripomore tudi k samooskrbi s prehrano. Preostali pretežen del vrtov se nameni najemu. Lokacija vrtičkov na tem delu območja obravnave namiguje na prisotnost zelenih površin, do katerih vodi trg. Smisel lokacije vrtov je toliko večji zaradi relativne oddaljenosti od športnega in mestnega parka.

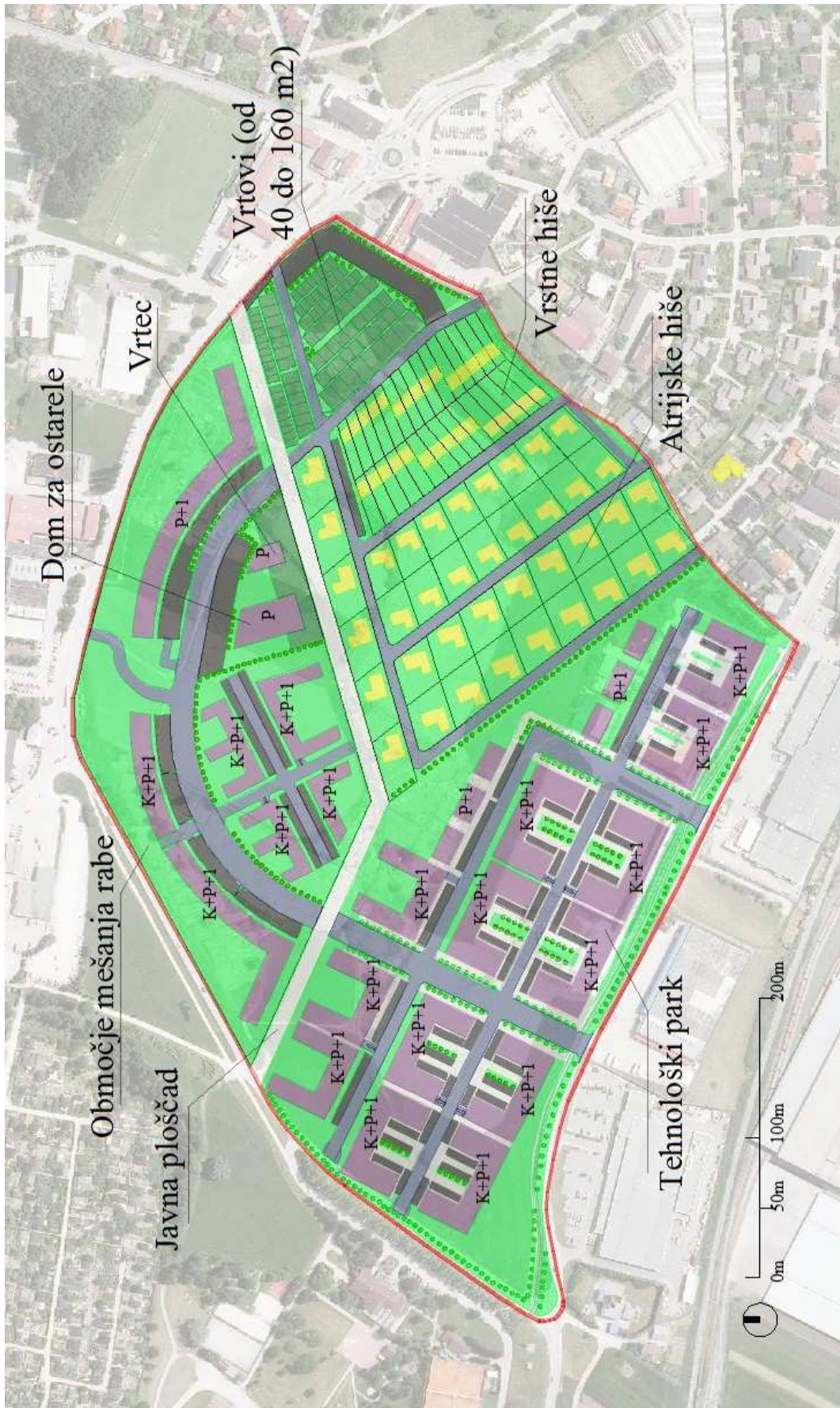
5.3.4 Prometni sistem in ureditev javne ploščadi

Dostopi na obravnavano območje so urejeni posebej za vsak del območja. Čezenj sicer poteka mestna cesta, vendar je na delu, kjer seka trg, na različne načine jasno nakazana prednost peš cone. Najprimernejša rešitev bi bilo izvennivojsko križanje poti, pri čemer se nivo peš cone ne bi spremenil in bi cesta potekala pod trgom. Na območje tehnološkega parka se s Ceste Simona Blatnika dostopa na dveh mestih. Razdalja med dostopoma znaša 180 m in narekuje dimenzije cestne mreže znotraj parka. Profil ceste sestavljajo dva vozna pasova, kolesarski pas, ki poteka po cestišču in je od njega ločen s polno črto, ter hodnik za pešce. Parkiranje pri posameznem objektu je omogočeno v kletni etaži in v atriju med cesto in objektom. Pri objektih ob trgu je parkiranje možno le v kletni etaži in bočno ob cesti, kar omogoča odprtost proti trgu.

V stanovanjski del je dostop urejen po obstoječih ulicah (Goriški, Subotiški in dveh odcepih Koroške ceste). Dodaten dostop predstavlja tudi eden od dveh novih dostopov na območje obravnave s Koroške ceste. Kolesarski promet poteka skupaj z motornim prometom po cesti. Profil ceste je torej ob robu omenjenih ulic razširjen, tako da imamo dva vozna pasova, ločena s prekinjeno črto, in pločnik za pešce. Dovozi do hiš, ki so poravnane s cesto, so karseda kratki, kar pomeni optimalno dolžino vseh komunalnih vodov. Kakor v ostalih predelih območja so tudi v tem delu kolesarji del prometa na cesti (niso ločeni s svojo stezo). Na ta način sporočamo voznikom motornih vozil, da so kolesarji enakovredni, hkrati pa se izognemo kolesarski stezi, ki bi bila zaradi številnih uvozov zelo neudobna.

Na območje mešane dejavnosti vodi nov dovoz, ki je speljan po blagi klančini s Koroške ceste. Profil na tem območju je enak kot v tehnološkem parku, podoben pa je tudi način parkiranja. Na delu, kjer sta vrtec in dom za ostarele, je parkiranje urejeno ob cesti, s čimer dosežemo dobro ločitev avtomobilov in uporabnikov zavodov. V območju vrtov je parkiranje prav tako urejeno ob cesti.

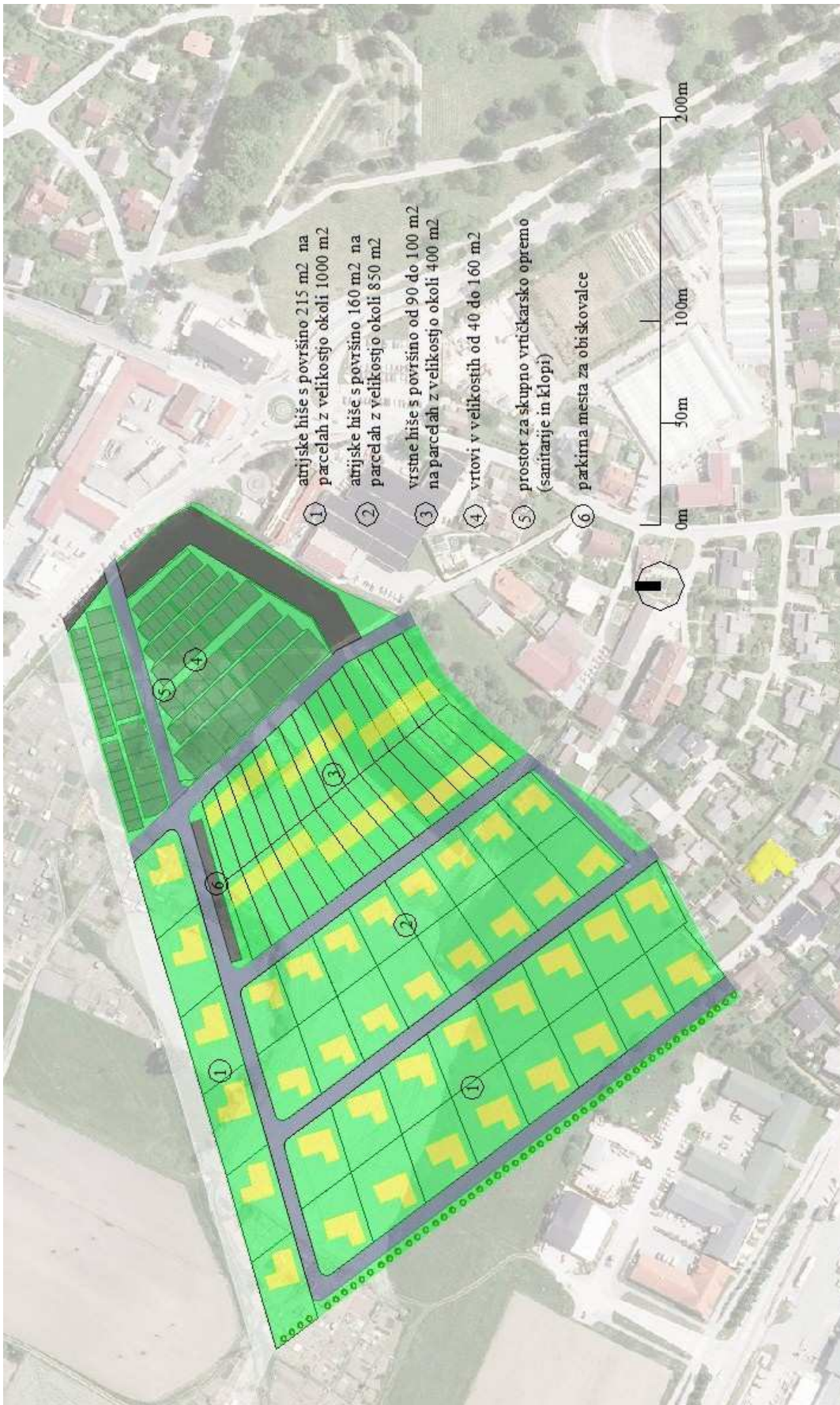
Na sliki 52 je poleg prikaza križanj s cestami še predlog ureditve ploščadi. Širina trga (10 m) omogoča nemoten potek obojestranske kolesarske poti (2,5 do 3 m) in razkošnega peš hodnika (2 do 3 m). Preostala širina ploščadi je namenjena različnim uličnim programom (otroška igrala, stojnice, potujoča knjižnica itn).

Slika 48: Podrobnejša ureditev območja

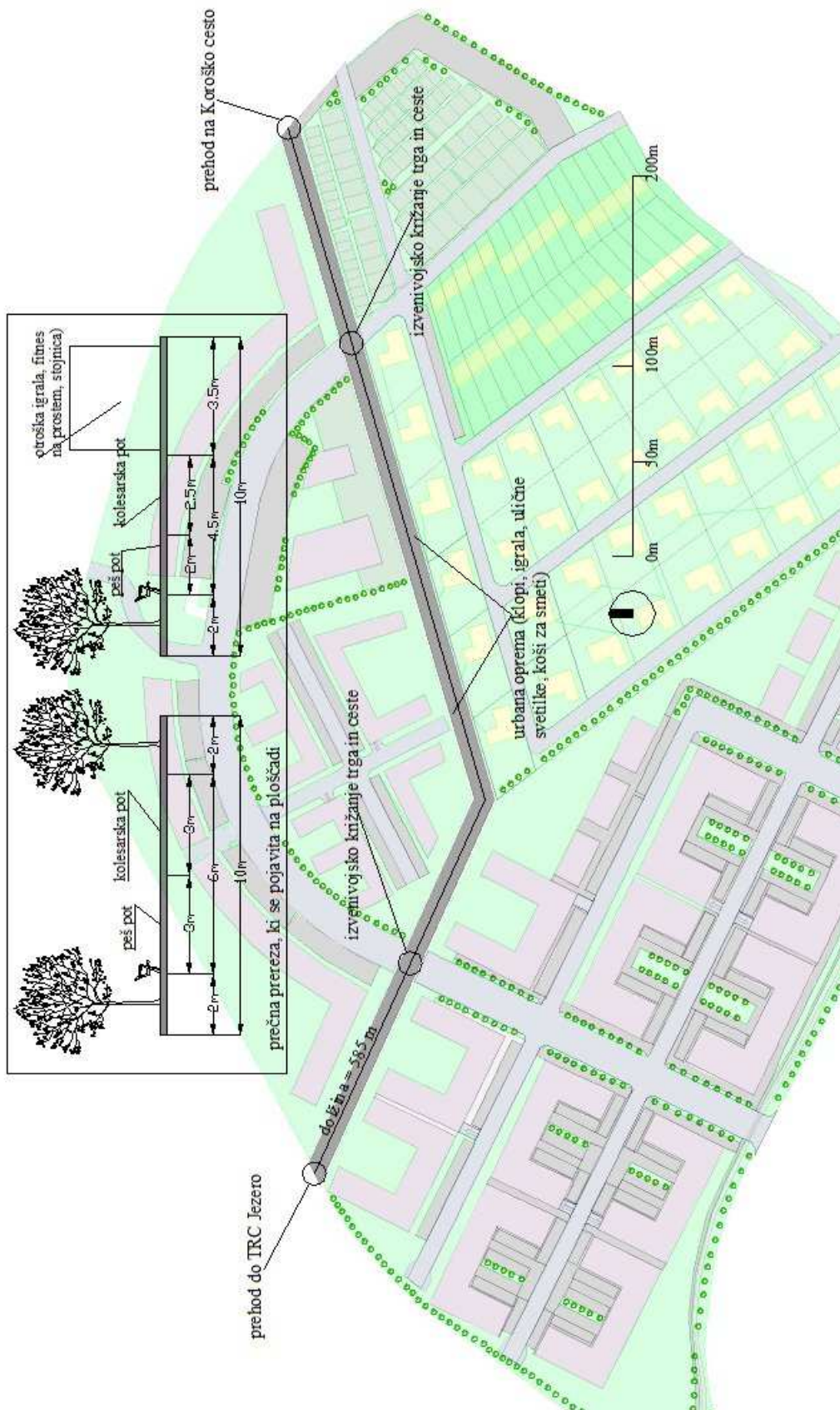
Slika 49: Zasnova tehnološkega parka

Slika 50: Zasnova stanovanjskih površin

Slika 51: Predlog ureditve cone mešane rabe prostora

Slika 52: Predlog ureditve ploščadi

6 ZAKLJUČEK

Diplomska naloga se na primeru izbranega območja v KS Stara vas v Velenju ukvarja s problematiko prostorskega načrtovanja na območjih s križanjem interesov in nejasno vizijo razvoja. Obravnavano območje meji na tri rabe prostora, ki imajo nanj močan vpliv. Na območju iščejo svoj interes rekreacijsko-turistične površine, stanovanjske površine in območje mešanih dejavnosti. V nalogi je nakazano, kje bi lahko bilo ravnovesje med različnimi dejavnostmi ter kakšne so primerne prostorske rešitve na območju obravnave.

V prvem delu so prikazane novejšje teorije urbanističnega načrtovanja, opisane so demografske in kvantitativne metode, v zaključku poglavja pa sledi opis podrobnejšega načrtovanja naselitve, prometa, centralnih dejavnosti in zelenih površin. Vzporedno so prikazani primeri, ki poskušajo teoretične principe, orodja in metode načrtovanja tudi ponazoriti.

V naslednjem delu smo ugotavljali vpliv razvoja mesta na urbanistično načrtovanje Velenja. Izkazalo se je, da sta industrijska preteklost in sedanost mesta ključni faktorji, ki narekujejo smeri razvoja. Mesto, ki je tako močno prežeto z industrijo, potrebuje torej v obdobju, ko je potrebno dati prednost vlaganju v storitvene dejavnosti (terciarizacija), raziskave in razvoj, previdno načrtovanje dejavnosti.

V predstavitvi obravnavanega območja v KS Stara vas sledijo opis zemljišča, prostorska umestitev, opis trenutnih rab zemljišča in stanje veljavnih prostorskih aktov. Zaznali smo probleme, povezane z izvajanjem obstoječih prostorskih aktov, ki na pretežnem delu predpisujejo mešano rabo prostora. V nadaljevanju smo z analizami ugotavljali vpetost območja v okolje, kjer je bilo zopet nemogoče zanemariti industrijski značaj okolice. Lega med skladišči proizvodnega podjetja in industrijskimi objekti premogovniške dejavnosti bo ne glede na rabo tal močno vplivala na bodoči prostorski razvoj obravnavanega območja. Pomembni so izsledki anket in terenskih vprašalnikov. S strani številnih anketirancev je zaznati željo po poslovnih oz. komercialnih conah, kjer bi bilo možno združevanje podjetij in ustvarjanje stimulatívnega podjetniškega okolja.

Prostorska izhodišča za urejanje obravnavanega območja so podana na osnovi upoštevanja vpliva obstoječe okoliške rabe prostora, prostorskih analiz ter analize potreb in želja javnosti.

Zadnji del naloge sestavlja opis koncepta razmestitve dejavnosti in grafični predlogi ureditve posameznih con območja, vključno s prometno ureditvijo.

Osrednji element, ki povezuje različne rabe prostora je linijski trg, ki območje razdeli na dva dela. Tehnološki park je lociran ob Cesti Simona Blatnika, ob povezovalni cesti med Šoštanjem in Velenjem, hkrati pa je v neposredni bližini priključka načrtovane hitre ceste. Območje mešane rabe prostora je za razliko od cone tehnološkega parka svobodnejših tlorisnih oblik in je striktno odprto na trg. Površine, ki jih sestavljajo enodružinske hiše, so povezane z obstoječim stanovanjskim območjem in ugodijo želji bivanja v individualnem stanovanjskem tipu sredi mesta. Javna površina načrtno povezuje rekreacijske površine ob jezeru s športnim in mestnim parkom. S tem, ko so preko javnega programa vsi objekti s pritličnimi dejavnostmi obrnjeni proti trgu, je ustvarjeno živahno bivalno in delovno okolje.

Kljub temu da je bila v okviru anket ugotovljena naklonjenost bivanju v enodružinskih hišah, bi bilo v nadaljevanju smotrno ugotoviti, v katerem tipu kolektivne gradnje bi ljudje še radi živeli. Ob ozaveščanju ljudi o prednostih kolektivne stanovanjske zazidave bi lahko povečali interes za tovrstno gradnjo. Seveda bo oživitev soseske v celotnem predvidenem obsegu mogoča šele, ko bo območju zmanjkalo prostih kapacitet. Nadaljnje raziskovalno delo bi zato lahko vključevalo ugotavljanje faznosti izgradnje območja. Ali se osredotočiti na načrtovanje vodilne rabe prostora, ki bi spodbujala razvoj obravnavanega območja, ali poskusiti s hkratno realizacijo začrtanega koncepta?

VIRI

Ažman Momirski, L., Fikfak, A. (ur.). 2002. Oblike prostorskega načrtovanja. Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo: 12-19, 42-49.

Breznik, D. 1988. Demografija. Srbija, Beograd: 13.

Cooper, R., Evans, G., Boyko, C. (ur.). 2009. Designing sustainable cities. Velika Britanija, Združene države Amerike, Blackwell Publishing Ltd.: 190.

Damir, J. 2004. Dejavniki rodnostnega obnašanja v Sloveniji. Ljubljana, Založba ZRC: 41, 42.

Daniels, P. W. 1993. Service industries in the world economy. Velika Britanija, Oxford. Loč. pag.

Duany, A., Speck, J., Lydon, M. 2010. Smart Growth Manual. Združene države Amerike, McGraw-Hill Companies, Inc. Loč. pag.

Farr, D. 2008. Sustainable urbanism. Združene države Amerike, John Wiley & Sons. Loč. pag.

Geodetska uprava Republike Slovenije, MOP. Digitalni posnetki – digitalni ortofoto posnetki in kataster stavb, Prevzem 19.4.2012.

Gosar, L., Jakoš, A., Mujkić, S., et al. 2006. Demografske metode v prostorskem in urbanističnem planiranju. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 3, 7, 53-61, 105, 107, 108.

Kljajič, D., Vrbič, V. 1999. Spomini »rdečega kralja«, Ljubljana. Loč. pag.

Mohsen, M., Doherty, G. (ur.). 2010. Ecological urbanism. Švica, Lars Müller.

Newman, P., Beatley, T., Boyer, H. 2009. Resilient cities: responding to peak oil and climate change. Združene države Amerike. Island Press: 1,4.

Pogačnik, A. 1988. Kvantitativne metode v prostorskem in urbanističnem planiranju. Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo: 2, 3, 27, 28, 30-36, 76-82.

Pogačnik, A. 2003. Urbanistično planiranje. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 114-200.

Ravnikar, T. (ur.). 1999. Velenje, Razprave o zgodovini mesta in okolice, Mestna občina Velenje, Velenje: 378-387, 447-474.

Woodrow, C. (ur.). 2010. Sustainable communities design handbook: green engineering, architecture, and technology. Nizozemska, Butterworth-Heinemann. Loč. pag.

Walisser, B., Mueller, B., McLean, C. 2005. The Resilient City. The world urban forum 2006. Vancouver Working Group Discussion Paper: 7f.

Internetni viri:

Agencija Republike Slovenije za okolje, Oddelek za hidrološko prognozo. 2010. Hidroalarm
<http://forum.zevs.si/index.php/topic,3270.240.html> (Pridobljeno 10.1.2012.)

Aljančič, A. 1959. Bivša upravna stavba Premogovnika Velenje
<http://www.evidenca.org/?object=77> (Pridobljeno 27.2.2012.)

Benninger, C. C. From principles to action: Creating happy places to live in. 2004.
<http://www.ccba.in/ccb-lec-8.htm> (Pridobljeno 29.11.2011.)

Beaumguard, J. 1999. Packing Pavement, Preizkus v mestu Tampa
<http://tampabayonline.net/bguard/home.htm> (Pridobljeno 10.1.2012.)

Blackbird architects. 2011. Mixed-Use project in Ventura, Mešana raba
<http://www.bbird.com/wp-content/uploads/2011/07/2055rendering.jpg> (Pridobljeno 10.1.2012.)

Bohl, C. 2000. New Urbanism and the City: Potential Applications and Implications for distressed Inner-city Neighborhoods. University of North Carolina: 762-764
<http://www.botsfor.no/publikasjoner/litteratur/new%20urbanism/new%20urbanism%20and%20the%20city%20by%20charles%20bohl.pdf> (Pridobljeno 14.12.2011.)

Cigrad v Velenju gradi niz večstanovanjskih objektov. 2009. Naselje Selo
<http://www.cigrad.com/novica.php?pid=14&LANG=si> (Pridobljeno 21.2.2012.)

Cohen, B. 2011. Global Ranking of Top 10 Resilient Cities
<http://www.triplepundit.com/2011/06/top-10-globally-resilient-cities/> (Pridobljeno 20.12.2011.)

Dervarič, E., Medved, M., Klenovšek, B. 2009. Globalna ocena svetovnih trendov pri proizvodnji in prodaji energetskega premoga – Projekcije proizvodnje energetskega premoga v Republiki Sloveniji: 33f.
<http://www.srdit.si/41skok/clanki/04EDervaric41Skok09clanek.pdf> (Pridobljeno 21.12.2011.)

Dimitrovska Andrews, K. 2000. Globalna vizija prostorskega razvoja Slovenije. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije: 31, 32f.
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/prostor_slo2020/1_7_dokument.pdf (Pridobljeno 18.11.2011.)

Dutch, S. 2007. Vaiont Dam, Italy, Porušitev pregrade Vajont
<http://www4.uwsp.edu/geo/projects/geoweb/participants/Dutch/VTrips/Vaiont.HTM>
(Pridobljeno 20.12.2011.)

Florjančič, N. 2010. Sanacija in zasnova programske in prostorske ureditve za degradirano območje znotraj Jesenic. Diplomski naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 15f.
http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dn_florjanc_nejc.pdf (Pridobljeno 15.12.2011.)

Gehl, J. 2011. Making Cities Safe for People, Kolesarska steza zaščiten s parkiranimi avti
<http://www.streetsblog.org/2011/06/14/jan-gehl-on-making-cities-safe-for-people/>
(Pridobljeno 10.1.2012.)

GURS. Poročilo o povprečnih cenah nepremičnin na slovenskem trgu za 4. četrletje 2011.
<http://prostor3.gov.si/ETN-JV/> (Pridobljeno 12.2.2012.)

Girardin, F. 2008. Štetje prometa.
<http://www.flickr.com/photos/drremulac/2943922800/> (Pridobljeno 30.11.11.)

Golobič, M., Cof, A., Mujkić S. 2011. Načrtovanje trajnostnega razvoja v državah v tranziciji:
študija ranljivosti okolja za kanton Sarajevo. Geodetski vestnik 55/1: f.
http://www.geodetski-vestnik.com/55/1/gv55-1_087-102.pdf (Pridobljeno 18.11.2011.)

Guzelj, T., Repež, J., Jan, A., et al. 2010. Študija širitve Ljubljanskega avtocestnega obroča in
priključnih avtocestnih krakov. Posvet o urejanju javnega prometa v regiji. Regionalna
razvojna agencija Ljubljanske urbane regije. Ljubljana, PNZ d.o.o.: 15, 30f.
http://www.ruralur.si/fileadmin/user_upload/projekti/Promet/Predstavitve140110/siritev_AC_o_broca.pdf (Pridobljeno 14.12.2011.)

Jeriha, U. 2010. Med državo in občino: vrednotenje državnih prometnih posegov s stališča
lokalne koristnosti. Ljubljana, Inštitut za politike prostora: 18, 19f.
http://ipop.si/wp/wp-content/uploads/2010/11/Med-dr%C5%BEavo-in-ob%C4%8Dino_e-book.pdf (Pridobljeno 18.11.2011.)

Karta vseh postajališč Lokalca. 2012. Mestna občina Velenje
<http://arhiva.velenje.si/lokalc/Lokalca%202012-02.jpg> (5.6.12)

Klemenc, A., Bertonec, J. 2010. Celovita kolesarska strategija mesta Ljubljane. Ljubljana,
Regionalni center za okolje MOL
http://www.rec-lj.si/projekti/ELAN/AKTUALNO/Celovita%20kolesarska%20strategija%20MOL_koncni%20osnutek.pdf (Pridobljeno 29.11.11.)

Knez, A., Bukovec, B. 2009. Lokalca – prvi korak mestne občine velenje k ekološko
usmerjenemu javnemu prevozu. Raziskovalna naloga, OŠ Gustava Šiliha Velenje: 6f.
http://mladiraziskovalci.scv.si/admin/file/oddane_naloga/1053_378730_9_lokalca_prvi.pdf
(Pridobljeno 9.1.2012.)

Krigul, M., Lepi, K. L. 2008. Recommendations for increase of the role of Euroregions/cross-
border cooperation structures in the spatial development process in the Baltic sea region
(Lithuania, Latvia, Estonia and Russia): 5-8f.
http://www.benproject.org/repository/WP3/recommendations_spatial.pdf (Pridobljeno
29.11.2011.)

Ljubljanska kolesarska mreža. 2011. Kolesarska steza na Rakovi Jelši - past za kolesarje.
<http://lkm.kolesarji.org/> (Pridobljeno 29.11.11.)

Lomholt, I., Breun, R., Breun, A. Villa Savoie by Le Corbusier
http://www.e-architect.co.uk/images/jpgs/architects/villa_savoie_il435.jpg (Pridobljeno 18.1.2012.)

Manhardt, P. 1997. Die grüne Autobahn by Hundertwasser
<http://www.hundertwasser.com/> (Pridobljeno 24.2.2012.)

Mažgon, B., Bobek, V. 2008. Strateški razvojni dokument Mestne občine Velenje: 12, 55, 56
<http://www.velenje.si/615?newsId=2212> (Pridobljeno 4.2.2012.)

Ministrstvo za šolstvo in šport. Stanje kapacitet v vrtcih v Velenju
<https://krka1.mss.edus.si/registriweb/Vrtci.aspx> (Pridobljeno 13.3.2012.)

Ministry of Works and Human Settlement. Thimphu Structure Plan 2002-2027, Land use.
<http://www.dudh.gov.bt/Thimphustructural/Index.html> (Pridobljeno 29.11.11.)

Marin, L. Ronchamp Chapel by Le Corbusier
http://www.movemodern.com/mm/images/stories/Madeline/ronchamp_chapel.jpg
(Pridobljeno 18.1.2012.)

Naison, D. (ur.). 2009. Planning sustainable cities. Policy directions global report on human settlements 2009
<http://www.unhabitat.org/downloads/docs/GRHS2009Abridged.pdf> (Pridobljeno 29.11.2011.)

Občina Ivančna Gorica. 2011. javna razgrnitev
<http://www.ivancna-gorica.si/aktualno/obcinski-prostorski-nacrt/> (Pridobljeno 10.1.2012.)

Odlok o LN Stara vas - sever. 2005. Uradni vestnik MOV. št. 09/2004-LN: 2-5
<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=VELENJE> Pridobljeno (3.2.2012.)

Odlok o razglasitvi Komplexa starega premogovniškega jaška Škale za kulturni spomenik lokalnega pomena na območju MOV. UL RS št. 13/2007: 80
http://giskd2s.situla.org/Dokumenti/p1473_1.pdf (Pridobljeno 3.2.2012.)

Odlok o Zazidalnem načrtu obrtne servisne in stanovanjske cone Stara vas. 2007. Uradni vestnik MOV. št. 01/2007-ZN: 2-6
<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=VELENJE> (Pridobljeno 3.2.2012.)

Petrić, S. Velenje leta 1964
<http://www.razglednice.eu/contents/sl/d65.html> (Pridobljeno 18.1.2012.)

Poslovno stanovanjski objekt Gorica
<http://www.velenje.si/1134> (Pridobljeno 21.2.2012.)

Prostorski informacijski sistemi občin, Velenje. Raba prostora, šolski okoliši, veljavni PA.
<http://www.geoprostor.net/PisoPortal/Default.aspx> (Pridobljeno 29.11.2011.)

Rebernik, D., Cigale, D., Kušar, S., et al. 2008. Raziskovalni projekt za potrebe CRP »konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, naslov projekta: »Povezovanje kriterijev in ukrepov za doseganje trajnostnega prostorskega razvoja mest in drugih naselij v širšem mestnem prostoru« (št. V5 – 0302), Končno poročilo – II. zvezek Urbanistični kriteriji: 29, 30f. http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/studije/crp_mesta_zvezek2.pdf (Pridobljeno 21.12.2011.)

Simoneti, M., Zavodnik Lamovšek, A. 2009. Prostor za vsakdanjo rabo: 30-34f. http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/prostor_za_vsakdanjo_rabo.pdf (Pridobljeno 30.11.11.)

Statistični podatki MOV. 2012
<http://www.velenje.si/692> (Pridobljeno 23.12.2011.)

Statistični urad Republike Slovenije Povprečna velikost zasebnega gospodinjstva. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Ljubljana.
http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=2 (Pridobljeno 19.12.2011.)

Statistični urad Republike Slovenije. Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2010/11 - končni podatki. 2011. Ljubljana.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3813 (Pridobljeno 22.2.2012.)

Statistični urad Republike Slovenije. Stanovanja po številu sob. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Ljubljana.
http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=25 (Pridobljeno 19.12.2011.)

Statistični urad Republike Slovenije. Gospodinjstva po številu članov. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Ljubljana.
http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=12 (Pridobljeno 19.12.2011.)

Statistični urad Republike Slovenije. 2011. Projekcije prebivalstva za Slovenijo, 2010–2060 - končni podatki.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3989 (Pridobljeno 19.11.2011.)

Statistični urad Republike Slovenije. 2012. Starostni indeks.
<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (Pridobljeno 28.12.2011.)

The Suburban Emergency Management Project (SEMP). 2006. Epic Vajont Dam Disaster, Porušitev pregrade Vajont
http://www.semp.us/publications/biot_reader.php?BiotID=373 (Pridobljeno 20.12.2011.)

The Pueblo San Diego Watershed. 2002. Raba tal
<http://www.sdbay.sdsu.edu/education/pueblo.php> (Pridobljeno 11.1.2012.)

Turistični informacijski in promocijski center Velenje. Zračni posnetek TRC Jezero
<http://www.velenje-tourism.si/prosticas> (Pridobljeno 31.1.2012.)

Uporabnik snowfrick. 2010. Vremensko društvo Zevs, vrtičkarsko naselje Kunta Kinte
<http://forum.zevs.si/index.php?topic=2761.450> (Pridobljeno 5.1.2012.)

Urbana razsežnost kohezijske politike. Resolucija Evropskega parlamenta z dne 24. marca 2009 o urbani razsežnosti kohezijske politike v novem programskem obdobju. UL Evropske unije C 117 E/7
<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2010:117E:SOM:SL:HTML> (Pridobljeno 29.11.2011.)

Vile Velenje. 2012. Vrstne enostanovanjske enodružinske hiše
<http://www.vile-velenje.si/predstavitev/> (Pridobljeno 21.2.2012.)

Vizualizacija zazidave z enodružinskimi hišami v KS Stara vas. 2004.
<http://www.reiter.si/> (Pridobljeno 23.12.2011.)

SEZNAM PRILOG

PRILOGA A: Anketa o stanovanjskih soseskah

Pozdravljeni,

za potrebe svoje diplomske naloge opravljam raziskavo, ki se nanaša na prostorsko načrtovanje. Anketa je anonimna in vam bo vzela nekaj minut.

Hvala za pomoč in sodelovanje.

Na desni strani spodnjih vprašanj in trditev prosim s križcem označite odgovor, ki Vam je najbližje: **(5) popolnoma se strinjam; (4) se strinjam; (3) neopredeljen; (2) se ne strinjam; (1) sploh se ne strinjam.**

	Vprašanja	5	4	3	2	1
1	Všeč so mi soseske v katerih prebivajo ljudje različnih starosti, od najstnikov do upokojencev.					
2	Raje imam sosesko, v kateri so ljudje s podobnimi dohodki.					
3	Raje imam kompaktnjšo sosesko z manjšimi parcelami.					
4	Manjše zemljišče s hišo mi odgovarja le, če je v bližini park ali kakšen drug javni prostor.					
5	Soseska ne sme biti prevelika.					
6	Sprejemljivo se mi zdi, da se nad trgovinami nahajajo stanovanja ali pisarne.					
7	Delovna mesta in stanovanjski prostor se lahko dopolnjujeta.					
8	Vsaka soseska mora imeti park ali drug javni prostor, kjer se ljudje lahko srečujejo.					
9	V svoji soseski želim imeti, malo trgovino z živili, vrtec in pralnico perila.					
10	Je v vaši soseski dovolj storitev, da lahko zadovoljite vaše vsakodnevne potrebe (šole, trgovine, lokali ipd.)?					
11	V bližini moje soseske želim imeti trgovski center ali poslovno cono.					

12	Všeč mi je soseska, ki ponuja širok razpon stanovanjskih možnosti, od stanovanj za samske do večjih hiš.							
13	Manjši blok (peterček) ne bi smel biti del soseske, ki je pretežno sestavljena iz enodružinskih hiš.							
14	Pestre stanovanjske zgradbe (hiše, bloki, stolpnice) sestavljajo boljšo sosesko.							
15	Raje imam sosesko, v kateri ne potrebujem avta, da pridem do najnujnejših zadev.							
16	Raje imam sosesko, v kateri imam možnost poleg avta uporabljati še kakšno drugo prevozno sredstvo.							
17	Če je ob moji soseski prometna cesta, vendar dobro zvočno izolirana, me ne moti.							
18	Želim si, da lahko vsaj do vrtca, OŠ in trgovine pridem peš.							
19	V moji soseski se počutim varno kadar pešočim.							
20	Zdi se mi pomembno da lahko šolarji pešočijo v šolo.							
21	Želim si, da bi naša soseska imela dostop do Lokalca, saj bi ga uporabljal.							
22	Pomembno se mi zdi da imajo hiše v naši soseski podoben arhitekturni slog.							
23	V moji soseski me motijo hiše s pisano barvo fasade.							
24	Spol	Ž		M				
25	Starost	Do 27 let	Med 27 in 65 let	Nad 65 let				
26	Izobrazba	Osnovna šola ali manj	Srednješolska izobrazba	Visokošolska izobrazba ali več				

Hvala, ker ste si vzeli čas za reševanje.

PRILOGA B: Anketa namenjena strokovni javnosti

Prostorsko planiranje: razvojne možnosti

1. Spodaj je naštetih 10 sklopov razvojnih priložnosti v občini Velenje. Oštevilčite sklope od 1 do 10, kjer je številka 1 najpomembnejša in dopišite prioritete projekte znotraj razvojnega sklopa. (Primeri razvojnih projektov v sklopu **promet**: navezava na avtocesto, izgradnja parkirne hiše v centru, investicija v kolesarsko mrežo, prenova železnice do Celja, prenova lokalnih mestnih cest, ...)

turizem		
človeški viri,		
gospodarstvo		
energetika		
šport		
kultura		
struktura mesta		
promet		
javne površine		
ostalo		

2. Mesto Velenje potrebuje prostor za širitev. Ali je območje med Cesto Simona Blatnika in Staro elektrarno primerno za pozidavo?

3. Katere so prednosti in slabosti obravnavanega območja? (primer: dobra osončenost, bližina TRC Jezero, ... ≠ industrijski značaj dela okolice, ...)

4. Za katere dejavnosti bi po vašem mnenju morali rezervirati prostor na obravnavanem območju? Označite za to območje najprimernejše rabe.

kmetijska raba,
obrtna dejavnost,
rekreacijske površine

stanovanjske površine,
mešana dejavnost,

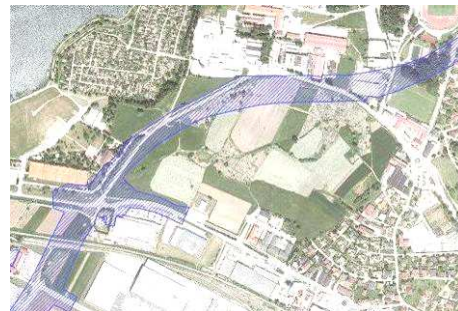
proizvodna dejavnost,
centralne dejavnosti,

5. Če ste pri prejšnjem vprašanju označili več dejavnosti, kakšen delež bi znotraj območja lahko zavzemale posamezne dejavnosti?

6. Katere od rab prostora na sosednjih območjih imajo največji vpliv na obravnavano območje? Kakšen je ta vpliv? (Obrtna dejavnost, proizvodna dejavnost, mešana dejavnost, stanovanjske površine, rekreacijske površine)

7. Ali gledate na odsek Koroške ceste (na sliki) kot na oviro razvoja območja (cesta kot nevarna meja med morebitnim stanovanjskim območjem in rekreacijsko površino) ali kot na priložnost za razvoj (hitrejši in varnejši dostop do avtoceste)?

Hvala, ker ste si vzeli čas za odgovarjanje.